

TAX, AUDIT & ACCOUNTANCY

NR **74**
N°

JAARGANG 17 / 17e ANNEE
MAART / MARS 2022
4X/JAAR / 4X/AN

Round table Non-financial information reporting framework

- Revue des avis CNC de 2021 – Overzicht CBN-adviezen van 2021**
- Classes of shares - Legal and valuation considerations (Part 2)**
- European Single Electronic Format (ESEF) – ESEF in België/en Belgique**

- 01** Editoriaal van de voorzitter van het IBR - Het Grondwettelijk Hof vernietigt de verregaande gevolgen van de AML-wet van 20 juli 2020
Editorial du Président de l'IRE - La Cour constitutionnelle annule les conséquences disproportionnées de la loi AML du 20 juillet 2020
-
- 07** Round table: Non-financial information reporting framework
-
- 26** *Revue des avis de la CNC et des décisions individuelles relevant du droit comptable du Collège de la CNC – 2021*
Overzicht van de adviezen van de CBN en van de individuele beslissingen inzake boekhoudrecht van het College van de CBN – 2021
-
- 72** Classes of shares - Legal and valuation considerations (Part 2)
-
- 86** European Single Electronic Format (ESEF): moving EU digital reporting forward
-
- 92** *L'ESEF en Belgique*
ESEF in België
-
- 94** *Mot du Rédacteur en chef*
Verdissement de la fiscalité automobile et apports en nature
Woord van de hoofdredacteur
Vergoening van de autobelasting en inbrengen in natura
-

TAX AUDIT & ACCOUNTANCY

Revue trimestrielle du Centre d'Information du Révisor d'entreprises (ICCI)
Abréviation recommandée : TAA

Driemaandelijks tijdschrift van het Informatiecentrum voor het Bedrijfsrevisoraat (ICCI)
Aanbevolen afkorting: TAA

**COMITE DE REDACTION
REDACTIECOMITE**

L. Acke
P.P. Berger
T. Carlier
M. De Wolf (Hoofdredacteur/Rédacteur en chef)
T. Dupont
A. Jorissen
F. Maillard
B. Peeters
D. Schockaert
C. Van der Elst

**SECRETARIAT DE REDACTION
REDACTIESECRETARIAAT**

ICCI
E. Vanderstappen, C. Luxen et/en
S. De Blauwe
Bd. E. Jacquainlaan 135
1000 Brussel - Bruxelles

**EDITEUR RESPONSABLE
VERANTWOORDELIJKE UITGEVER**

P.P. Berger
Bd. E. Jacquainlaan 135
1000 Bruxelles - Brussel

**MISE EN PAGE
VORMGEVING**

die Keure/la Charte
Brugge

Editoriaal van de Voorzitter van het IBR

Het Grondwettelijk Hof vernietigt de verregaande gevolgen van de AML-wet van 20 juli 2020

De wet van 20 juli 2020 houdende diverse bepalingen tot voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en tot beperking van het gebruik van contanten zet de vijfde anti-witwasrichtlijn om in Belgisch recht en wijzigt aldus de wet van 7 december 2016 op het bedrijfsrevisoraat.

Als gevolg van een ter elfder ure ingediend amendement (zonder raadpleging van het IBR) werd artikel 9 van de wet van 7 december 2016 zo gewijzigd dat de intrekking van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor ingeval van onder meer een strafrechtelijke boete wegens een inbreuk op de anti-witwaswet een automatisme, zonder enige beoordelingsmogelijkheid, wordt.

Editorial du Président de l'IRE

La Cour constitutionnelle annule les conséquences disproportionnées de la loi AML du 20 juillet 2020

La loi du 20 juillet 2020 portant des dispositions diverses relatives à la prévention du blanchiment de capitaux et du financement du terrorisme et à la limitation de l'utilisation des espèces transpose la cinquième directive anti-blanchiment en droit belge et modifie ainsi la loi du 7 décembre 2016 relative au révisorat d'entreprises.

À la suite d'un amendement de dernière minute (sans consultation de l'IRE), l'article 9 de la loi du 7 décembre 2016 a été modifié de sorte que le retrait de la qualité de réviseur d'entreprises, entre autres, en cas d'amende pénale pour une infraction à la loi anti-blanchiment devient automatique, sans possibilité d'appréciation.

Bedrijfsrevisoren werken in het algemeen belang en creëren vertrouwen. Hun betrouwbaarheid staat daarbij centraal. Het is perfect te begrijpen dat strafrechtelijke veroordelingen in het kader van verschillende rechtsdomeinen dan ook tot een verlies van betrouwbaarheid leiden.

De definitie van het begrip betrouwbaarheid in artikel 5, § 1, 2° van de wet van 7 december 2016 werd door de wet van 20 juli 2020 aangevuld met een punt f) dat bepaalt dat een kandidaat-bedrijfsrevisor om de hoedanigheid van bedrijfsrevisor te kunnen verkrijgen, niet veroordeeld mag zijn tot een strafrechtelijke geldboete wegens een inbreuk op de anti-witwaswet.

In het kader van een bedrijfsrevisorenkantoor verliest dit kantoor bovendien de hoedanigheid van bedrijfsrevisor wanneer één van haar vennoten, bestuurders, leidinggevenden, vaste vertegenwoordigers of zelfs één van de uiteindelijke begunstigen in de zin van de anti-witwaswet niet langer als betrouwbaar wordt beschouwd.

Als verantwoording vermeldt de parlementaire commissie in haar verslag dat de wet ingevolge dat amendement wordt gewijzigd *“teneinde het onmogelijk te maken dat de voornoemde criminelen en hun medeplichtigen die bedrijfsrevisoren zijn hun hoedanigheid kunnen behouden.”*

Les réviseurs d'entreprises opèrent dans l'intérêt public et sont des créateurs de confiance. Leur honorabilité est essentielle à cet égard. Il est parfaitement compréhensible que les condamnations pénales dans divers domaines du droit entraînent une perte d'honorabilité.

La définition de la notion d'honorabilité à l'article 5, § 1er, 2°, de la loi du 7 décembre 2016 a été complétée par la loi du 20 juillet 2020 par un point f) stipulant que, pour obtenir la qualité de réviseur d'entreprises, un candidat ne peut pas avoir été condamné à une amende pénale pour une infraction à la loi anti-blanchiment.

Dans le cadre d'un cabinet de révision, ce cabinet perd également la qualité de réviseur d'entreprises si l'un de ses associés, administrateurs, dirigeants, représentants permanents ou même l'un des bénéficiaires effectifs au sens de la loi anti-blanchiment n'est plus considéré comme honorable.

En guise de justification, la commission parlementaire indique dans son rapport que la loi est modifiée à la suite de cet amendement *« afin de faire en sorte qu'il soit impossible pour ces criminels et leurs complices qui sont réviseurs de pouvoir conserver leur qualité. »*

Deze wijzigingen en hun rechtvaardiging zijn ongewoon hard en verregaand, gezien de ingrijpende impact van de doorwerking van de automatische intrekking op de continuïteit van het bedrijfsrevisorenkantoor en bijgevolg op de gecontroleerde entiteiten.

Bovendien is het opmerkelijk dat deze automatische intrekking enkel en alleen van toepassing is op het beroep van bedrijfsrevisor en geenszins op andere economische – dan wel juridische – of nog andere beroepsbeoefenaars die opdrachten uitoefenen in het algemeen belang.

Ten slotte spreekt het vanzelf dat dergelijke stringente en automatisch van toepassing zijnde wetsbepalingen de attractiviteit van het beroep van auditor fnuiken.

Het IBR is een beroepsorganisatie met als wettelijke taak de bestendige organisatie van de bedrijfsrevisoren te waarborgen. Ter behartiging van de belangen van het beroep nam het IBR contact op met de indiener van het amendement om de gestemde wetswijziging via een wetsvoorstel aan te passen.

Na een vruchteloos overleg met de indiener van het amendement en vervolgens met het kabinet van de bevoegde Minister van Financiën met het oog op een aanpassing van artikel 9 van de wet van 7 december 2016, zag de Raad van het IBR zich gedwongen

Ces modifications et leur justification sont exceptionnellement sévères et d'une grande portée compte tenu de l'impact profond de la répercussion du retrait automatique sur la continuité du cabinet de révision et, par conséquent, sur les entités auditées.

Par ailleurs, il convient de noter que ce retrait automatique ne s'applique qu'à la profession de réviseur d'entreprises et en aucun cas à d'autres professionnels économiques, juridiques ou autres qui accomplissent des missions d'intérêt public.

Enfin, il va sans dire que des dispositions légales aussi strictes et automatiquement applicables nuisent à l'attractivité de la profession d'auditeur.

L'IRE est une organisation professionnelle dont la mission légale est de veiller à l'organisation permanente des réviseurs d'entreprises. Afin de défendre les intérêts de la profession, l'IRE a pris contact avec l'auteur de l'amendement pour modifier la loi votée par le biais d'une proposition de loi.

Après des consultations infructueuses avec l'auteur de l'amendement et avec le cabinet du ministre compétent des Finances en vue de modifier l'article 9 de la loi du 7 décembre 2016, le Conseil de l'IRE a été contraint d'introduire un recours en annulation auprès de la

om een beroep tot vernietiging in te stellen bij het Grondwettelijk Hof op grond van een schending van het gelijkheidsbeginsel en van het recht op een eerlijk proces.

Ik ben verheugd dat het arrest 7/2022 van 20 januari 2022 van het Grondwettelijk Hof gedeeltelijk op de eisen van het IBR is ingegaan.

Gelet op de functie en de bevoegdheden van de bedrijfsrevisoren en in het bijzonder de onafhankelijkheid, integriteit en objectiviteit die daarbij van de bedrijfsrevisor worden verwacht, kan volgens het Hof worden aanvaard dat de wetgever verregaande vereisten inzake de betrouwbaarheid van de bedrijfsrevisor oplegt.

Het Grondwettelijk Hof merkt dan ook op dat de wetgever mag bepalen dat bedrijfsrevisoren-natuurlijke personen die worden veroordeeld tot een strafrechtelijke geldboete wegens een inbreuk op de anti-witwaswet automatisch de betrouwbaarheid als bedrijfsrevisor verliezen, zelfs wanneer het bedrag van de opgelegde geldboete gering is.

De automatische intrekking van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor heeft aldus een verplicht karakter. Volgens het Hof kan er tegen de intrekking een beroep worden ingesteld bij een rechter met volle rechtsmacht die kan nagaan of de beslissing in feite en in rechte is verantwoord en of zij alle wetsbepalingen en algemene beginselen naleeft.

Cour constitutionnelle en raison d'une violation du principe d'égalité et du droit à un procès équitable.

Je suis heureux que l'arrêt 7/2022 du 20 janvier 2022 de la Cour constitutionnelle ait partiellement répondu aux demandes de l'IRE.

Compte tenu de la fonction et des pouvoirs de réviseur d'entreprises et notamment de l'indépendance, de l'intégrité et de l'objectivité qui sont attendues à cet égard de la part du réviseur d'entreprises, la Cour a estimé acceptable que le législateur ait imposé des exigences strictes en matière d'honorabilité du réviseur d'entreprises.

La Cour constitutionnelle a donc observé que le législateur peut stipuler que les réviseurs d'entreprises personnes physiques qui sont condamnés à une amende pénale pour une infraction à la législation anti-blanchiment perdent automatiquement leur honorabilité en tant que réviseur d'entreprises, même si le montant de l'amende imposée est faible.

Le retrait automatique de la qualité de réviseur d'entreprises a donc un caractère obligatoire. Selon la Cour, le retrait peut être contesté devant un juge disposant d'une compétence de pleine juridiction, qui peut examiner si la décision est justifiée en fait et en droit et si toutes les dispositions légales et les principes généraux sont respectés.

Niettemin vernietigt het Hof de artikelen die voorzien in de automatische intrekking van de hoedanigheid van bedrijfsrevisor ingeval van een strafrechtelijke boete wegens een inbreuk op de anti-witwaswet, omwille van het feit dat het verlies van betrouwbaarheid ingevolge een veroordeling tot voormelde strafrechtelijke geldboete een onherroepelijk karakter heeft en de betrouwbaarheid in geen enkele omstandigheid nog kan worden hersteld.

Verder stelt het Hof dat de wetgever, wat bedrijfsrevisorenkantoren betreft, dezelfde vereisten inzake betrouwbaarheid mag opleggen aan de vennoten, bestuurders, leidinggevend, vaste vertegenwoordigers en uiteindelijk begunstigen als die welke gelden voor bedrijfsrevisoren-natuurlijke personen.

Nochtans vernietigt het Hof – en dit is heel belangrijk voor de werking van de kantoren – de bepaling die stelt dat de hoedanigheid van bedrijfsrevisor van een bedrijfsrevisorenkantoor onmiddellijk dient te worden ingetrokken wanneer een vennoot, bestuurder, leidinggevende, vaste vertegenwoordiger of zelfs een uiteindelijk begunstigde niet langer betrouwbaar is, in de mate dat het kantoor geen redelijke termijn wordt geboden om de banden met deze persoon te verbreken.

Néanmoins, la Cour annule les articles prévoyant le retrait automatique de la qualité de réviseur d'entreprises en cas d'amende pénale pour une infraction à la législation anti-blanchiment, en raison du fait que la perte d'honorabilité résultant d'une condamnation pour l'amende pénale susmentionnée a un caractère irrévocable et ne peut en aucun cas être rétablie.

En outre, en ce qui concerne les cabinets de révision, la Cour précise que le législateur peut imposer aux associés, administrateurs, dirigeants, représentants permanents et bénéficiaires effectifs les mêmes exigences d'honorabilité que celles imposées aux réviseurs d'entreprises personnes physiques.

Toutefois, et ceci est très important pour le fonctionnement des cabinets, la Cour annule la disposition qui prévoit que la qualité de réviseur d'entreprises d'un cabinet de révision doit être immédiatement retirée lorsqu'un associé, un administrateur, un dirigeant, un représentant permanent ou même un bénéficiaire effectif n'est plus honorable, dans la mesure où le cabinet ne dispose pas d'un délai raisonnable pour rompre les liens avec cette personne.

Het IBR is tevreden met dit arrest van het Grondwettelijk Hof. Een veroordeling tot een strafrechtelijke geldboete voor een overtreding van de anti-witwaswet maakt het onmogelijk om het beroep van bedrijfsrevisor verder uit te oefenen, maar dit verbod mag geen definitief karakter hebben. Bovendien, om de doorwerking van een intrekking naar het hele kantoor te voorkomen, dient een bedrijfsrevisorenkantoor over een wettelijk te bepalen redelijke termijn te kunnen beschikken om de banden met één van de betrokkenen, die niet langer aan de voorwaarden van betrouwbaarheid voldoet, te verbreken.

Het IBR volgt de redactie van de reparatiewet zeer nauwgezet op.

Tom MEULEMAN

Voorzitter IBR

L'IRE est satisfait de cette décision de la Cour constitutionnelle. Une condamnation à une amende pénale pour une infraction à la loi anti-blanchiment rend impossible la poursuite de l'exercice de la profession de réviseur d'entreprises, mais cette interdiction ne peut pas être définitive. En outre, afin de prévenir la répercussion d'un retrait sur l'ensemble du cabinet, un cabinet de révision doit pouvoir disposer d'un délai raisonnable, à déterminer par la loi, pour rompre les liens avec l'une des personnes concernées qui ne remplirait plus les conditions d'honorabilité.

L'IRE suit de très près la rédaction de la loi de réparation.

Tom MEULEMAN

Président IBR

ROUND TABLE: NON-FINANCIAL INFORMATION REPORTING FRAMEWORK

On Tuesday January 25, 2022, professor Ann JORISSEN, moderated a digital round table discussion on the topic of the non-financial information reporting framework.

Presentation of the participants (in alphabetical order)

Hilde BLOMME – Deputy Chief Executive of Accountancy Europe

Patrick DE CAMBOURG – President of the French accounting standards setting authority *Autorité des normes comptables*, Chair of EFRAG’s project task force on the preparatory work on the elaboration of possible sustainability standards and Board member of the *Autorité des marchés financiers* (AMF) in France

Ann JORISSEN (Chair) – Professor of accounting at the University of Antwerp, Member of EFRAG’s academic panel and of the High Council of the Economic Profession in Belgium. Former member of the IFRS Advisory Council from 2015 until 2020. Chair of the financial reporting standards committee of the European Accounting Association

Tom MEULEMAN – President of the Belgian Institute of Registered Auditors (IBR-IRE), Assurance partner with PwC in Belgium and newly-elected Board member of Accountancy Europe

Presentation of the observers (in alphabetical order)

Marc BIHAIN – Secretary General of the Belgian Institute of Registered Auditors (IBR-IRE)

Stéphanie QUINTART – Advisor of Professional Expertise of the Belgian Institute of Registered Auditors (IBR-IRE)

Sandrine VAN BELLINGHEN – Delegate General for European and International Affairs of the Belgian Institute of Registered Auditors (IBR-IRE)

Inge VANBEVEREN – Deputy Secretary General and Head of Professional Expertise of the Belgian Institute of Registered Auditors (IBR-IRE)

* * *

The written representation of the round table discussion is provided by: Steven DE BLAUWE, Advisor of Legal Affairs of the Belgian Institute of Registered Auditors (IBR-IRE) and Scientific Advisor of the Belgian Information Centre of Corporate Audit (ICCI); Camille LUXEN, Attachée of Legal Affairs of the IBR-IRE and Scientific Advisor of the ICCI; and Erwin VANDERSTAPPEN, Head of Legal Affairs of the IBR-IRE and Delegate General of the ICCI.

* * *

Introduction

Ann JORISSEN: I would like to welcome the members of this round table Mrs. Hilde BLOMME, Mr. Patrick DE CAMBOURG and M. Tom MEULEMAN. We will discuss this morning the evolution that is taking place in the area of non-financial reporting or also called “sustainability reporting”.

By “sustainability reporting” or “non-financial reporting” we actually refer to all information on environmental, social and governance issues that is not included in the financial statements at the moment. If we refer to an evolution in this area of sustainability reporting, we have to stress that already ten years ago the first companies started reporting non-financial information and that this has increased gradually over time. Nevertheless, this reporting of non-financial information or sustainability information

outside the financial statements was done on a voluntary basis and preparers could choose between different frameworks with respect to how they wanted to communicate this information. This often led to cherry-picking of different frameworks.

Frameworks that were available to companies to apply on a voluntary basis were the following: For example, companies could report sustainability information following the United Nations' Sustainable Development Goals, they could also refer the Climate Disclosure Standards Boards' Framework. They could follow the standards issued by the Sustainability Accounting Standards Boards. There was also the Global Reporting Initiative ("GRI") and the International Integrated Reporting Council that focused on the integrated reporting of the company's business model.

All these models provided different voluntary frameworks where companies could pick elements from and report thereon. Because stakeholders had the idea that there was a possibility of greenwashing, they wanted to have more regulation on this issue. In Europe, we had already started with regulation in that area when the non-financial information Reporting Directive ("NFRD")¹ was published in 2014.

THE NFRD applied to large public interest companies with more than 500 employees, which covers about 11.000 companies in the European Union. The information that had to be disclosed in a mandatory way was related to environmental matters, social matters and treatment of employees, respect for Human Rights, anti-corruption and bribery and diversity on companies' boards.

1 Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups, OJ, L 330, 15 November 2014, cf. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>.

At the moment voluntary reporting of sustainability information is becoming mandatory. We observe two different and very important regulatory initiatives.

First of all, the European Union has decided to modernize its Non-Financial Reporting Directive and in April 2021 the European Union published a proposal for a Corporate Sustainability Reporting Directive ("CSRD")² which is different from the NFRD because it extends the scope and it requires that the information published in the sustainability reports will be audited. It also includes much more detailed reporting requirements and there will be digitally tagged information available. So that is the direction in which the European Union will go forward.

Then on the global scale, the IFRS Foundation will also move forward in the domain of sustainability reporting and it has just set up the International Sustainability Standards Board ("ISSB") that will start issuing sustainability disclosure reporting standards very shortly and will focus first on climate standards.

I previously referred to a number of voluntary frameworks that companies could follow, well a number of these organizations, being the Climate Disclosure Standard Boards, the International Integrated Reporting Council and the Sustainability Accounting Standards Boards, have been consolidated into the IFRS Foundation. With respect to the GRI, it is understood that they will be consulted by the European Union.

To discuss the evolution in this domain of sustainability reporting, we have preminent speakers here.

2 Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2013/34/EU, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Regulation (EU) N° 537/2014, as regards corporate sustainability reporting, COM/2021/189 final, cf. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0189&from=EN>.

First of all, I would like to introduce Mrs. Hilde BLOMME who joined Accountancy Europe in 2003 as Director of practice regulation, but we all now know Mrs. Hilde BLOMME as Deputy Chief Executive of Accountancy Europe. This is a position she took up in 2011 and in that position she supports and advises Accountancy Europe's governing bodies with respect to public policy, regulatory matters and technical matters.

I am also very honored that we have Mr. Patrick DE CAMBOURG as member of this round table. Since March 2015, Mr. Patrick DE CAMBOURG has been the President of the French accounting standard setter, the *Autorité des normes comptables*, and is also a member of the Board of the regulatory body of the stock market in France, *l'Autorité des marchés financiers*. But the reason why Mr. Patrick DE CAMBOURG is at the round table is because since 2020 he is the Chair of EFRAG's Project task Force on the preparatory work on the elaboration of possible EU non-financial reporting standards. EFRAG received the mandate to develop those standards from the European Vice-President Mr. Valdis DOMBROVSKIS.

Finally, I will introduce Mr. Tom MEULEMAN, who is an audit partner at PwC, and since the April 26, 2019, he is the President of the Institute of Registered Auditors in Belgium.

Part 1: Developments in the area of sustainability reporting

Ann JORISSEN: *My first question is addressed to Mr. DE CAMBOURG. We have a draft of the CSRD which will supersede the NFRD, what exactly does the European Parliament want to achieve with this new Directive that was not possible with the previous one? What are the main differences and goals of this new Directive, that will hopefully be approved in the Spring of 2022?*

Hilde Blomme

Patrick DE CAMBOURG: I thank you very much for this question.

First of all, you mentioned the Parliament, while in fact under the European institutional system, this Directive has been drafted by the Commission and has been tabled on April 21st of last year. From then it will follow the classical process with the co-legislators, so the Parliament on one side and the Council on the other side. Both European bodies are currently considering the draft submitted by the Commission and we can expect that the discussions, the "trialogue", will take place from the middle of this semester, under French Presidency. The general agreement is that the CSRD could be adopted during this semester.

Now on the key features as compared to the current, and therefore soon previous, piece of legislation in the European Union, the NFRD, it really is a game-changing step, since it is creating a mandatory regime for a large scope of European businesses.

First of all, I will start with the scope. The CSRD will apply to all large entities under the European definition. As you all know, the definition to be large depends on a number of European criteria, I will mention one, the number of employees, to give a feeling of the size of the businesses that are in the scope, we are talking about businesses over and above 250 employees. So, in fact, it will be mandatory for about 50 000 reporting entities in the European Union.

At this stage, it is unique in the global landscape. No other significant jurisdiction has taken or is about to take such a decision. I should also mention that listed companies that are below the above-mentioned threshold for large companies, will also be within the scope. Concerning the SME's, they will be encouraged to adopt a voluntary system, because they are absolutely key in the European Union. They are also a part of the value chain in many respects and they are within the scope of sustainable finance. This is the reason why SMEs are expected to follow the trend, to a large extent.

The second key feature, Executive Vice-President DOMBROVSKIS said it very clearly as far back as January 2020, is the need to revise the level one (meaning the Directive) but also the need of a robust set of sustainability reporting standards. A number of policies have been launched in the European Union, such as the Taxonomy Regulation³, SFDR⁴, etc., that require reliable sustainability data. So, it was absolutely key to tackle the issue of the quality of sustainability information and of sustainability data.

³ Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088, OJ, L 198, 22 June 2020, cf. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852&from=EN>.

⁴ Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability-related disclosures in the financial services sector, OJ, L 317, 9 December 2019, cf. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R2088&from=EN>.

To summarize, there are two levels. Under level one, the Directive, the concepts will be clearly addressed and the provisions of the CSRD are pretty clear in that respect. However, you need to drill down further and, as already mentioned, EFRAG has been mandated to prepare the reporting standards that will be adopted by delegated acts by the Commission and, as you all know, delegated acts are to be applied in the European Union without transposition. So, it is creating a detailed level playing field for sustainability reporting.

The third key feature is that it will all be in one place. Sustainability reporting will be included in the management's report. It means, in particular, that it will be produced at the same time as the financial statement. Of course, at EFRAG, we are advocating in favor of a separate section in the management's report, in order to give clarity to readers and users, because having standardized information scattered throughout the management's report will not provide a simple reading.

You already mentioned the fourth key feature: auditing will be mandatory. This information will be audited, to begin with, under limited assurance, but relatively quickly, under reasonable assurance. Therefore, in a way that is similar to the audit of financial reporting.

You also mentioned digitalization. It is absolutely important that all of these should be "human" readable but also digitally readable.

Finally, more importantly, it is covering a broad spectrum of sustainability related information - the typical ESG (Environment, Social and Governance) - under the double materiality concept. So, it does not only take into account the risks and opportunities for the entity, but it also takes into account the impact of the entity on climate and people, it is going both ways.

I already had the opportunity to have a number of public discussions with Accountancy Europe on this, but this debate is over emphasized.

It is true that the impact of companies has a relationship with the risks that the entity has to cope with, but on the other hand it is very clear in the European Union that the double dimension has to be taken into account.

I should also mention in this brief description of the CSRD, that EFRAG has established a Task Force, as far back as September 2020, which had, if I follow a Netflix classification, a season one and there is now a season two. Season one has been dedicated to preparatory work and we produced recommendations for the Commission in February - beginning of March 2021, so a little less than a year ago. We then have been asked to start season two, and therefore to start the elaboration of the standards in project mode, because they theoretically have to be ready for October 2022. I said theoretically, because in the Parliament and the Council, the timing, which I have not yet mentioned, of the implementation of the Directive is under discussion at the moment. In the current draft, there is a very ambitious timing, which is to deliver, for entities within the scope to implement, by 2024, with a reference to reporting year 2023. It is almost tomorrow! Therefore, the Parliament and the Council felt that it was maybe a little too ambitious and the current discussions are contemplating a postponement of one year for certain entities and maybe two years for other entities, broadly speaking. In that same context, the standards setter might also be welcoming this additional six months delay, therefore postponing the delegated acts from October 2022 to the middle of the first semester of 2023, bearing in mind that the potential content of standards will be available, as exposure drafts, in this quarter of 2022. It will then be submitted to public consultation. All preparers and users will be in a position to understand the direction of travel followed by the standard's setter and will therefore have reasonable time to consider what they have to do, to prepare and pave the way to their implementation.

Ann JORISSEN: I thank you for these really interesting points that outline how the CSRD will be different from the prior NFRD. I think that stakeholders welcome the fact that the standards that will be developed, will also be subjected to public consultation. This will allow the public to provide input and as a result these standards will become acceptable by the community. I think there are two points in your introduction that are interesting to develop on here. You shortly mentioned the double materiality perspective and I suggest we come back on that subject later and that we discuss the difference between double and single materiality later in this debate.

Ann JORISSEN: *I would like to focus on the assurance of sustainability information, which is new in comparison with the prior NFRD. At the moment we feel that the idea on the table, especially backed up by the European Parliament, that the auditor of the financial statements, should not be the auditor of the sustainability information to be disclosed, is generating a lot of debate. I think Accountancy Europe, but also the audit profession at large, is watching this debate very carefully and is very interested in the outcome of this debate. Therefore, I would like to give the floor to Mrs. BLOMME who can inform us on the position of Accountancy Europe towards this idea that is now coming out at the European Parliament.*

Hilde BLOMME: Thank you very much for the question. In order to answer it, I think we first have to go back to what actually was in the Commission proposal of the CSRD in April 2021. As far as assurance and audit is concerned the proposal of the Commission actually was to have the statutory auditor designated to provide this sustainability assurance but with an option for the Member States that another independent assurance provider could provide that assurance as well. So, the audit profession was proposed to be a provider of that service next to other independent assurance providers. Indeed, with the discussions going on at the Parliament and in the Council, as Mr. DE

Patrick de Cambourg

CAMBOURG referred to, we became aware of discussions that statutory auditors of the financial statements would not be considered to be the provider of sustainability assurance. Our position at Accountancy Europe was that we overall supported the propositions made by the European Commission. When we now look at the developments in Parliament, we indeed start to be a bit concerned because the explanation for putting those different positions forward by the European Parliament is concerns that are expressed around independence and conflict of interests within the profession. When we look at that specifically we are not convinced that this is the place where it should be discussed. As you all know, there is currently a European Commission's consultation on corporate governance, that is examining auditing and corporate reporting. Obviously, considerations are given to independence, conflict of interests and non-audit services, and we think that the debate on the independence of our profession has to take place in this wider debate.

If we then come back at the CSRD, we want to look at what it is we think the commission wants to achieve, it has already been laid down to a certain extent but when we look specifically to assurance there was a very strong demand, especially by investors supported by preparers, to have credible, reliable information. That is why the assurance of sustainability reporting comes into play, I think everybody agrees with that. In addition, there was a very strong demand, especially by investors, to fight against greenwashing and therefore to have integrated reporting. Not in the way that the International Integrated Reporting Council defines it, but integrating corporate reporting, meaning the financial and the non-financial reporting aspects, because they see it is indispensable that the financial aspects related to sustainability reporting be also taken into account. However, that also means that you have to integrate the assurance thereon, so it seems to make complete sense to, at least, have companies have the possibility to choose the same service provider for that assurance. So we are concerned about the proposals made by the Parliament for these reasons but also for another reason which is that sustainability considerations should become part of the business strategy, the business model, the governance within a company, sustainability and its reporting should be part of the discussion in the Board room and we strongly believe that if you integrate the reporting and the assurance thereon and have one single report, that it will help to have that focus on sustainability where you want it to be. From that point of view, we regret that the Parliament could take the view that the statutory auditors of financial statements cannot be the providers of assurance on sustainability reporting. We understand that in the Council that is not necessarily the direction that the discussions are taking, so there definitely is an expectation that discussions in trilogue will take place on that issue.

One final word related to having and auditor provide sustainability assurance as compared to an independent service provider: if both

are there to provide this assurance, we believe that it should be on a same level playing field. This means that we believe they should use the same standards to provide that assurance, they should have the same independence and ethical requirements like we have within the profession and last but not least, that they should also be under a similar level of oversight as we are in the audit legislation. It looks like that is a widely shared view, but I bring it up because we need to be clear on that: if you are in a competitive environment the rules under which that service is provided should be on a level playing field basis.

Ann JORISSEN: I thank you for sharing this point of view, it also already touched upon the subject of whether the assurance of sustainability information should be based on the same regulation that applies to all parties involved.

Ann JORISSEN: *I think that, if we are giving the same level of assurance to the users of the financial statements, they have to be certain that the same quality demands apply to all persons involved in providing the assurance on the information disclosed by companies. I would now like to give the floor to Mr. MEULEMAN. I assume that the IBR/IRE also has a point of view on this topic?*

Tom MEULEMAN: I do not have major additions to what Mrs. BLOMME already explained. We are convinced that it is not a good idea to disintegrate financial and sustainability reporting and therefore disintegrate the assurance on both parts of the companies' reporting. Not only is it not what the investors have been asking for, but it also increases the risks that there would be inconsistencies and gaps between both sets of reporting. Therefore, we believe it essential for both reports to be reviewed or audited by the same auditors, preferably the statutory auditor, based on his detailed knowledge of the company and the group. I would like to emphasize the fact that we are talking about assurance, which is very good, and I understand that limited assurance will

evolve to reasonable assurance. With regard to the communication with the corporate world, we should also insist on the fact that whether it is a limited or a reasonable assurance, where limited assurance is seen as an interim step, it should not be forgotten that it is primarily the company that has to be ready to deliver this sustainability reporting. So regardless of the level of assurance provided, the systems and processes within the company will need to be equally robust and existing now, and not only when it comes to the phase when reasonable assurance has to be provided. I think that within the Belgian audit profession, we are already in line with this vision of Accountancy Europe on that. I just hope that the corporate world is not underestimating the effort being necessary to come to a robust sustainability reporting.

On the question of the regulation that is to be applied to professional services firms or audit firms, we are very clear about the fact that there has been an audit reform in 2014, implemented in Belgium in 2016, to the extent that local options had to be implemented. That audit reform moved us away from any peer review, it also made the supervision completely independent with very stringent ethical, quality and independence standards. It will not be accepted to be less applicable to any other service providers, as it needs to be the same. There needs to be a level playing field and we will remain very, very vocal on that point going forward.

Ann JORISSEN: I also thank you for sharing your position.

Ann JORISSEN: *It has been said that the sustainability reports should be audited by the statutory auditor. Therefore, we confine the group of persons that is able to audit a sustainability report to those people who are able to audit or provide assurance on financial statements. Do you both think that it is possible to win that debate on the European level? Because this would imply for the audit profession to have the monopoly on the audit*

providing assurance for financial as well as sustainability information.

Hilde Blomme: I think that the company should be allowed to ask their statutory auditor to provide the sustainability assurance, it is not about mandating that it is the same auditor. I think there is an important difference. When you look at why companies would want to have the possibility to make their choice, it is because within the company, as Mr. Meuleman laid out, the processes, the systems, the internal controls will be based on the ones that a statutory auditor of financial statements has already looked at. They might be extended and will certainly have to be developed further to become more robust, but it already is partly based on the work that the statutory auditor of financial statements will have done. In addition, this is about assurance, this is not about a non-audit service, there clearly is a link with the financial statements. Eventually, not necessarily at the same time frame, sustainability reporting has a financial impact and financial disclosure needs to be done. Therefore, you have to look into both of the reporting's trends as long as they are not fully integrated, to ensure that those impacts from sustainability reporting and what they mean to the company are also translated into the financial statements. There is interconnection between both reporting's and if you do not give the possibility to the company that both assignments can be confined to the same service provider, in this case the statutory auditor, they can genuinely be concerned about the fact that the links between both will not be made and that there might be gaps. That is the reasoning that we believe is prevalent and also investors have already asked, before any CSRD implementation, that the statutory auditor pays much more attention to sustainability matters, especially climate-related risks, so there is an expectation on the statutory auditor, even if he does not yet provide the sustainability assurance, that he is working with the company to disclose this in the financial statements. The detangling that the Parliament seems to want, as far as the quality of the assurance is concerned, we do

not think it is the best way forward. We think the company should at least have the possibility to choose and if they want to split it up and have another service provider, we believe that it should be possible. So, it is not, as far as Accountancy Europe is concerned, the profession asking for a monopoly, but we struggle with the grounds that the Parliament has, especially related to the independence issues, because this is not about non-audit services that can really compromise the statutory auditor's independence, it is about assurance, therefore we believe that it is very close to, or even within, the assignment of the statutory auditor.

Ann Jorissen: Alright, well it was very clear, it is not about a mandate but about allowing the companies to choose the same auditor and the reasons to do so.

Ann Jorissen: *I have also heard that associations of employers will probably prefer to choose the same auditor, in order to limit the costs of the audit. This is another element that needs to be taken into account. Mr. Meuleman would you like to add something?*

Tom Meuleman: Maybe one thing, I think the discussion regarding the diversification, or the supplier of audit services is now taking place in the context of the CSRD, but I do not believe it is the right tool. The European Union is also working on an update of the legislation in respect of governance which might also have some impact on the update of the prior audit reform. I think it is a more appropriate tool to deal with this matter.

Hilde Blomme: One last thing I would like to add, obviously when it comes to sustainability assurance engagement, there is a team of experts that will be involved in the sustainable assurance so it will not necessarily be the same person who will be fully responsible for that part of the work. There is sometimes questioning about the expertise of the auditor of the financial statements in this matter, which is something still in development, but this

area requires teamwork with different experts contributing.

Ann JORISSEN: Yes, and that applies as well to the standard setting process in the area of ESG information, which is probably also more a multi-expert' exercise than an exercise by financial accounting specialist.

Ann JORISSEN: *I would like to come back to the standards themselves and leave the topic of auditing aside for now. The topic I would like to bring on the table next is the relationship between the IFRS sustainability disclosure standards to be developed by the ISSB and the European sustainability reporting standards developed by EFRAG following the CSRD. The IFRS Foundation mentions in its publication that it is the intention of the ISSB to deliver a comprehensive global baseline of sustainability related disclosure standards. They can be used on a standalone basis or be incorporated in reporting frameworks focusing on wider multi-stakeholders and policy needs. Will the EU take them as a baseline, or does EFRAG have a mandate to develop the standards on their own – taking GRI as an example? The standards issued by ISSB will have to be followed by listed companies worldwide, except for the United States. Mr. DE CAMBOURG, it would be interesting to hear your view on this point?*

Patrick DE CAMBOURG: Maybe one clarification about the very last part of your question. You said that standards issued by the ISSB will have to be applied by all global companies except for the American ones. At the moment, this is "true" for financial reporting, but we cannot say at this stage that it will be the case for standards issued by the ISSB. It remains a point of discussion because at the moment, the IFRS Foundation is issuing financial standards and will issue sustainability reporting standards, but the situation is different. For the financial side, in 2002 with the IRS regulations, the European Union decided to refer to the IFRS standards and to adopt them following an endorsement

process on which EFRAG is very active. Most of the other jurisdictions have a similar attitude but with nuances. You have clearly identified the United States, that is for sure, but even in the "IFRS family" you have differences. The European Union is probably the closest adopter, because there has been a couple of carve outs but minor in comparison with the overall set of standards. If I take the example of Japan, IFRS are an option, they are not mandatory. China and India have a policy of converging in substance, their national standards are inspired from, and most generally rather close to, the IFRS Standards. The United Kingdom is out of the European Union now, but was following the same lines and, I think, intends to continue to do so. You have Canada, Australia, South Africa, Latin America that are adopting the IFRS standards in various ways. But with the ISSB we are not there yet. There is a good level of support to have global standards but regarding the implementation, there is a need for political decision under the various jurisdiction and jurisdictional political systems to make that a final decision. When I was asking a number of non-European countries what they will be doing, they answered that they are analyzing what they will be doing. So, there is a global trend to move forward but at the same time there is a number of questions regarding who is going to adopt what. For example, China is a very sovereign country, let us assume that, e.g., on the social building blocks, the position adopted by the ISSB is not fully compatible with the views of the Chinese government. What will happen? I am not saying that it is not possible, but I am saying that there is a number of stumbling blocks.

The attitude within the EU is very clear, since the beginning, in the statement made by Executive Vice-President DOMBROVSKIS and also in the report issued by EFRAG following the preparatory work phase, and now in practice we have what we called the "extended hand policy" and the "co-construction approach". This means that we want to build on what exists and contribute to the evolution of global progress. We fully support the idea that the European

Union being in a frontrunning position, cannot in addition work in isolation, because there are global challenges, many of those questions have global aspects that need to be tackled. I mentioned the difficulties earlier, but it is also a clear goal.

The “extended hand policy” means we are working with all major international initiatives at EFRAG. As early as December 2020, but also in March 2021, we had two high level meetings with the major initiatives. For example, EFRAG signed statements of cooperation with the Global reporting initiative, and also with Shift on human rights. We also have specific cooperation agreements with other organizations. For example, the GRI has observers in our various clusters or workgroups and is contributing to plenary meetings as well and we are trying to co-construct the biodiversity standard, which is not an easy one. That is on the one side.

Now we also have had probably seven or eight meetings with the IFRS Foundation representatives, the issue being, regarding the “co-construction approach”, that we are not on the same timetable. To answer your question, we are not starting from a blank page, we are consolidating the best practices, existing from the best frameworks. To a certain extent, the ISSB has started a similar approach with the two documents that have been released in November, being the prototype on climate⁵ and also the general requirements prototype⁶. If you have a look at the working paper, which consists of draft standards, submitted to our consensus building at PTF level that have been released last week⁷ and the document that was released early September by EFRAG, you will

see that people can be relatively optimistic if there is a willingness to try to avoid at all costs multiple reporting. The ISSB is moving forward but the timetable and the scope are not clear yet. I understand that the standards could be submitted to public consultation relatively soon. However, on the EFRAG side, we will submit to public consultation probably 18 sub-standards covering the full scope of the sustainability reporting by the middle, roughly, of this semester. It is difficult, because we are under pressure to give clear indications to preparers and users about what they will have to report on, but at the same time we have an extended hand *vis-à-vis* the IFRS Foundation, already working closely with GRI. So *vis-à-vis* the IFRS Foundation, we clearly extend our hand for developing further the contacts that we have had so far and are trying to avoid differences. At this stage, when you review the documents, as I said, I would be relatively optimistic about the differences. The double materiality by the way, as I mentioned, is a possible differentiator, but on the other hand, double materiality includes information that is necessary for investors, so double materiality is not deducting, but it is adding and therefore there should not be a compatibility issue.

The building blocks and baseline are interesting concepts but different. Baseline is a minimum requirement for a topic while building blocks, I suspect, means that you are addressing climate then water and then biodiversity, workforce and value chain, thus yes jurisdictions could be in a position to pick various building blocks that they agree with and then develop further thereon or not, but is still work in progress. The European Union has to move more rapidly on the broad spectrum of topics and with a depth of information that is dictated by the CSRD and other regulations like the SFDR. For instance, if we do not provide financial institutions with the right information coming from corporate in general, they will be unable to meet their obligations. This is why it is urgent to move forward, within the European Union.

5 “Climate-related Disclosures Prototype”, 3 November 2021, cf. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/groups/trwg/trwg-climate-related-disclosures-prototype.pdf>.

6 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information Prototype, 3 November 2021, cf. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/groups/trwg/trwg-general-requirements-prototype.pdf>.

7 Cf. <https://www.efrag.org/Assets/Download?assetUrl=/sites/webpublishing/SiteAssets/Cover%20note%20for%20Batch%201%20WPs.pdf>.

That being said, my feeling, and I think it is shared by a number of people in the IFRS Foundation environment, is that it is absolutely important to have the two working in a good relationship, because in any game-changing landscape, like the one we are going through, there is a need for frontrunners and there is a need for people that are trying to create an overall, sometimes less ambitious, but nevertheless very important consolidation element of the best practices to enable all players to move forward and create their level playing field. It would be a bad idea to slow down both the dimensions, because each of the dimensions, the European one and the global one, have their role to play in the progress.

I forgot to mention that this is a personal opinion and this is, in my view, the reading that we should have of the CSRD: corporate reporting is going to be based on two pillars: the financial reporting which is already pretty mature and the sustainability reporting that needs to become mature very quickly and with a key level of assurance. Both pillars have to be on an equal footing in order to meet the expectations of the various stakeholders and businesses.

Ann JORISSEN: I think your explanation with respect to this topic was very clear.

Ann JORISSEN: *There is a practical issue on timing, the European Union has to move rather quickly given its own timetable legislation, so I can see that in the first couple of years it will be more looking at the products coming from both organizations, than really waiting for the ISSB to issue their standards and then start to build up thereon. I would also like to give the floor to Mrs. BLOMME, because I believe Accountancy Europe also has a point of view on this issue.*

Hilde BLOMME: I think Mr. DE CAMBOURG has made a number of important points around this. It is the case that, with the Green Deal, we are leaders in Europe, we are more ambitious than any other similar organisation in the world. We want to

go faster; we want to go in a more complete way than what we are seeing from the ISSB. They are differences in timeframe, in scope, in stakeholders or audiences, in materiality, etc. We have this strapline within Accountancy Europe when talking about sustainability reporting that it should be European and global. That might sound simplistic or naïve but when you take a step back and look at it that is obvious. If you think about reporting, you would like to know what needs to be done by European preparers and, if you are a global company, what is needed for the global reporting requirements. You would like them to be as aligned as it can be. That is the idea of baseline and having a globally accepted common baseline. Then for European public policy objectives which are more demanding, one has to go further and add. However, you see there are differences in terminology, structure, in approach, in frameworks so there is quite some work to be done to analyze and to sit back and wonder, "is this a common base and can I build on this to do more for the European reporting requirements?" In the longer run, the end goal should indeed be that you can do both global and European sustainability reporting, starting from the same basis and then adding what you need in order to fulfill the requirements at both sides.

An additional consideration is that, as far as sustainability reporting is concerned and the development and setting of standards, you need experts who are knowledgeable and they are in very high demand. What you would not like is that there is almost a war for talent and different standards setters that are competing to have them work with them. From that point of view, you really want to have, within the standards setting that is going on at different levels, as much cooperation and coordination as possible. It is not about having competition there, it is really about working together to achieve the same goal, the objectives of the Green Deal, and not just about the reporting, it is about the actions that need to be taken by companies in order to make sure they do the

right thing, take the right actions to achieve a sustainable business model. It is maybe a bit idealistic, but this is what it is all about.

Ann JORISSEN: Thank you Mrs. BLOMME, because I think you really translate very well the concerns that preparers expect from these sustainability standards, meaning that with a single effort they can fulfil both types of information, being the investors' related information and the information with respect to the multi-stakeholder's perspective. That at least the baseline of this reporting is not conflicting is I think an issue on the mind of preparers at the moment. I also agree that there will be a huge learning curve for preparers and for users to understand the sustainability information, because it is somewhat out of their comfort zone.

Part 2: In search of connectivity between sustainability reporting and financial reporting

Ann JORISSEN: At this stage of the round table, it would be interesting to focus on the characteristics of the sustainability information itself and the standards that will be developed by the ISSB and those that will be developed by Europe. Mr. DE CAMBOURG already referred a couple of times to this double materiality/single materiality.

What we are seeing is that the International Sustainability Standards have an investor focus. This is also called the single materiality focus or the outside-in approach. By outside – in approach, we mean that the company should report future cash flows that are driven by climate issues or by biodiversity issues and will affect the company in the future.

If we look at the European Union, it is a more wider focus, namely a stakeholder focus. We as Europeans would like companies to report not only the outside – in approach, but also whether

the current activities of the company are affecting the climate in the world, biodiversity, inequality, etc. That is what we call the double materiality.

Ann JORISSEN: *My first question is what does connectivity between financial reporting and sustainability reporting mean in your opinion? Are the two different materiality approaches (single materiality – IFRS Sustainability Disclosure Standard and double materiality – EU Sustainability Reporting Standards) an obstacle to realize connectivity? Are there social and environmental issues that will affect society but in the end not affect the value of the business? What will be according to you the difference between single materiality and double materiality? Inside – out perspective versus outside – in perspective, where is the boundary between both?*

Patrick DE CAMBOURG: The short answer is: connectivity is paramount. Integration of standard and non-standard corporate reporting is a key feature. It is the duty of an entity and the leadership of its governance to create a very comprehensive but also easy to understand relationship between the different drivers of value creation. Financial reporting on the one side is clearly established on the basis of a conceptual framework that is creating huge advantages to financial reporting, but also establishes the limitations of financial reporting. If you take concepts such as reflecting obligations, possible cash inflows or outflows as a key principle in the future and if you also take into account the concept of control of an asset, you create a very robust reporting for the financial aspects, but you create limitations.

As you said in your introduction, sustainability reporting somehow started where financial reporting stopped. I think connectivity is absolutely key and that implies that we must avoid overlaps or gaps. To this end, I will elaborate on two aspects.

The first aspect is impacts versus risks and opportunities. Impacts are defined as the inside-out dimension, so what are the risks or opportunities created by the entity *vis-à-vis* planet and people, environment and social? Risks and opportunities are called the financial materiality by EFRAG and is defined as the outside-in dimension, so what are the risks and opportunities a business has to navigate in order to be sustainable and profitable in the short-, medium- and long term?

The two dimensions are intertwined, because in certain cases you can have an impact and have no financial materiality, but when you have a significant impact, probably you are building up a case for people to ask something from a financial standpoint pretty soon. For instance climate: people have greenhouse gas emissions that are relatively “for free”, certainly not at the costs they should be if you want to limit global warming. However, everyone understands that there will be a financial materiality at a point in time. People will have to change their business models. We do not really know what will be the channels that through which climate change will affect financial profitability, it can be through Operating Expenditures (OPEX), or taxes, or Capital Expenditures (CAPEX) through investments that are needed, or a combination of all this. I believe that it is good to have the double perspective but that they are intertwined.

In our jargon there is also something that is called the monetary line. At a moment in time an impact appears. Somewhere someone is doing something wrong for people or planet. How does this move towards a financial obligation? There is a very good Harvard study⁸ on this that was produced in 2015 that demonstrated the path from impact to financial materiality. Of course it is pretty psychological, because you need to see how people react to the impacts when it creates either a self-regulation or a regulation that is imposed to entities and that

⁸ <https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/14369106/15-073.pdf>.

Ann Jorissen

creates an outflow or offers opportunities for inflows.

Therefore, connectivity is paramount and sustainability reporting should not be ‘captured’ by financial reporting. It would be a bad idea and I do not recommend we change the conceptual framework of financial reporting, because it is well established and is giving absolutely crucial information. Now sustainability reporting is deemed as something that is worth considering on its own merits. Nevertheless, there are migrations from the sustainability reporting side to the financial reporting side.

EFRAG has developed a concept which we call the anchor points in order to avoid misunderstandings. Sustainability needs to start from financial information while a similar phenomenon is depicted through financial reporting, but needs also development towards sustainability reporting. So you create the relationship. I take the example of training costs, which are a key element in the human capital, but they start with expenses. You need

to explain how much you spend and this is not recorded in financial reporting. Nevertheless, it is anchored in financial reporting, so you need to create the continuity, the seamless relationship. Also the other way around, when you need to disclose on climate from a sustainability reporting perspective, first you create scenarios. If you do not use scenarios to determine what your stranded assets are, there is no linkage, no seamless relationship. You need to have your financial impairment testing and the possible provisioning of a stranded asset has to take an anchor point in the scenario analysis that you will disclose under your sustainability reporting.

Finally, allow me to use a metaphor: if you have two legs and you want to walk straight, you better have a brain to coordinate the two legs. If you do not have a brain to coordinate the two legs and integrate your walking methodology, you will stumble and fall.

Ann JORISSEN: I like this metaphor, because when you were talking about the connectivity and the fact that there should really be connectivity between the sustainability reporting and financial reporting, as well as the explanation you were giving that sustainability reporting can one day create cash flows out of the company, I was thinking of all the research we are doing in financial accounting on incentives that companies have to manage the accounting numbers. In the heads of the corporate leaders of the companies, now also incentives will probably arise to influence the sustainability reporting information in a certain direction once it becomes mandatory. They might have the same incentives to manipulate or greenwash the sustainability reporting information, as they have for the financial information. Therefore it is key that in the new corporate social reporting directive of the EU, where the sustainability reporting becomes mandatory, it is key to assure reliable information to users.

Hilde BLOMME: There is very little to add to what Mr. DE CAMBOURG has already explained as far as connectivity and materiality. The work that we have done within Accountancy Europe so far

around these matters are very broadly in line with the explanation that he gave. We are fully supportive of connectivity for the reasons that we have already discussed. As far as double materiality, we believe that that is the right level of materiality that sustainability reporting should have.

Maybe one aspect I would like to add for the readers of this article, often times there is this opposition between financial materiality and double materiality that people see that are not so familiar with this discussion. They think: IFRS Foundation, ISSB, that is financial materiality and that is for the financial statements. That is about historical transactions and the impact they can have on business today. However, if you think about what they are doing related to sustainability reporting, we believe it goes very much in the direction of enterprise value materiality, which goes a step further. It is not just short term, it is actually longer term, for example it considers intangibles that are not yet materialized in the financial statements and how they could erode or create value on the longer run. I think there is this middle point that is also being considered in a lot of the frameworks on reporting that we expect to see by the ISSB. It is not just financial materiality against double materiality. There is this beacon in the middle, which is building up to that, and obviously in Europe we will add and go further. This is perfectly fine.

Tom MEULEMAN: I would like to come back to on the last remark that Prof. JORISSEN made on the potential incentive for corporate leaders to fiddle also with this type of reporting to make sure that certain objectives are reached. The link was made to assurance, which is valid, but I think we need to take an intermediate step by emphasizing how important appropriate corporate governance is. There I also want to make the link with the other initiative of Europe, where they are modifying the corporate governance legislation.

It is true that assurance will be a good thing on this type of reporting, but it should not be a substitute for adequate internal controls and adequate governance. That is the first step. Next, assurance is there to try to catch the residual risks that remain after all the internal control functions, all the corporate governance set ups, etc. have done their work, or not. It is up to the external auditor to make his or her risk assessment in that respect. In all of this, let us not forget the huge importance of corporate governance and therefore also the training efforts that will be required giving boards the experience in dealing with this type of reporting.

Patrick DE CAMBOURG: We have to be careful in the EU not to make a package, even if there are links between various pieces of legislation. The corporate sustainability reporting is creating additional transparency requirements. It is not dictating or mandating behaviors. We are in the area of quality data: relevant, faithful, comparable, reliable and understandable data. Other legislations have different ambitions. For instance the corporate governance directives, they are discussing disclosure requirements, but they go further than that by also considering what best practices should be. They are mandating a certain number of attitudes and behaviors.

Ann JORISSEN: *With respect to this sustainability information, I would like to ask one last question on that before we move to the next topic. Are there boundaries to this sustainability information? To what extent are firms responsible and how far is accounting involved? E.g. loss of biodiversity in a certain area?*

Patrick DE CAMBOURG: It is key to bear in mind that sustainability reporting is more ambitious than financial reporting at least in two respects. This is where connectivity may become an issue, but it is also a challenge that one can overcome if the right path forward is taken.

The first main difference is one that we have already mentioned, namely that financial reporting is mainly retrospective. Of course, there are elements of prospective evaluation in particular for assets etc. However, it is establishing the situation and the flow until a certain date. Of course, you have future flows of income relating to those assets, so you have to introduce an element of future into the retrospective key dimension of financial reporting. In contrast, sustainability reporting is expected to be a lot more forward looking. The CSRD is mandating a number of disclosures about policies, targets and transition plans. By the way, when you have a look at the Task Force on Climate-Related Financial Disclosures (TCFD), which is global and which has inspired the ISSB prototype as well as the EFRAG prototype which was released either in September of last week on climate, in both cases forward looking information is key.

The second main difference is that with sustainability reporting you need to go further than your own operations, so all operations. I will oversimplify: for financial reporting, you have a consolidated view and you report on what is under your control and then marginally, on what is treated by the equity method, etc. However, you do not disclose your upstream or downstream value chain until the end users or even what happens with your end users. For example the car industry is reporting on the car industry. However, you need steel, glass, minerals to build a car (upstream aspects) and cars are emitting greenhouse gas (CO₂) (downstream aspect).

So it is a huge ambition, from an intellectual and conceptual perspective, to be able to go further than what is beyond your own control. You have to design a reporting that is a bit different and is not as strict. First of all, will you be able to collect data – this is possible to a certain extent – but, second, how do you report on your relationship with the upstream, downstream, or even lateral elements, like your joint ventures, the interim firms that you are using, the

subcontracting arrangements that you have. It is a holistic approach to business and to the value chain, which is important. I just wanted to highlight those two challenges, which at EFRAG we are trying to tackle and are fully understood even at global level.

Ann JORISSEN: I think it is interesting to really underscore that we have to take a holistic approach going beyond the fact what the company controls.

Hilde BLOMME: We at Accountancy Europe share the views of Mr. DE CAMBOURG on this topic. The boundaries to sustainability reporting are where the value chain of the company stops. We fully agree that this is actually quite fast and it might not be straightforward for companies to gather all the information that you need downstream-upstream from the suppliers and customers to do the sustainability reporting. We are completely on the same line as what Mr. DE CAMBOURG has explained here.

Ann JORISSEN: *I would now like to go into the topic of digital information. Can technology and user-friendly digital reporting support this connectivity between financial communication and sustainability communication? Will we move at a higher speed to online reporting and abolish the reporting in downloadable PDF formats?*

Hilde BLOMME: As we already discussed at the beginning, the CSRD has a very clear ambition as far as digitalization and digital reporting go. The ambition is there, but one of the main conditions for a taxonomy is that you have standardized reporting. With the work that is being done by the EFRAG, the sustainability reporting standardization should come our way.

Second, there is the question whether this will go quickly and whether will we get there. It is almost like you go immediately from gathering information to digital reporting and not have the 'detour' of written or PDF reporting. This is something to which we have not yet had a lot

of exposure to in Europe, so this is ambitious. I think a lot of people are supportive of it, but it is still in development. We do have some experience with the European Single Electronic Format (ESEF). It is something which needs time and investment to develop and implement. We see that this is something that needs to happen and that larger entities will be more quickly capable of doing. If you think about smaller entities and voluntary reporting, maybe it is not going to be through the whole reporting chain by different companies that we immediately can expect to see fully digitalized reporting. In the end, this is the call and I think investors wish to have that. This is definitely something we are looking forward to have.

Concerning ESEF, 2021 is the first year that for financial statements that use IFRS there will be ESEF reporting. Although this is a European requirement, we hope a lot of good (but also some less good) lessons can be learned from ESEF. We see a lot of fragmentation as to how this has been approached in the different European Union Member States, although there is the same taxonomy and there is ESMA guidance that is being used. In 2021, we have done two seminars on 'ESEF in practice' with preparers and auditors. What are the lessons learned? Overall, it was positive, but there is still a lot of work to be done to completely embed this. Hopefully this will help for the digitalisation of sustainability reporting.

Ann JORISSEN: That is quite important. I think Europe could really lead or be an example to other continents in the world with respect to this move forward of digital reporting. If it could be digital reporting in which financial reporting and sustainability reporting are connected, it would be great if this could happen.

Tom MEULEMAN: In Belgium, we still have to draw the lessons on this ESEF reporting because in Belgium the requirement only kicks in at year-end 2021. We will see how that works. This being said, I personally think it is clear that we need to move towards higher speed

digitalized reporting, because you cannot remain in a situation where quoted companies publish their information several months after the year-end. That is not relevant anymore to investors, because analysts are better informed than by just those packages of information like annual reports. If we look at the scope and the stakeholders within the broader sustainability ESG reporting, then I think, there also, that the public will only get added value from the integrated reporting – financial reporting and ESG reporting – if companies can demonstrate the links between both sets of reporting. For that, you need to go look for digital ways in presenting the information. The XBRL tagging of information can be a starting point as now done for ESEF.

There is one point that I would like to emphasize. There is also a link to assurance. If companies focused on the CSRD have to move towards more digital information, which I am absolutely in favor of, there might be an issue with the capacity to implement, as Mrs. BLOMME said, because now you have EU quoted companies which will have an experience with ESEF, XBRL tagging, etc., but the scope of the companies within the CSRD will be a lot broader, so there, there might be a time required for some companies to catch up with the quoted entities. Secondly, as audit profession, my feeling is that we will have to focus our work even more on IT related topics, on process mining, process testing, as opposed to substantive work. That is applicable in both the financial information, as the ESG information. The scopes are becoming so broad and so wide to tackle, that you need to be sure that companies have the right processes in place to get to the appropriate data. Mr. DE CAMBOURG talked about the transparency of data, which I fully agree with. Of course for that, the data that is available needs to be of excessively high quality and as assurance profession we need to be able to test that as opposed to still getting on with sample testing, etc., which – for me – is something of the past.

Ann JORISSEN: I understand that the Belgian Institute of Registered Auditors has a lot of topics on which they can organise seminars to improve the knowledge of the members, especially with respect to digital reporting and the elements related to it.

Ann JORISSEN: *Now I would like to ask a final question to Mr. DE CAMBOURG, which was triggered by the nice outlay he has given of the different topics that are included in the European Corporate Reporting Sustainability Directive. He referred to small and medium sized enterprises. Belgium is a country of small and medium sized enterprises. He was mentioning that also the directive would like to stimulate SMEs towards this disclosure to follow this directive. Do you think it is possible to get SMEs to be part of the sustainability story of the European Union? Will they have enough incentives to voluntarily engage in this transparency? How do you see this possible, because in the group of SMEs we have small companies and medium sized companies? So the threshold is 250 employees and in Belgium for example we have a lot of companies with less than 50 employees..*

Patrick DE CAMBOURG: I think there are two key elements. First of all, it is in the interest of the SMEs to consider the topic. We mentioned the value chain earlier. They are part of the value chain. Very rarely, for very small entities that are on the local market, are directly in contact with the end user or the customer and have a very few suppliers, sophisticated sustainability reporting is not necessary. However, in many cases, being part of the value chain, you would have a serious interest and it would even be a plus. I know that the leadership of an SME has so many topics to consider that it is very difficult. But if he has the right advisors, I think they would be well advised to make at least a quick communication with the restricted leadership of an SME to tell them that it is important to consider a number of topics, in particular in a number of sectors where it is highly sensitive.

Secondly, this standard setter is going to make every effort to make sustainability reporting accessible to SMEs under a simplified model that will take into account the characteristics of SMEs and that will not be a downgraded solution of the rather extensive reporting standards that are designed for the large entities.

Ann JORISSEN: That is very clear. SMEs can join the public consultation when the standards will be developed, they are invited to make their needs considered.

Conclusions

Ann JORISSEN: We have discussed all the items foreseen for this roundtable. I would like to invite our esteemed members to say a few final words.

Hilde BLOMME: I would like to take a step back and take a wider approach by asking why we are doing this and why we have this discussion. The climate timebomb is ticking, natural resources are rarifying, vital biodiversity is being disrupted and destruction accelerated. We want private companies and public organizations to change their behavior and take action – as is proposed in the Green Deal – to have this stopped or have this turned around. Our role as auditors, but also wider, as accountants, is that we can make a contribution as far as helping companies to measure, to disclose and eventually to have verification or assurance of that reporting or those disclosures. It is very important for our profession to see what our mission is and to help to achieve it. We need to invest in getting the expertise to be able to deliver. If we are at the side of the company, to help them with their reporting. If we are the auditor, to do the assurance. From that point of view, we very much support the objectives of the CSRD and its proposals. We hope that much of it can be preserved and that eventually that is going to be what companies ought to do and

what we as accountants and auditors will do to help companies achieve this.

Ann JORISSEN: Thanks a lot for those words. They are in fact in line with a speech of Mary BARTH, Professor at Stanford University, that I listened to recently. She said that, in fact, we accountants, should consider it as an honor that they come to accountants to set these standards on sustainability and that we are allowed to think on this sustainability reporting, which is indeed a major issue and can help to contribute to save the planet, of course, with all the efforts made by other parties.

Tom MEULEMAN: I would like to highlight one thing and that is building a bit on what has just been said that it is an honor for auditors to be considered to be part of this, which is clear. It is not only an honor, it is a turning point for many stakeholders. Contributing here to the possibility for corporates to take ownership of social and environmental impacts will create new business models and this will also provide a lot of opportunities for innovation, for savings, but also building other purpose driven cultures within corporates. That is also something we need to do as auditors. I hope that all of this will also be part of improving the attractiveness of our profession by showing people that in both ways, as Mrs. BLOMME pointed out, we are really contributing to something excessively important.

Patrick DE CAMBOURG: Two very simple messages. First of all, moving from a financial reporting only, which is a bit excessive, to a holistic approach to corporate reporting including two legs of standardized reporting, financial and sustainability, both connected to each other but also connected to the rest of the information disclosed by the entity in its management report and other documents, is a key trend and a key move.

The second message is that I do not think it should be perceived as a constraint. I personally believe – but this is very personal – that beyond

the political aspects, etc., it is in the interest of businesses for three reasons. First, you manage better when you take a holistic approach to all the parameters of value creation. Second, you create better relationships with all stakeholders, you create confidence and trust. Third, you have access to finance, because at the end of the day, there is also a key trend within asset management and with investors, which is that they are not going to invest in a company that is not addressing sustainability properly. So three advantages, managing better, communicating better and financing and investing better.

Ann Jorissen: That is a very nice summary of why we do this in fact and why it is also interesting for the sake of the company itself.

In the name of the Belgian Institute of Registered Auditors and the Information Center for Corporate Auditing (ICCI), I would like to thank sincerely our panel members for the time they spend on this debate and also the interesting information they shared in this debate and with the readers. We are very grateful for this.

REVUE DES AVIS DE LA CNC ET DES DÉCISIONS INDIVIDUELLES RELEVANT DU DROIT COMPTABLE DU COLLÈGE DE LA CNC – 2021¹

OVERZICHT VAN DE ADVIEZEN VAN DE CBN EN VAN DE INDIVIDUELE BESLISSINGEN INZAKE BOEKHOUDRECHT VAN HET COLLEGE VAN DE CBN – 2021¹

PHILIPPE LONGERSTAEY

Maître de conférences honoraire Solvay Brussels School – Economics & Management, Réviseur d'entreprises honoraire, CPA, CFA, CAIA

Ere-lector Solvay Brussels School – Economics & Management, Ere-bedrijfsrevisor, CPA, CFA, CAIA

Introduction

La Commission des normes comptables et, depuis 2017, le Collège constitué en son sein pour rendre des décisions individuelles relevant du droit comptable (DIDC)² contribuent de manière significative au développement de la doctrine comptable belge. En effet, des référentiels comptables comme les directives comptables européennes et leur transposition dans la législation des Etats membres de l'Union européenne se caractérisent par le haut degré de généralité de leur prescrit. La doctrine comptable joue, dès lors, un rôle fondamental dans l'interprétation de la loi, de même qu'elle contribue au développement des compétences techniques indispensables dans la préparation

1 L'auteur est reconnaissant au professeur Pierre-Armand MICHEL et à son collègue Raymond GHYSELS, expert-comptable et conseil fiscal honoraire, d'avoir revu le projet de cet article, l'auteur assumant l'entière responsabilité de toute erreur qui pourrait subsister dans le texte.

2 Une DIDC constitue la réponse par laquelle le Collège détermine, conformément aux dispositions en vigueur, son interprétation des modalités d'application de la loi dans le chef du demandeur à une situation ou une opération spécifique jusque-là dépourvue d'effets au niveau des comptes annuels (art. III 93/1 § 1er du Code de droit économique du 28 février 2013).

Inleiding

De Commissie voor Boekhoudkundige Normen en, sinds 2017, het College dat binnen de Commissie werd opgericht om individuele beslissingen inzake boekhoudrecht (IBB) te nemen², dragen op significante wijze bij tot de ontwikkeling van de Belgische boekhouddoctrine. Boekhoudkundige referentiestelsels zoals de Europese boekhoudrichtlijnen en de omzetting daarvan in de wetgeving van de lidstaten van de Europese Unie worden immers gekenmerkt door een hoge mate van algemeenheid wat betreft hun bepalingen. Bijgevolg is er voor de boekhouddoctrine niet alleen een fundamentele rol weggelegd wat betreft de interpretatie van de

1 De auteur is professor Pierre-Armand MICHEL en zijn collega Raymond GHYSELS, ere-accountant en -belastingadviseur, erkentelijk voor het nakijken van het ontwerp van dit artikel, en neemt de volledige verantwoordelijkheid op zich voor fouten die eventueel in de tekst zouden blijven staan.

2 Een IBB is het antwoord waarbij het College overeenkomstig de van kracht zijnde bepalingen vaststelt hoe de wet in hoofde van de aanvrager wordt toegepast op een bijzondere situatie of verrichting die op jaarrekeningrechtelijk vlak nog geen uitwerking heeft gehad (art. III 93/1 § 1 van het Wetboek van economisch recht van 28 februari 2013).

et l'analyse des comptes annuels et des comptes consolidés. Telle est la fonction des avis émis par la Commission et des décisions individuelles rendues par le Collège.

La production doctrinale de la Commission est très importante en volume, d'autant que, comme il sera illustré dans cet article, la Commission n'hésite pas à formuler des remarques et à émettre des avis sur des matières qui ne relèvent pas à proprement parler des normes de comptabilité financière. En ce qui concerne les décisions individuelles relevant du droit comptable, le souci légitime d'assurer l'anonymat des parties en présence entraîne dans certains cas, particulièrement dans les décisions les plus récentes, une certaine opacité, qui, à notre avis, nuit à la bonne compréhension des questions qui sont posées au Collège et des réponses qui leur sont apportées. Par ailleurs, alors que la mission du Collège est de répondre aux demandes concernant l'application des dispositions légales de droit comptable belge qui relèvent de la compétence de la Commission, il ne semble pas exister de procédure formelle de consultation de la Commission préalablement à la publication des décisions individuelles prises par le Collège.

Le présent article résume les 17 avis publiés par la Commission et les 7 décisions individuelles relevant du droit comptable rendues par le Collège en 2021. D'autres auteurs, comme le professeur Stefaan VAN CROMBRUGGE et notre collègue Raymond GHYSELS, expert-comptable et conseil fiscal honoraire, font régulièrement, dans plusieurs publications, une analyse détaillée des avis de la Commission et des décisions individuelles du Collège. L'objectif de cet article est plus modeste : résumer les conclusions des avis et des décisions de la Commission et du Collège, tout en suggérant que certaines positions prises par la Commission et par le Collège peuvent prêter à débat.

wet, maar draagt ze ook bij tot de ontwikkeling van technische competenties die onmisbaar zijn bij het opstellen en het analyseren van de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening. Dat is de functie van zowel de adviezen die de Commissie verleent als de individuele beslissingen van het College.

De Commissie produceert een aanzienlijk volume rechtsleer, des te meer daar zij – zoals in dit artikel zal worden geïllustreerd – niet aarzelt om opmerkingen te formuleren en adviezen uit te brengen over aangelegenheden die strikt genomen niet ressorteren onder de financiële boekhoudnormen. Wat betreft de individuele beslissingen inzake boekhoudrecht leidt de legitieme zorg om de anonimiteit van de betrokken partijen te waarborgen in bepaalde gevallen, inzonderheid in de recentste beslissingen, tot een zeker gebrek aan transparantie dat, volgens ons, afbreuk doet aan een goed begrip van de vragen die aan het College worden gesteld en van de antwoorden op die vragen. Hoewel de opdracht van het College erin bestaat antwoord te geven op vragen die betrekking hebben op de toepassing van de bepalingen van het Belgische boekhoudrecht waarvoor de Commissie bevoegd is, lijkt er bovendien geen formele procedure te bestaan om de Commissie te raadplegen voorafgaand aan de publicatie van de door het College genomen individuele beslissingen.

In dit artikel wordt een samenvatting gegeven van elk van de 17 adviezen die de Commissie in 2021 heeft gepubliceerd alsook van de 7 individuele beslissingen inzake boekhoudrecht die het College in datzelfde jaar heeft uitgevaardigd. Andere auteurs, zoals professor Stefaan VAN CROMBRUGGE en onze collega Raymond GHYSELS, ere-accountant en -belastingadviseur, maken in diverse publicaties regelmatig een gedetailleerde analyse van de adviezen van de Commissie en de individuele beslissingen van het College. Het doel van dit artikel is bescheidener, *i.e.* de conclusies van de adviezen en beslissingen van respectievelijk de Commissie en het College samenvatten

Avis de la CNC

A. Avis CNC 2021/01 – Prime d'émission

Cet avis, qui actualise un avis antérieur de la CNC³ sur la comptabilisation de la prime d'émission, est rendu nécessaire par la suppression de la notion de capital dans certaines sociétés, en particulier, les sociétés à responsabilité limitée (SRL) et les sociétés coopératives (SC).

La prime d'émission est communément définie comme l'excédent du prix auquel une action de capital est émise par rapport à sa valeur nominale. Par définition, la prime d'émission n'a donc de sens que dans les sociétés dotées d'un capital, en particulier, les sociétés anonymes (SA).

Après avoir rappelé un certain nombre de dispositions légales et statutaires concernant la prime d'émission – par exemple, que celle-ci n'est pas une réserve et qu'elle peut être disponible si les statuts ne prévoient rien, ou indisponible dans le cas contraire – cet avis décrit le mécanisme – écritures comptables à l'appui – par lequel une société sans capital, par exemple, une SRL, qui aurait dans le passé émis des actions avec une prime d'émission, doit comptabiliser celle-ci après le 1er janvier 2020, soit la date d'effet de l'arrêté d'exécution du Code des sociétés et des associations (AR CSA).

L'avis précise que cette société continue à comptabiliser la prime d'émission, mais différemment en fonction du caractère disponible ou non de celle-ci.

³ Avis CNC 142 – Prime d'émission.

en daarbij enkele door de Commissie en het College ingenomen standpunten voorstellen die aanleiding kunnen geven tot debat.

Adviezen van de CBN

A. CBN-advies 2021/01 – Uitgiftepremie

Dit advies, dat een actualisering is van het vroegere CBN-advies³ over de boekhoudkundige verwerking van de uitgiftepremie, is nodig geworden als gevolg van de schrapping van het kapitaalbegrip in bepaalde vormen van vennootschappen, meer bepaald de besloten vennootschappen (BV) en de coöperatieve vennootschappen (CV).

De uitgiftepremie wordt gewoonlijk gedefinieerd als het overschot van de prijs waarvoor een kapitaalaandeel wordt uitgegeven ten opzichte van zijn nominale waarde. Per definitie heeft de uitgiftepremie dus enkel betekenis in vennootschappen die over kapitaal beschikken, inzonderheid de naamloze vennootschappen (NV).

Na een aantal wets- en statutaire bepalingen in verband met de uitgiftepremie in herinnering te hebben gebracht – bijvoorbeeld het feit dat het niet om een reserve gaat en dat ze beschikbaar kan zijn zo de statuten nergens in voorzien, of onbeschikbaar in het tegengestelde geval –, beschrijft dit advies het mechanisme – aan de hand van bepaalde boekingen – waarmee een vennootschap zonder kapitaal, zoals een BV, die in het verleden aandelen met een uitgiftepremie zou hebben uitgegeven, die premie in de boekhouding moet verwerken na 1 januari 2020, i.e. de ingangsdatum van het besluit tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen (KB WVV).

Het advies bepaalt ook nog dat de betrokken vennootschap de uitgiftepremie in de boekhouding blijft verwerken, maar op verschillende wijze naargelang ze al dan niet beschikbaar is.

³ CBN-advies 142 – Uitgiftepremie.

Le compte 11 Prime d'émission sera donc débité par le crédit du compte 1110 Apport indisponible hors capital : prime d'émission, si la prime d'émission est indisponible, et par le crédit du compte 1100 Apport disponible hors capital : prime d'émission, dans le cas contraire, à savoir si les statuts de la société ne précisent rien ou s'ils prévoient que la prime d'émission est disponible.

En cas de modification ultérieure des statuts rendant disponible la prime d'émission antérieurement indisponible, le compte 1110 Apport indisponible hors capital : prime d'émission est débité par le crédit du compte 1100 Apport disponible hors capital : prime d'émission. L'opération ne passe donc pas par le tableau des affectations et des prélèvements. Il en va de même en cas de distribution aux actionnaires de la prime d'émission disponible. Celle-ci est opérée directement, sans transiter par le tableau des affectations et prélèvements.

B. Avis CNC 2021/02 – Répartition du bénéfice au sein des SA

Cet avis se penche sur les limites auxquelles est soumise la distribution des bénéfices dans les SA, dans le respect des dispositions du Code des sociétés et des associations (CSA).

L'avis traite du test de l'actif net, et distingue les dividendes intercalaires pouvant être prélevés par décision d'une assemblée générale spéciale sur les réserves disponibles et sur le bénéfice reporté, des acomptes sur dividendes, qui sont quant à eux attribués à l'initiative de l'organe d'administration – si les statuts de la société lui en donnent le pouvoir – et qui sont prélevés sur le résultat de l'exercice qui n'a pas encore été repris dans les comptes annuels définitivement approuvés.

Rekening 11 Uitgiftepremie zal dus worden gedebiteerd door het credit van rekening 1110 Onbeschikbare inbreng buiten kapitaal: uitgiftepremie indien de uitgiftepremie onbeschikbaar is, en door het credit van rekening 1100 Beschikbare inbreng buiten kapitaal: uitgiftepremie in het tegengestelde geval, *i.e.* wanneer de statuten van de vennootschap in verband hiermee geen bepalingen bevatten of wanneer ze bepalen dat de uitgiftepremie beschikbaar is.

In geval van latere statutenwijziging waardoor de uitgiftepremie die eerder onbeschikbaar was nu wel beschikbaar wordt, wordt rekening 1110 Onbeschikbare inbreng buiten kapitaal: uitgiftepremie gedebiteerd door het credit van de rekening 1100 Beschikbare inbreng buiten kapitaal: uitgiftepremie. De verrichting verloopt dus niet via de resultaatverwerking. Hetzelfde geldt in geval van verdeling van de beschikbare uitgiftepremie onder de aandeelhouders. Deze verdeling wordt rechtstreeks uitgevoerd, en dus niet via de resultaatverwerking.

B. CBN-advies 2021/02 – Winstverdeling binnen de NV

Dit advies spitst zich toe op de beperkingen waaraan de winstverdeling binnen NV's is onderworpen, met inachtneming van de bepalingen van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen (WVV).

Het advies handelt over de nettoactiefest en maakt een onderscheid tussen enerzijds de tussentijdse dividend die krachtens een beslissing van de bijzondere algemene vergadering mogen worden geput uit de beschikbare reserves en de overgedragen winst, en anderzijds de interimdividend die worden toegekend op initiatief van het bestuursorgaan – voor zover het daartoe gemachtigd is krachtens de statuten van de vennootschap – en die in mindering worden gebracht van het resultaat van het boekjaar dat nog niet is opgenomen in de definitief goedgekeurde jaarrekeningen.

Ces considérations, au demeurant fort instructives, soulèvent la question de savoir si l'émission d'avis sur des questions juridiques autres que d'ordre purement comptable est bien de la compétence de la Commission des normes comptables. On trouve ainsi dans l'avis des affirmations telles que :

- « *Bien que l'assemblée générale puisse décider à tout moment au cours de l'exercice de distribuer un dividende intercalaire aux actionnaires, la Commission juge opportun qu'une telle distribution ne soit décidée que si les comptes annuels sont approuvés et d'actualité.* »⁴
- « *La Commission considère en outre que les réserves disponibles n'entrent pas non plus en ligne de compte pour une distribution au moyen d'un acompte sur dividende.* »⁵
- « *La Commission est d'avis que, pour la détermination du bénéfice distribuable dans le cadre des acomptes sur dividendes conformément à l'article 7:213 du CSA, une lecture conjointe des articles 7:213 et 7:212 du CSA s'impose.* »⁶
- « *Puisqu'il est possible de procéder à une simple distribution - annuelle - de dividendes au cours d'un exercice déficitaire, la Commission est d'avis qu'il est également possible de distribuer un acompte sur dividende au cours d'une année lors de laquelle des pertes ont été enregistrées, par un prélèvement sur le résultat reporté. Dans ce cas, celui-ci consiste en un bénéfice reporté qui est supérieur à la perte. Rien ne permet de conclure qu'il était dans l'intention du législateur de subordonner l'affectation des bénéfices reportés à la présence de bénéfices lors de l'année en cours.* »⁷

La question se pose dès lors de savoir si, lorsque la Commission exprime un avis sur une question ne ressortissant pas à proprement

Deze – overigens bijzonder leerrijke – overwegingen doen de vraag rijzen of de Commissie voor Boekhoudkundige Normen wel bevoegd is om adviezen uit te brengen over juridische kwesties die niet louter van boekhoudkundige aard zijn. Zo vinden we in het advies bijvoorbeeld de onderstaande beweringen:

- *"De algemene vergadering kan op elk ogenblik van het boekjaar beslissen om aan de aandeelhouders een tussentijds dividend uit te keren, doch is de Commissie van oordeel dat een dergelijke uitkering slechts aangewezen is indien de jaarrekening is goedgekeurd en bovendien actueel is."*⁴
- *"De Commissie is bovendien van oordeel dat ook de beschikbare reserves niet in aanmerking komen om via een interimdividend te worden uitgekeerd."*⁵
- *"(...) is de Commissie de mening toegedaan dat voor de bepaling van de uitkeerbare winst in het kader van de interimdividenden overeenkomstig art. 7:213 WVV, dit artikel samen met art. 7:212 WVV moet worden gelezen."*⁶
- *"Aangezien een gewone – jaarlijkse – dividenduitkering mogelijk is in een verliesjaar, is de Commissie van oordeel dat ook een interimdividend kan worden uitgekeerd in een jaar waarin verlies wordt geleden, louter door de afname van het overgedragen resultaat, dat in dat geval een overgedragen winst dient te zijn dat het verlies overstijgt. Er kan immers niet worden afgeleid dat de wetgever de aanwending van overgedragen winsten afhankelijk wenste maken van de aanwezigheid van de winst in het lopende jaar."*⁷

De vraag rijst dan ook of de Commissie, wanneer zij zich uitspreekt over een aangelegenheid die strikt genomen niet tot het

4 Avis CNC 2021/02, paragraphe 9.

5 *Ibidem*, paragraphe 18.

6 *Ibidem*, paragraphe 20.

7 *Ibidem*, paragraphe 19.

4 CBN-advies 2021/02, paragraaf 9.

5 *Ibidem*, paragraaf 18.

6 *Ibidem*, paragraaf 20.

7 *Ibidem*, paragraaf 19.

parler au droit comptable, elle ne devrait pas indiquer explicitement que l'avis qu'elle rend ne constitue pas un élément de la doctrine, et n'a, dès lors, pas la même force juridique que les positions prises sur les questions strictement comptables.

L'avis présente les écritures comptables devant être passées lors de la décision de distribution, de l'attribution et du paiement des dividendes intercalaires et des acomptes sur dividendes. Il n'est pas certain qu'un avis de la Commission soit nécessaire pour répondre à cette question, tant la réponse paraît évidente, à savoir, l'utilisation des comptes 694 Rémunération de l'apport, 471 Dividendes de l'exercice et 453 Précomptes retenus.

C. Avis CNC 2021/03 – Traitement comptable du patrimoine social des SNC et SCS à la suite de l'entrée en vigueur du CSA

Cet avis porte sur la comptabilisation des éléments du patrimoine social des sociétés en nom collectif (SNC) et des sociétés en commandite simple (SCS), depuis que celles-ci sont soumises au CSA, soit à partir du 1er janvier 2020, sauf application volontaire anticipée de leur part.

Le CSA ne contenant pas de dispositions sur le traitement comptable du patrimoine social de ces formes de sociétés existantes à la date d'entrée en vigueur du CSA, la matière est régie par leurs statuts :

- Si les statuts prévoient que les apports sont indisponibles, ceux-ci doivent être comptabilisés au compte 111 Apport indisponible hors capital.
- Si les statuts ne prévoient pas que les apports sont indisponibles, ceux-ci doivent être comptabilisés au compte 110 Apport disponible hors capital.

boekhoudrecht behoort, niet uitdrukkelijk zou moeten vermelden dat het door haar verleende advies geen element van de rechtsleer vormt en bijgevolg niet dezelfde rechtskracht heeft als standpunten die zij inneemt met betrekking tot louter boekhoudkundige kwesties.

Het advies stelt de boekingen voor die moeten worden gemaakt bij de beslissing tot uitkering, toewijzing en betaling van de tussentijdse dividend en de interimdividenden. Het is niet zeker dat een advies van de Commissie noodzakelijk is om deze vraag te beantwoorden, daar het antwoord zo voor de hand liggend lijkt, *i.e.* het gebruik van de rekeningen 694 Vergoeding van de inbreng, 471 Dividenden over het boekjaar en 453 Ingehouden voorheffingen.

C. CBN-advies 2021/03 – Boekhoudkundige verwerking van het vennootschapsvermogen van een VOF en een CommV ingevolge de inwerkingtreding van het WVV

Dit advies heeft betrekking op de boekhoudkundige verwerking van de elementen van het vennootschapsvermogen van vennootschappen onder firma (VOF) en gewone commanditaire vennootschappen (CommV), aangezien zij onderworpen zijn aan de bepalingen van het WVV, *i.e.* vanaf 1 januari 2020, tenzij ze vrijwillig hebben beslist die bepalingen al eerder toe te passen.

Daar het WVV op de datum van zijn inwerkingtreding geen bepalingen bevat over de boekhoudkundige verwerking van het vennootschapsvermogen van deze bestaande vormen van vennootschappen, wordt deze materie geregeld door hun statuten:

- Indien de statuten bepalen dat de inbrengen onbeschikbaar zijn, worden deze geboekt op de rekening 111 Onbeschikbare inbreng buiten kapitaal.
- Indien de statuten geen onbeschikbaarheid voorzien, worden deze geboekt op de rekening 110 Beschikbare inbreng buiten kapitaal.

Il en est de même lors de l'appel de la partie non encore libérée du patrimoine social. Les montants appelés seront dès lors comptabilisés, le cas échéant, comme apport indisponible ou apport disponible.

D. Avis CNC 2021/04 – Valeur d'acquisition d'un bien contre le paiement d'un prix fixe mais payable sur une période de plus d'un an

Cet avis traite de la comptabilisation de l'achat d'un bien pour lequel les parties conviennent dès le départ que le paiement de la dette qui en résulte sera différé d'au moins un an, et que ladite dette ne portera pas intérêt ou intérêt à un taux anormalement faible au regard des conditions de marché. Le scénario dans lequel les parties conviennent ultérieurement de différer le paiement de la dette, eu égard, par exemple, aux difficultés de trésorerie rencontrées par le débiteur n'est pas couvert par cet avis.

La CNC considère qu'une telle transaction comporte deux composantes, à savoir, d'une part, l'achat d'un actif, et, d'autre part, l'emprunt du montant nécessaire pour solder la dette. En d'autres termes, pour reprendre une expression utilisée en comptabilité internationale, il s'agit d'un « arrangement à éléments multiples ».

Un scénario comparable, mais s'appliquant cette fois à la vente et non pas à l'achat d'un bien, est couvert par l'article 3:45, § 2, de l'AR CSA. Celui-ci dispose que, s'agissant de créances remboursables à une échéance supérieure à un an :

« L'inscription au bilan des créances à leur valeur nominale s'accompagne de l'inscription en comptes de régularisation du passif et de la prise en résultats prorata temporis sur la base

Hetzelfde geldt bij de opvraging van het nog niet gestorte gedeelte van het vennootschapsvermogen. Desgevallend worden de opgevraagde bedragen dan geboekt als onbeschikbare- of beschikbare inbreng.

D. CBN-advies 2021/04 – Aanschaffingswaarde bij de aankoop van een goed tegen betaling van een vaste prijs, verschuldigd over een periode van meer dan één jaar

Dit advies handelt over de boekhoudkundige verwerking van de aankoop van een goed in verband waarmee de partijen van bij aanvang overeenkomen dat de betaling van de schuld als gevolg daarvan met ten minste één jaar wordt uitgesteld en dat de betrokken schuld geen rente of een rente tegen een abnormaal laag percentage in vergelijking met de marktvoorwaarden zal dragen. Het scenario waarbij de partijen pas in een latere fase overeenkomen om de betaling van de schuld uit te stellen, rekening gehouden met – bijvoorbeeld – de cashflowmoeilijkheden waaraan de schuldenaar het hoofd dient te bieden, komt in dit advies niet aan bod.

De CBN neemt aan dat een dergelijke transactie twee componenten heeft, *i.e.* enerzijds de aankoop van een actief en anderzijds de lening van het bedrag dat nodig is om de schuld af te lossen. Met andere woorden en om een uitdrukking over te nemen die in de internationale boekhouding wordt gebruikt, het gaat om een 'multiple element arrangement' of regeling met meerdere elementen.

Een vergelijkbaar scenario, dat echter betrekking heeft op de verkoop in plaats van de aankoop van een goed, wordt behandeld door artikel 3:45, § 2 van het KB WVV. Dit bepaalt, in verband met terugbetaalbare schuldvorderingen over een termijn van meer dan één jaar:

"Bij de boeking van een vordering in de balans voor haar nominale waarde worden in voorkomend geval in de overlopende rekeningen van het passief geboekt en pro rata

DES RÉFÉRENTIELS COMPTABLES
COMME LES DIRECTIVES
COMPTABLES EUROPÉENNES
ET LEUR TRANSPOSITION
DANS LA LÉGISLATION
DES ETATS MEMBRES DE
L'UNION EUROPÉENNE SE
CARACTÉRISENT PAR LE HAUT
DEGRÉ DE GÉNÉRALITÉ DE
LEUR PRESCRIT. LA DOCTRINE
COMPTABLE JOUE, DÈS LORS,
UN RÔLE FONDAMENTAL DANS
L'INTERPRÉTATION DE LA LOI,
DE MÊME QU'ELLE CONTRIBUE
AU DÉVELOPPEMENT DES
COMPÉTENCES TECHNIQUES
INDISPENSABLES DANS LA
PRÉPARATION ET L'ANALYSE
DES COMPTES ANNUELS ET DES
COMPTES CONSOLIDÉS

BOEKHOUDKUNDIGE
REFERENTIESTELSELS
ZOALS DE EUROPESE
BOEKHOUDRICHTLIJNEN
OMZETTING DAARVAN IN
DE WETGEVING VAN DE
LIDSTATEN VAN DE EUROPESE
UNIE WORDEN GEKENMERKT
DOOR EEN HOGE MATE
VAN ALGEMEENHEID WAT
BETREFT HUN BEPALINGEN.
BIJGEVOLG IS ER VOOR DE
BOEKHOUDDOCTRINE NIET
ALLEEN EEN FUNDAMENTELE
ROL WEGGELEGD WAT BETREFT
DE INTERPRETATIE VAN DE WET,
MAAR DRAAGT ZE OOK BIJ
TOT DE ONTWIKKELING VAN
TECHNISCHE COMPETENTIES
DIE ONMISBAAR ZIJN
BIJ HET OPSTELLEN EN
HET ANALYSEREN VAN
DE JAARREKENING EN
DE GECONSOLIDEERDE
JAARREKENING

des intérêts composés : [...] de l'escompte de créances qui ne sont pas productives d'intérêt ou qui sont assorties d'un intérêt anormalement faible ».

L'article 3:55 de l'AR CSA stipulant que l'article 3:45 est d'application analogue aux dettes de nature et de durée correspondantes, il revenait à la CNC de proposer les écritures comptables

temporis in resultaat genomen op grond van de samengestelde interesten: [...] het disconto op renteloze of abnormaal laag rentende vorderingen".

Daar artikel 3:55 van het KB WVV bepaalt dat artikel 3:45 van overeenkomstige toepassing is op de schulden van overeenstemmende aard en looptijd, kwam het de CBN toe om de

illustrant l'acquisition, et non plus la vente, d'un bien contre le paiement d'un prix fixe mais payable sur une période de plus d'un an. C'est ce à quoi s'attache l'avis CNC 2021/04.

La ventilation comptable de la transaction entre le prix d'achat du bien, comptabilisé, selon le cas, parmi les immobilisations corporelles ou incorporelles, et le coût de son financement, comptabilisé en compte de régularisation à l'actif du bilan, est, suivant l'avis de la CNC, une application de la notion de « *réalité de l'opération* » ou du « *concept de réalité* »⁸. On notera au passage que cette notion et ce concept ne sont nulle part définis en droit comptable belge. Il s'agit en fait d'une application de la notion de « *réalité économique ou de la substance commerciale* » traitée au paragraphe 16 du considérant de la directive comptable européenne 2013/34/UE. On se rappellera par ailleurs que le Gouvernement a choisi, comme le lui permet la directive européenne, de ne pas transposer cette notion en droit comptable belge. Voici néanmoins qu'elle fait une apparition subreptice dans un avis de la CNC.

L'avis signale que ce traitement comptable est conforme à l'arrêt du 23 avril 2020 rendu par la Cour de Justice de l'Union européenne dans l'affaire Wagram Invest SA/Etat belge⁹.

C'est à juste titre que l'avis de la CNC contient l'affirmation que la ventilation de la comptabilisation de l'achat entre une immobilisation et un compte de régularisation ne conduit pas à comptabiliser la transaction à sa juste valeur¹⁰. En effet, la juste valeur d'un actif se définit comme le prix qui serait reçu pour la vente d'un actif lors d'une transaction normale

boekingen voor te stellen ter illustratie van de aankoop, en dus niet langer van de verkoop, van een goed tegen betaling van een vaste prijs die echter betaalbaar is over een periode van meer dan één jaar. De Commissie doet dat in haar advies 2021/04.

De boekhoudkundige opsplitsing van de transactie tussen de aanschaffingsprijs van het goed, die – naargelang het geval – wordt geboekt onder de materiële of immateriële vaste activa, en de financieringskost ervan, geboekt onder de overlopende rekening op de actiefzijde van de balans, is – volgens het CBN-advies – een toepassing van de notie '*realiteit van de verrichting*' of van het concept '*realiteitsbeginsel*'⁸. Terloops valt op te merken dat deze notie en dit concept nergens worden gedefinieerd in het Belgische boekhoudrecht. In feite gaat het om een toepassing van de notie '*economische of commerciële realiteit*' dat wordt besproken in overweging 16 van de Europese boekhoudrichtlijn 2013/34/EU. Er dient ook op te worden gewezen dat de regering ervoor heeft gekozen, zoals toegestaan door de Europese richtlijn, om deze notie niet om te zetten in het Belgische boekhoudrecht. Hier verschijnt het echter onverhoeds in een advies van de CBN.

In het advies staat te lezen dat deze verwerking beantwoordt aan het arrest van 23 april 2020 dat het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft gevelde in de zaak Wagram Invest NV/Belgische Staat⁹.

In het CBN-advies wordt terecht bevestigd dat de opsplitsing van de boekhoudkundige verwerking van de aankoop tussen een vast actief en een overlopende rekening er niet toe leidt dat de verrichting voor haar werkelijke waarde wordt geboekt¹⁰. De werkelijke waarde van een actief wordt immers gedefinieerd als de prijs die zou worden ontvangen voor de verkoop

8 Avis CNC 2021/04, paragraphe 6.

9 Ibidem, paragraphes 11 à 13.

10 Ibidem, paragraphe 7.

8 CBN-advies 2021/04, paragraaf 6

9 Ibidem, paragraaf 11 tot 13.

10 Ibidem, paragraaf 7.

entre des participants de marché à la date d'évaluation. La juste valeur d'un actif s'apprécie donc dans la perspective de la vente de celui-ci (« *exit price* ») et non de son acquisition.

Signalons enfin que, suivant l'avis, la prise en charge de l'escompte, lorsque celui-ci porte sur l'acquisition d'immobilisations incorporelles ou corporelles non amortissables, ou financières, n'est pas une charge professionnelle au sens de l'article 198, §1, 8° du CIR 92¹¹. La CNC estime donc opportun de traiter aussi de l'aspect fiscal de la question.

E. Avis CNC 2021/05 – Traitement comptable de la renonciation au paiement du loyer par suite de la pandémie de COVID-19

Cet avis aborde les conséquences comptables des changements apportés à un contrat de location en considération de la pandémie de COVID-19, à savoir la renonciation par le bailleur au paiement par le locataire d'une ou de plusieurs échéances du loyer, ou la réduction temporaire du loyer dû par le locataire. Le traitement comptable recommandé par l'avis s'applique tant au locataire qu'au bailleur.

La question soulevée par l'avis tient au fait que l'avis CNC 2012/2¹² requiert que les avantages consentis par un bailleur au locataire soient pris en résultat linéairement par le bailleur comme réduction des revenus locatifs durant la période de location, sauf si une autre base systématique serait plus représentative de l'économie de la transaction. Symétriquement, le locataire comptabilise la réduction des charges locatives linéairement, sauf à nouveau si une autre

van een actief bij een normale transactie tussen marktdeelnemers op de waardingsdatum. De werkelijke waarde van een actief wordt dus beoordeeld in het licht van de verkoop ervan ('*exit price*'), niet van de aankoop ervan.

Tot slot moet worden opgemerkt dat, volgens het advies, het in de kosten opnemen van het disconto, wanneer dit betrekking heeft op de aankoop van niet-afschrijfbaar immateriële of materiële, of financiële vaste activa, geen beroepskosten vertegenwoordigt in de betekenis van artikel 198, § 1, 8° van het WIB 92¹¹. De CBN vindt het dus passend om ook het fiscale aspect van de kwestie te verwerken.

E. CBN-advies 2021/05 - Boekhoudrechtelijke behandeling van kwijtschelding van huur ten gevolge van de COVID-19-pandemie

Dit advies handelt over de boekhoudkundige gevolgen van de wijzigingen die worden aangebracht aan een huurovereenkomst ten gevolge van de COVID-19-pandemie, *i.e.* de kwijtschelding door de verhuurder van de betaling door de huurder van een of meerdere aflossingen van de huur, of de tijdelijke vermindering van de door de huurder verschuldigde huur. De door het advies aanbevolen boekhoudkundige verwerking is van toepassing voor zowel de huurder als de verhuurder.

De vraag die door het advies wordt opgeworpen, is dat CBN-advies 2012/2¹² vereist dat de voordelen die de verhuurder aan de huurder toekent, door eerstgenoemde lineair in het resultaat worden opgenomen als vermindering van huuropbrengsten tijdens de huurperiode, tenzij een andere systematische basis representatiever zou zijn voor de transactie. Parallel boekt de huurder de vermindering van de huurkosten lineair, tenzij opnieuw indien

11 *Ibidem*, paragrafe 14.

12 Avis CNC 2012/2 – Le traitement comptable des avantages attribués lors de la conclusion d'un contrat de location.

11 *Ibidem*, paragraaf 14.

12 CBN-advies 2012/2 – De boekhoudkundige verwerking van toegekende voordelen bij het afsluiten van een huurovereenkomst.

LA VENTILATION COMPTABLE DE LA TRANSACTION ENTRE LE PRIX D'ACHAT DU BIEN, COMPTABILISÉ, SELON LE CAS, PARMIS LES IMMOBILISATIONS CORPORELLES OU INCORPORELLES, ET LE COÛT DE SON FINANCEMENT, COMPTABILISÉ EN COMPTE DE RÉGULARISATION À L'ACTIF DU BILAN, EST, SUIVANT L'AVIS DE LA CNC, UNE APPLICATION DE LA NOTION DE « RÉALITÉ DE L'OPÉRATION » OU DU « CONCEPT DE RÉALITÉ »

DE BOEKHOUDKUNDIGE OPSPLITSING VAN DE TRANSACTIE TUSSEN DE AANSCHAFFINGSPRIJS VAN HET GOED, DIE – NAARGELANG HET GEVAL – WORDT GEBOEKT ONDER DE MATERIËLE OF IMMATERIËLE VASTE ACTIVA, EN DE FINANCIERINGSKOST ERVAN, GEBOEKT ONDER DE OVERLOPENDE REKENING OP DE ACTIEFZIJDE VAN DE BALANS, IS – VOLGENS HET CBN-ADVIES – EEN TOEPASSING VAN DE NOTIE 'REALITEIT VAN DE VERRICHTING' OF VAN HET CONCEPT "REALITEITSBEGINSEL"

base systématique serait plus appropriée en la circonstance.

Le scénario décrit dans l'avis CNC 2012/2 est celui d'avantages accordés à l'entame ou à la prolongation d'un contrat de bail, dans le cadre d'une négociation commerciale entre bailleurs et locataires. En revanche, les concessions accordées par un bailleur à la suite de la crise du coronavirus visent à répondre aux difficultés causées par un événement exogène. En l'absence de ces concessions, le locataire aurait pu ne pas être en mesure d'honorer les termes du contrat de bail, parce qu'il aurait été, par exemple, dans l'impossibilité d'occuper l'immeuble loué, en raison de la fermeture obligatoire de son commerce.

een andere systematische basis in de gegeven omstandigheden passender zou zijn.

Het scenario beschreven in CBN-advies 2012/2 is dat van voordelen die worden toegekend bij de aanvang of bij de verlenging van een huurovereenkomst, in het kader van commerciële onderhandelingen tussen verhuurders en huurders. Anderzijds zijn de toegevingen die een verhuurder, naar aanleiding van de COVID-19-crisis, bedoeld om het hoofd te bieden aan de moeilijkheden veroorzaakt door een exogene gebeurtenis. Zonder deze toegevingen zou het risico hebben bestaan dat de huurder de voorwaarden van de huurovereenkomst niet kon nakomen, omdat het voor hem bijvoorbeeld onmogelijk zou zijn geweest het gehuurde gebouw te bezetten wegens de verplichte sluiting van zijn handelszaak.

L'avis prévoit que si le locataire n'est pas tenu de payer son loyer en raison de la pandémie, ni lui ni le bailleur ne comptabiliseront de charge ou de produit locatif pendant la période concernée. En cas de réduction du montant du loyer, seul le loyer réduit sera comptabilisé par chacune des parties au contrat de bail.

Le même traitement s'applique aux contrats de leasing opérationnel. En cas de suspension de paiement impliquant une prolongation du contrat de la même durée, le donneur et le preneur en leasing ne comptabiliseront pas, respectivement, de produits ni de coûts locatifs durant la période de suspension de paiement du loyer.

Dans le cas d'un leasing financier, l'avis part de l'hypothèse que la dispense de paiement de loyer durant une période déterminée porte uniquement sur le montant en principal, que l'échéance de la dette de leasing est reportée et que le contrat de leasing est prolongé de la même durée que celle de l'interruption du contrat. Dans ces conditions, seule doit être modifiée la répartition au bilan du preneur entre les dettes de leasing à plus d'un an et celles à un an au plus. La même approche est appliquée au classement des créances de leasing au bilan du donneur en leasing.

L'avis ne traite pas de la situation où le preneur est dispensé du paiement du principal et de l'intérêt pendant une période déterminée, et que l'échéance du contrat de leasing n'est pas prolongée à due concurrence. Dans ces conditions, il conviendrait normalement de recalculer la valeur actualisée de la dette de leasing (par le preneur) et de la créance de leasing (par le donneur), les conséquences allant au-delà du simple reclassement des dettes de leasing (par le preneur) et des créances de leasing (par le donneur) au bilan. Il faudrait, en effet, modifier à la fois le calcul des

Het advies bepaalt dat in het geval waarin de huurder niet gehouden is zijn huur te betalen wegens de pandemie, noch hij, noch de verhuurder tijdens de betrokken periode respectievelijk huurkosten en huuropbrengsten zal boeken. In geval van vermindering van het huurbedrag wordt enkel de verminderde huur geboekt door elke partij bij de huurovereenkomst.

Dezelfde verwerking wordt toegepast op contracten van operationele leasing. Ook ingeval de opschorting van betaling werd gekoppeld aan een verlenging van het contract voor dezelfde duur, zal tijdens de periode van opschorting door respectievelijk de leasinggever of de leasingnemer geen huuropbrengst of huurkosten worden geboekt.

In het geval van financiële leasing gaat het advies uit van de veronderstelling dat de vrijstelling van betaling van huur gedurende een welbepaalde periode enkel betrekking heeft op de hoofdsom, dat de einddatum van de leasingschuld wordt verdaagd en dat het leasingcontract wordt verlengd voor een periode gelijk aan de duur van onderbreking van het contract. Onder deze voorwaarden hoeft enkel de verdeling tussen de leasingschulden op meer dan één jaar en die op hooguit één jaar in de balans van de leasingnemer worden gewijzigd. Dezelfde benadering wordt toegepast op de classificatie van de leasingvorderingen in de balans van de leasinggever.

Het advies heeft geen betrekking op de situatie waarin de leasingnemer wordt vrijgesteld van de betaling van de hoofdsom en de interesten tijdens een welbepaalde periode en de einddatum van het leasingcontract niet met dezelfde duur wordt verdaagd. Onder deze voorwaarden zou het normalerwijze passend zijn om de geactualiseerde waarde van de leasingschuld (door de leasingnemer) en van de leasingvordering (door de leasinggever) opnieuw te berekenen, waarbij de gevolgen verder gaan dan een eenvoudige herclassificatie van de leasingschulden (door de leasingnemer) en van

paiements de leasing et le taux d'actualisation. Ces modifications affecteraient tant le bilan que le compte de résultats du preneur et du donneur, suivant des modalités que l'avis eût été bien inspiré de décrire et de commenter, exemples chiffrés à l'appui.

L'avis affirme également que si l'encaissement des loyers est incertain en raison des difficultés de paiement causées par la pandémie, l'organe d'administration du bailleur doit évaluer si, sur la base des critères de prudence, de sincérité et de bonne foi, les loyers doivent être actés en résultat. Alternativement, les loyers pourraient être actés en résultat, l'incertitude touchant à leur encaissement se traduisant alors par la constitution d'une réduction de valeur. Ce traitement comptable alternatif – au demeurant conforme à l'avis 2012/17¹³ – est comparable à l'application d'un emplâtre sur une jambe de bois : comptabiliser comme produit d'exploitation un produit hautement incertain, mais en neutraliser l'effet sur le résultat net par l'enregistrement d'une réduction de valeur, conduit en réalité à gonfler artificiellement le chiffre d'affaires de l'entreprise.

F. Avis CNC 2021/06 – Indisponibilité du patrimoine lors de la transformation d'une ASBL en une société coopérative agréée comme entreprise sociale

Cet avis traite des conséquences comptables de la transformation d'une ASBL en une société coopérative agréée comme entreprise sociale (ES ou SCES).

¹³ Avis CNC 2012/17 – Reconnaissance des produits et des charges.

de leasingvorderingen (door de leasinggever) in de balans. Het zou immers nodig zijn om zowel de berekening van de leasingbetalingen en als actualiseringspercentage te wijzigen. Deze wijzigingen zouden een impact hebben op zowel de balans als de resultatenrekening van de leasingnemer en leasinggever, zodat het goed zou zijn geweest mocht het advies de nadere voorwaarden daarvoor hebben beschreven en becommentarieerd aan de hand van cijfervoorbeelden.

Het advies bevestigt ook dat als de inning van de huurgelden onzeker is als gevolg van door de pandemie veroorzaakte betalingsmoeilijkheden, het bestuursorgaan van de verhuurder op basis van de criteria van voorzichtigheid, oprechtheid en goede trouw moet beoordelen of de huurgelden bij het resultaat moeten worden geboekt. Als alternatief zouden de huurgelden bij het resultaat kunnen worden geboekt, waarbij de onzekerheid met betrekking tot hun inning zou kunnen worden vertaald in het aanleggen van een waardevermindering. Deze alternatieve boekhoudkundige verwerking – die overigens in overeenstemming is met advies 2012/17¹³ – is vergelijkbaar met het aanbrengen van een pleister op een houten been: het feit een uiterst onzekere opbrengst te boeken als bedrijfsopbrengst, terwijl de impact daarvan op het nettoresultaat wordt geneutraliseerd door een waardevermindering te boeken, heeft in werkelijkheid tot gevolg dat de bedrijfsomzet op kunstmatige wijze wordt verhoogd.

F. CBN-advies 2021/06 – Vermogensklem bij de omzetting van een VZW in een coöperatieve vennootschap erkend als sociale onderneming

Dit advies handelt over de boekhoudkundige gevolgen van de omzetting van een VZW in een coöperatieve vennootschap die wordt erkend als sociale onderneming (SO of CVSO).

¹³ CBN-advies 2012/17 – Erkenning van opbrengsten en kosten.

Selon l'avis, l'actif net de l'ASBL qui apparaît dans l'état de la situation active et passive qui est établi lors de la transformation de l'ASBL en société coopérative doit être comptabilisé comme réserve indisponible dans les comptes de l'ES ou de la SCES. Dans le but de bloquer le patrimoine de l'ASBL transformée en ES ou SCES, cette réserve ne peut être rendue disponible par une modification des statuts.

Le CSA requiert entre autres conditions que, dans la situation active et passive établie lors de la transformation en société coopérative, les avoirs et les dettes de l'ASBL soient évalués à la juste valeur. L'excédent de la juste valeur d'un actif sur sa valeur comptable nette doit être inscrit sur un sous-compte distinct de l'élément d'actif concerné, et, conformément aux dispositions de l'AR CSA, amorti lorsqu'il s'agit d'un actif dont la durée d'utilisation est limitée dans le temps. Il en résulte que la réserve indisponible constituée lors de la transformation de l'ASBL en ES ou SCES comprend à la fois la valeur comptable nette des avoirs et des dettes de l'ASBL, mais aussi l'excédent de la juste valeur des actifs sur leur valeur comptable nette lors de la transformation de l'ASBL en ES ou SCES.

L'avis présente un exemple chiffré du bilan d'une ASBL après sa transformation en ES ou SCES. Cet exemple traite du cas où la juste valeur d'un immeuble est supérieure à sa valeur comptable nette. Il se pourrait aussi que la juste valeur d'une dette soit différente de sa valeur comptable nette, dans le cas, par exemple, d'une dette à long terme ne portant pas intérêt. L'avis ne traite pas de ce scénario, et, en particulier, ne précise pas si l'excédent de la valeur comptable nette de la dette sur sa juste valeur devrait être inscrit sur un sous-compte distinct débiteur au passif en réduction de la valeur comptable nette de la dette, ou sur un sous-compte distinct de l'actif.

Volgens het advies moet het nettoactief van de VZW dat verschijnt in de staat van activa en passiva die wordt opgesteld bij de omzetting van de VZW in een coöperatieve vennootschap, als onbeschikbare reserve worden geboekt in de rekeningen van de SO of CVSO. Met als doel het vermogen te blokkeren van de VZW die wordt omgezet in een SO of CVSO, mag deze reserve niet beschikbaar worden gemaakt door de statuten te wijzigen.

Het WVV stelt onder andere als voorwaarde dat de activa en passiva van de VZW op hun werkelijke waarde worden begroot in de staat van activa en passiva die wordt opgesteld bij de omzetting in een coöperatieve vennootschap. Het overschot van de werkelijke waarde van een actief ten opzichte van zijn nettoboekhoudwaarde moet worden geboekt op een afzonderlijke subrekening van het betrokken actief en, overeenkomstig de bepalingen van het KB WVV, worden afgeschreven wanneer het gaat om een actief waarvan de gebruiksduur in de tijd is beperkt. Daaruit volgt dat de onbeschikbare reserve die wordt aangelegd bij de omzetting van de VZW in een SO of CVSO zowel de nettoboekhoudwaarde van de activa en passiva van de VZW omvat als het overschot van de werkelijke waarde van de activa ten opzichte van hun nettoboekhoudwaarde bij de omzetting van de VZW in een SO of CVSO.

Het advies bevat een cijfervoorbeeld van de balans van een VZW na haar omzetting in een SO of CVSO. Dit voorbeeld heeft betrekking op het geval waarin de werkelijke waarde van een gebouw groter is dan zijn nettoboekhoudwaarde. Het zou dus ook kunnen dat de werkelijke waarde van een schuld verschillend is van zijn nettoboekhoudwaarde, bijvoorbeeld in het geval van een renteloze langlopende schuld. Het advies gaat niet in op een dergelijk scenario en bepaalt inzonderheid niet of het overschot van de nettoboekhoudwaarde van de schuld boven de werkelijke waarde ervan zou moeten worden geboekt op een afzonderlijke sub-debiteursrekening op het passief ter vermindering van de nettoboekhoudwaarde

La Commission émet aussi une opinion juridique sur le statut de la réserve indisponible constituée à l'occasion de la transformation d'une ASBL en ES ou SCES :

« Etant donné que le CSA prévoit explicitement qu'au moment de la transformation de l'ASBL, la juste valeur de l'actif net de l'ASBL ne peut faire l'objet d'un remboursement aux actionnaires ou d'une distribution, sous quelque forme que ce soit, la Commission estime que cette réserve indisponible ne peut être affectée à l'apurement comptable de pertes autres que celles découlant de la réalisation de l'actif net apporté »¹⁴.

G. Avis CNC 2021/07 – Influence de l'accord amiable extrajudiciaire et de la réorganisation judiciaire sur les dettes et les créances (mise à jour)

Cet avis porte sur les mécanismes de comptabilisation devant être mis en œuvre par les sociétés avec ou sans capital, les ASBL, les AISBL et les fondations, qui, à la suite d'un accord amiable extrajudiciaire ou d'une réorganisation judiciaire, voient respectivement certaines créances et certaines dettes annulées en tout ou en partie, ou modifiées quant aux termes et conditions qui les régissent, ou qui sont converties en capital, apport ou fonds propres. Plus précisément, l'avis traite de chacune des opérations suivantes :

- Abandon de créance.
- Conversion d'une dette résultant de la livraison de biens et services ou d'une autre dette en une dette non productive d'intérêt, remboursable sur plusieurs années ou non.

van de schuld, dan wel op een afzonderlijke subrekening van het actief.

De Commissie neemt ook een juridisch standpunt in met betrekking tot de status van de onbeschikbare reserve die wordt aangelegd bij de omzetting van een VZW in een SO of een CVSO:

“Omwille van de uitdrukkelijke verwoording in het WVV dat de werkelijke waarde van het nettoactief van de VZW op het ogenblik van haar omzetting niet aan de aandeelhouders mag worden terugbetaald of uitgekeerd, in welke vorm dan ook, is de Commissie van mening dat deze onbeschikbare reserve niet kan worden aangewend om andere verliezen dan deze als gevolg van de realisatie van het ingebrachte nettoactief, boekhoudkundig aan te zuiveren.”¹⁴

G. CBN-advies 2021/07 – Invloed van het buitengerechtelijk minnelijk akkoord en de gerechtelijke reorganisatie op de schulden en vorderingen (update)

Dit advies handelt over de mechanismen voor boekhoudkundige verwerking die moeten worden toegepast door vennootschappen met of zonder kapitaal, VZW's, IVZW's en stichtingen die, als gevolg van een buitengerechtelijk minnelijk akkoord of een gerechtelijke reorganisatie, respectievelijk sommige vorderingen en sommige schulden volledig of gedeeltelijk worden afgeboekt, of worden gewijzigd wat betreft hun termijnen en voorwaarden of worden omgezet in kapitaal, inbreng of eigen vermogen. Het advies heeft inzonderheid betrekking op elk van de volgende verrichtingen:

- Kwijtschelding van een schuldvordering.
- Omvorming van een schuld wegens levering van goederen en diensten of een andere schuld tot een renteloze schuld, al dan niet terugbetaalbaar over verschillende jaren.

14 Avis CNC 2021/06, paragraphe 7.

14 CBN-advies 2021/06, paragraaf 7.

- Attribution et obtention d'un prêt non productif d'intérêt.
- Conversion d'une créance ou d'une partie de celle-ci en capital, en apport ou en fonds propres.

L'avis présente systématiquement les écritures comptables devant être passées par le créancier et le débiteur.

Certaines dispositions de l'avis méritent un commentaire, dans la mesure où les recommandations de la CNC ne sont pas nécessairement intuitives.

Ainsi, dans le cas d'un abandon de créance total ou partiel, le débiteur annule la dette au bilan à due concurrence et comptabilise en résultat un autre produit d'exploitation non récurrent, même si la remise de la dette est soumise à une condition résolutoire, par exemple, le retour du débiteur à meilleure fortune. Le débiteur fait tout au plus mention de cette condition dans l'annexe, ainsi que dans sa comptabilité sous la classe 0. En revanche, pour le créancier, l'abandon de sa créance conduit à la comptabilisation d'une réduction de valeur sur créances commerciales – si l'abandon ou la réduction de la créance est accordée sous la condition suspensive d'un retour à meilleure fortune – ou d'une moins-value sur réalisation de créances commerciales – dans le cas inverse. Les deux parties à la transaction ne comptabilisent donc pas celle-ci de manière symétrique.

Par ailleurs, à la fois dans le cas de la conversion d'une dette en une dette non productive d'intérêt et dans celui de l'attribution et de l'obtention d'un prêt sans intérêt, ni la dette du débiteur ni la créance détenue par le créancier ne font l'objet d'un escompte, étant donné, suivant l'avis, que l'application d'un escompte conduirait à acter une charge à reporter ou un produit à reporter qui ne représenterait pas la

- Toekennen en bekomen van een renteloze lening.
- Omzetting van (een deel van) de schuldvordering in kapitaal, in inbreng of in eigen vermogen.

Het advies stelt stelselmatig de boekingen voor die de schuldeiser en de schuldenaar moeten toepassen.

Sommige bepalingen van het advies vereisen de nodige toelichting daar de aanbevelingen van de CBN niet noodzakelijk intuïtief van aard zijn.

In het geval van een volledige of gedeeltelijke kwijtschelding van een schuldvordering bijvoorbeeld boekt de schuldenaar de schuld op de balans voor het overeenstemmende bedrag af en boekt hij bij het resultaat een andere, niet-recurrerende bedrijfsopbrengst, zelfs wanneer de kwijtschelding van schuld onderworpen is aan een ontbindende voorwaarde, bijvoorbeeld de terugkeer van de schuldenaar naar een betere toestand. Hooguit vermeldt de schuldenaar deze voorwaarde in de toelichting, alsook in zijn boekhouding onder klasse 0. Anderzijds leidt de kwijtschelding van schuld, voor de schuldeiser, tot de boeking van een waardevermindering op handelsvorderingen – indien de kwijtschelding of de vermindering van de schuld wordt toegekend onder de opschortende voorwaarde van terugkeer naar een betere toestand – of een waardevermindering op de realisatie van handelsvorderingen – in het tegengestelde geval. Beide bij de transactie betrokken partijen nemen die transactie dus niet op symmetrische wijze op in hun boekhouding.

Bovendien zijn, zowel in het geval van omzetting van een schuld in een renteloze schuld als in het geval van toekenning en verkrijging van een renteloze lening, noch de schuld van de schuldenaar, noch de vordering van de schuldeiser het voorwerp van een disconto, daar – volgens het advies – de toepassing van een disconto ertoe zou leiden dat een over te dragen kost of een over te dragen opbrengst

correction du prix d'acquisition d'un actif ou d'une charge actée.

Ce traitement comptable est différent de celui prescrit dans l'avis 2021/04 (voir ci-dessus), qui requiert la comptabilisation d'une charge à reporter lorsque les parties conviennent *ab initio* que le paiement de la dette résultant de l'achat d'un bien est différé d'au moins un an et que la dette ne portera pas intérêt ou un intérêt anormalement faible au regard des conditions de marché.

Le traitement comptable est dès lors différent, suivant que la renonciation au paiement de l'intérêt sur la dette est consentie à l'entame de la transaction ayant donné lieu à la dette, ou plus tard, à la suite d'un accord amiable extrajudiciaire ou d'une réorganisation judiciaire.

Enfin, pour ce qui est de la conversion d'une créance ou d'une partie de celle-ci en capital, en apport ou en fonds propres, l'avis observe que la doctrine comptable ne s'accorde pas sur la question de la valeur à laquelle la créance doit être convertie : valeur économique réelle ou valeur nominale. La Commission conclut qu'il revient à l'organe d'administration de la société bénéficiaire de la conversion de déterminer la valeur de la créance – valeur économique réelle ou valeur nominale – dans l'acte d'apport. La distinction est importante car, comme le montrent les écritures comptables présentées dans l'avis, lorsque la conversion est comptabilisée à la valeur économique de la créance, un autre produit d'exploitation non récurrent est comptabilisé par le débiteur. Ce n'est évidemment pas le cas lorsqu'un instrument financier (une créance) est converti en un autre instrument financier (par exemple, une action de capital) à la valeur comptable du premier instrument (la créance).

zou worden geboekt die geen correctie zou vertegenwoordigen op de aanschaffingsprijs van een actief of op een geboekte kost.

Deze boekhoudkundige verwerking verschilt van die zoals voorgeschreven in advies 2021/04 (zie *supra*), dat de boeking van een over te dragen kost vereist wanneer de partijen *ab initio* overeenkomen om de betaling van de schuld als gevolg van de aankoop van een goed met ten minste één jaar uit te stellen alsook dat de schuld geen rente of rente tegen een abnormaal laag percentage in vergelijking met de marktvoorwaarden zal dragen.

De boekhoudkundige verwerking is dus verschillend naargelang de kwijtschelding van betaling van de rente op de schuld wordt toegekend vanaf het begin van de transactie die aanleiding gaf tot de schuld, of later, als gevolg van een buitengerechtelijk minnelijk akkoord of een gerechtelijke reorganisatie.

Tot slot, voor wat betreft de omzetting van een schuld of een deel daarvan in kapitaal, in inbreng of in eigen vermogen, stelt het advies vast dat de boekhoudkundige rechtsleer niet eensluidend is wat betreft de waarde tegen dewelke de vordering moet worden omgezet: de werkelijke economische waarde of de nominale waarde. De Commissie besluit dat het de taak is van het bestuursorgaan van van de inbrenggenietende vennootschap om de waarde van de vordering – werkelijke economische waarde of nominale waarde – in de inbrengakte te bepalen. Het onderscheid is belangrijk omdat, zoals blijkt uit de in het advies voorgestelde boekingen, de schuldenaar een andere niet-recurrente bedrijfsopbrengst boekt wanneer de omzetting wordt geboekt voor de economische waarde van de vordering. Dit is vanzelfsprekend niet het geval wanneer een financieel instrument (een vordering) wordt omgezet in een ander financieel instrument (bv. een kapitaaldeel) tegen de boekhoudwaarde van het eerste instrument (de vordering).

On notera qu'en sus de la comptabilisation de la conversion à la valeur nominale de la créance ou à sa valeur économique réelle, en théorie du moins, une troisième voie existe pour enregistrer la conversion d'une créance en capital, à savoir valoriser la créance à la juste valeur des instruments de capitaux propres émis en contrepartie de l'abandon de la créance. Cette formule, que la doctrine comptable ne semble pas reconnaître en Belgique, correspond au traitement prescrit dans le référentiel IFRS par l'interprétation IFRIC 19 (Extinction de passifs financiers avec des capitaux propres)¹⁵.

H. Avis CNC 2021/08 – Obligation de rédiger un rapport de gestion pour certaines ASBL, AISBL et fondations

On sait que depuis l'entrée en vigueur du CSA, les ASBL, AISBL et fondations autres que celles satisfaisant à des critères de taille sont tenues de rédiger et de déposer un rapport de gestion. Ces critères de taille sont au nombre de trois, à savoir :

- Nombre de travailleurs en moyenne annuelle : 502.
- Chiffre d'affaires annuel, hors taxe sur la valeur ajoutée : € 9.000.000.
- Total du bilan : € 4.500.000.

Le dépassement de plus d'un de ces critères emporte l'obligation de rédiger et de déposer un rapport de gestion, sous réserve que cette circonstance doit se produire pendant deux exercices consécutifs.

Les ASBL, AISBL et fondations existantes bénéficiant de dispositions transitoires, il convient de distinguer le cas de celles de ces institutions qui existaient avant le 1er mai 2019 (date d'entrée en vigueur du CSA) de celles qui furent créées après cette date.

¹⁵ IFRIC 19, paragraphe 6.

Er dient te worden opgemerkt dat naast de boeking van de omzetting tegen de nominale waarde van de vordering of tegen haar reële economische waarde er, in theorie althans, nog een derde mogelijkheid bestaat om de omzetting van een vordering in kapitaal te boeken, *i.e.* de vordering waarden tegen de werkelijke waarde van de eigen-vermogensinstrumenten die zijn uitgegeven in ruil voor de kwijtschelding van de vordering. Deze formule, die de boekhoudkundige rechtsleer in België niet lijkt te erkennen, stemt overeen met de verwerking zoals voorgeschreven in het IFRS-referentiestelsel door de interpretatie IFRIC 19 (Aflossing van financiële verplichtingen met eigenvermogensinstrumenten)¹⁵.

H. CBN-advies 2021/08 – Verplichting voor bepaalde VZW's, IVZW's en stichtingen om een jaarverslag op te stellen

Sinds de inwerkingtreding van het WVV weten we dat VZW's, IVZW's en stichtingen, behalve die welke voldoen aan bepaalde criteria inzake grootte, gehouden zijn een jaarverslag op te stellen en in te dienen. Er zijn drie criteria inzake grootte, namelijk:

- Jaargemiddelde van het aantal werknemers: 50.
- Jaaromzet, exclusief de belasting over de toegevoegde waarde: € 9.000.000.
- Balanstotaal: € 4.500.000.

De overschrijding van meer dan één van deze criteria houdt de verplichting in om een jaarverslag op te stellen en in te dienen, voor zover deze omstandigheid zich voordoet gedurende twee opeenvolgende boekjaren.

Daar er overgangsbepalingen zijn uitgewerkt voor de bestaande VZW's, IVZW's en stichtingen, dient er een onderscheid te worden gemaakt tussen de instellingen die bestonden vóór 1 mei 2019 (datum van inwerkingtreding van het WVV) en deze die na deze datum werden opgericht.

¹⁵ IFRIC 19, paragraaf 6.

Cet avis propose plusieurs exemples chiffrés relatifs à l'obligation de rédaction et de dépôt du rapport de gestion, qui varient en fonction de ce que les ASBL, AISBL et fondations concernées existaient ou non au 1er mai 2019, et, si c'était le cas, si elles choisirent ou non d'appliquer les dispositions du CSA anticipativement (mécanisme du « opt-in »), à la suite d'une modification de leurs statuts.

Il est généralement admis que le rapport de gestion ne fait pas partie intégrante des comptes annuels et qu'il s'agit de deux documents distincts.

La Commission des normes comptables estime donc que sa compétence ne se limite pas à l'émission d'avis sur des questions comptables touchant à la présentation des comptes annuels, mais s'étend également à la préparation de documents extra-comptables. Signalons d'ailleurs qu'au niveau international l'IASB partage ce point de vue. En effet, outre les normes IFRS et leurs interprétations, l'IASB publie également des « International Practice Statements », un de ces documents portant sur le rapport de gestion (« Management Commentary »)¹⁶.

I. Avis CNC 2021/09 – Compte 26 Autres immobilisations corporelles

L'article 3:89, § 1er, III.E. de l'AR CSA pour les sociétés, et l'article 3:171, § 1er, III.E. pour les ASBL, AISBL et fondations, précisent le contenu de la rubrique du bilan III.E. Autres immobilisations corporelles.

Cet avis de la CNC traite des règles d'évaluation (amortissements et plus-values de réévaluation) relatives à certaines catégories d'actifs qui sont incluses dans cette rubrique, en particulier, les immobilisations corporelles désaffectées ou retirées durablement de l'exploitation.

¹⁶ IFRS Practice Statement 1 – Management Commentary.

Dit advies stelt meerdere cijfervoorbeelden voor met betrekking tot de verplichting om het jaarverslag op te stellen en in te dienen, die verschillen naargelang de betrokken VZW's, IVZW's en stichtingen al dan niet bestonden vóór 1 mei 2019 en, als dat het geval was, ze er al dan niet voor hebben gekozen om de bepalingen van het WVV vroegtijdig toe te passen ('opt in'-mechanisme) als gevolg van een wijziging van hun statuten.

Algemeen wordt aangenomen dat het jaarverslag geen deel uitmaakt van de jaarrekening, maar dat het om twee afzonderlijke documenten gaat.

De Commissie voor Boekhoudkundige Normen is dan ook van mening dat ze niet enkel bevoegd is om adviezen te formuleren over boekhoudkundige kwesties in verband met de presentatie van de jaarrekening, maar ook in verband met de opstelling van documenten die geen deel uitmaken van de boekhouding. Ook moet worden opgemerkt dat dat, op internationaal vlak, de IASB deze zienswijze deelt. Naast de IFRS-normen en hun interpretaties publiceert de IASB immers ook '*International Practice Statements*' en één van deze documenten heeft betrekking op het jaarverslag ('*Management Commentary*')¹⁶.

I. CBN-advies 2021/09 – Rekening 26 Overige materiële vaste activa

Artikel 3:89, § 1, III.E. van het KB WVV voor vennootschappen en artikel 3:171, § 1, III.E. voor VZW's, IVZW's en stichtingen geven nadere toelichting bij de inhoud van balansrubriek III.E. Overige materiële vaste activa.

Dit CBN-advies handelt over de waarderingsregels (afschrijvingen en herwaarderingsmeerwaarden) betreffende bepaalde activacategorieën die in deze rubriek zijn opgenomen, inzonderheid de op duurzame

¹⁶ IFRS Practice Statement 1 – Management Commentary.

Selon l'avis, ces immobilisations ne font plus l'objet d'amortissements récurrents suivant un plan adéquat reflétant leur durée d'utilisation, puisque, par définition, elles ne présentent plus d'utilité pour leur détenteur. Elles devraient, en revanche, faire l'objet, le cas échéant, d'amortissements non récurrents afin de refléter toute déperdition de valeur, et ce, au cours de toutes les périodes durant lesquelles les immobilisations concernées se trouvent toujours dans le patrimoine de leur détenteur. Inversement, les amortissements non récurrents qui ne sont plus justifiés doivent faire l'objet d'une reprise. Le traitement comptable requis dans l'avis est conforme à celui prévu dans des conditions similaires par la norme IFRS 5 (Actifs non courants détenus en vue de la vente et activités abandonnées).

De même, les plus-values de réévaluation comptabilisées antérieurement sur les immobilisations corporelles désormais désaffectées ou retirées durablement de l'exploitation doivent être, le cas échéant, annulées à concurrence du montant non encore amorti, afin de tenir compte de la valeur probable de réalisation des dites immobilisations.

Quant aux autres immobilisations incluses dans la rubrique, par exemple, les immeubles détenus au titre de réserve immobilière et les immeubles d'habitation, elles peuvent être réévaluées lorsque leur valeur, déterminée en fonction de leur utilité pour leur détenteur, présente un excédent certain et durable par rapport à leur valeur comptable. Si ces immobilisations sont nécessaires à la poursuite de l'une ou l'autre activité de leur détenteur, la plus-value comptabilisée devra être justifiée par la rentabilité de l'activité concernée.

wijze buiten gebruik of buiten de exploitatie gestelde materiële vaste activa.

Volgens het advies zijn deze vaste activa niet langer het voorwerp van recurrente afschrijvingen volgens een passend plan dat hun gebruiksduur weerspiegelt, daar ze per definitie geen nut meer hebben voor hun eigenaar. Ze zouden, integendeel, desgevallend het voorwerp moeten zijn van niet-recurrente afschrijvingen om elk waardeverlies te weerspiegelen en dit gedurende alle perioden waarin de betrokken vaste activa nog steeds deel uitmaken van het vermogen van hun eigenaar. Omgekeerd moeten niet-recurrente afschrijvingen die niet langer verantwoord zijn, worden teruggenomen. De in het advies vereiste boekhoudkundige verwerking stemt overeen met die zoals bedoeld, onder soortgelijke voorwaarden, in de norm IFRS 5 (Vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten).

Evenzo moeten herwaarderingsmeerwaarden die voorheen werden geboekt op materiële vaste activa, die intussen op duurzame wijze buiten gebruik of buiten de exploitatie zijn gesteld, in voorkomend geval worden afgeboekt tot het beloop van het nog niet afgeschreven bedrag om rekening te houden met de waarschijnlijke realisatiewaarde van die vaste activa.

De overige materiële vaste activa die in de rubriek zijn opgenomen, zoals onroerende goederen die worden aangehouden als onroerende reserve en woongebouwen, kunnen worden geherwaardeerd indien hun waarde, vastgesteld in functie van hun nut voor de eigenaar, op vaststaande en duurzame wijze uitstijgt boven hun boekwaarde. Zo deze vaste activa noodzakelijk zijn om de ene of andere activiteit van hun eigenaar voort te zetten, moet de uitgedrukte meerwaarde worden verantwoord door de rentabiliteit van de betrokken activiteit.

J. Avis CNC 2021/10 – Traitement comptable des opérations de fusion de sociétés

Cet avis met à jour la position de la Commission sur le traitement comptable des fusions par absorption¹⁷, définies comme l'opération par laquelle l'intégralité du patrimoine d'une ou de plusieurs sociétés « absorbées » est transférée par suite d'une dissolution sans liquidation à une société existante « absorbante » au moyen de l'attribution d'actions ou de parts de la société « absorbante » aux actionnaires ou aux associés de la ou des sociétés « absorbées » et, le cas échéant, du paiement d'une soulte en espèces.

La mise à jour des avis antérieurement émis par la Commission tient compte de la suppression de la notion de capital dans les sociétés coopératives et dans les sociétés à responsabilité limitée, et de l'introduction d'un régime relatif aux fusions d'associations et de fondations qui s'inspire des règles applicables aux fusions de sociétés.

La Commission rappelle que, lorsque la fusion répond à la définition de l'article 12:2 du CSA, le principe de continuité, qui est l'essence même de la fusion par absorption, s'applique au traitement comptable de l'opération, sans que les parties à la transaction n'aient la possibilité d'y déroger. En pratique, ceci signifie que les éléments d'actif et de passif de la ou des sociétés absorbées, en ce compris les différents éléments de leurs capitaux propres, les amortissements, les réductions de valeur et provisions constituées, les droits et engagements ainsi que les produits et charges de l'exercice, sont repris dans la comptabilité de la société absorbante à la valeur pour laquelle ils

¹⁷ Préalablement décrite dans l'avis 2012/11 - Transfert de fonds propres dans le cadre d'une fusion, scission ou scission partielle réalisée en continuité comptable et en continuité fiscale et article 78, § 8, de l'arrêté royal du 29 avril 2019 portant exécution du Code des sociétés.

J. CBN-advies 2021/10 – Boekhoudkundige verwerking van fusies tussen vennootschappen

Dit advies actualiseert het standpunt van de Commissie betreffende de boekhoudkundige verwerking van fusies door overneming¹⁷, die worden gedefinieerd als de verrichting waarbij het volledige vermogen van een of meerdere 'overgenomen' vennootschappen als gevolg van een ontbinding zonder vereffening wordt overgedragen aan een bestaande 'overnemende' vennootschap via de toewijzing van aandelen van de 'overnemende' vennootschap aan de aandeelhouders of vennoten van de 'overgenomen' vennootschappen en, desgevallend, via de betaling van een opleg in geld.

Bij de actualisering van vroegere adviezen van de Commissie wordt rekening gehouden met de schrapping van het kapitaalbegrip voor coöperatieve en besloten vennootschappen en met de invoering van een regeling voor fusies van verenigingen en stichtingen gebaseerd op de regeling die toepasbaar zijn op vennootschappen.

De Commissie herinnert eraan dat, indien de fusie voldoet aan de definitie gegeven in artikel 12:2 WVV, het continuïteitsprincipe, dat de essentie is van de fusie door overname, van toepassing is op de boekhoudkundige verwerking van de verrichting zonder dat de bij de transactie betrokken partijen de mogelijkheid genieten om daarvan af te wijken. In de praktijk komt dit erop neer dat de actief- en passiefbestanddelen van de overgenomen vennootschap(en), inclusief de verschillende bestanddelen van hun eigen vermogen, de afschrijvingen, waardeverminderingen en gevormde voorzieningen, de rechten en verplichtingen alsook de opbrengsten en

¹⁷ Eerder beschreven in advies 2012/11 – Overdracht van een eigen vermogen in het kader van een fusie, splitsing of partiële splitsing in boekhoudkundige continuïteit en fiscale continuïteit en artikel 78, § 8 van het koninklijk besluit tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen.

figuraient dans les comptes de la ou des sociétés absorbées au moment où la fusion est réputée intervenir sous l'angle comptable¹⁸. Cette règle s'appuie sur le fait que, par définition, la fusion par absorption ne conduit pas à réaliser les éléments composant le patrimoine de la ou des sociétés absorbées¹⁹.

L'avis rappelle toutefois que le principe de continuité comptable souffre plusieurs exceptions, que l'avis décrit comme suit²⁰ :

- Il a été décidé de maintenir la valeur nominale des actions ou le pair comptable par action de la société absorbante.
- La société absorbée détient des actions propres.
- Une soulte en argent est octroyée en complément de l'échange d'actions.
- La société absorbante détient des actions de la société absorbée.

L'essentiel de l'avis consiste à décrire au moyen d'exemples chiffrés et de tableaux récapitulatifs l'impact d'une fusion par absorption sur le bilan de la société absorbante, en combinant plusieurs hypothèses relatives à trois variables, dont on observera par ailleurs qu'elles ne recourent pas totalement les exceptions mentionnées ci-dessus. Ces variables sont les suivantes – nous avons choisi de leur donner un code alphanumérique pour en faciliter la compréhension :

A 1 : La société absorbante et la société absorbée ne détiennent pas d'actions l'une de l'autre.

18 Avis CNC 2021/10, paragraphe 10.

19 *Ibidem*, paragraphe 11.

20 *Ibidem*, paragraphe 12.

kosten van het boekjaar, in de boekhouding van de overnemende vennootschap worden opgenomen tegen de waarde waarvoor zij in de rekening van de overgenomen vennootschap(en) voorkwamen op het tijdstip waarop de fusie boekhoudkundig wordt voltrokken¹⁸. Deze regel steunt op het feit dat, per definitie, de fusie door overname er niet toe leidt dat de bestanddelen die het vermogen van de overgenomen vennootschap(en) vormen, worden gerealiseerd¹⁹.

In het advies wordt er echter op gewezen dat het boekhoudkundig continuïteitsprincipe meerdere uitzonderingen kent die in het advies als volgt worden beschreven²⁰:

- Er werd besloten om de nominale waarde van de aandelen of de fractiewaarde per aandeel van de overnemende vennootschap te behouden.
- De overgenomen vennootschap bezit eigen aandelen.
- Ter aanvulling van de aandelenruil wordt een opleg in geld toegekend.
- De overnemende vennootschap bezit aandelen van de overgenomen vennootschap.

Het advies komt er voornamelijk op neer om aan de hand van cijfervoorbeelden en samenvattende tabellen de impact van een fusie door overname op de balans van de overnemende vennootschap te beschrijven, via de combinatie van meerdere hypothesen met betrekking tot drie variabelen in verband waarmee overigens op te merken valt dat ze de bovenvermelde uitzonderingen niet volledig bestrijken. Het gaat om de volgende variabelen – duidelijkheidshalve hebben we er een alfanumerieke code aan toegekend:

A 1: De overnemende en overgenomen vennootschap houden geen aandelen van elkaar.

18 CBN-advies 2021/10, paragraaf 10.

19 *Ibidem*, paragraaf 11.

20 *Ibidem*, paragraaf 12.

A 2-1 : La société absorbante détient des actions de la société absorbée.

A 2-2 : La société absorbée détient des actions de la société absorbante.

B 1 : Il n'est pas attribué de soulte en espèces.

B 2 : Il est attribué une soulte en espèces.

C 1 : La société absorbée ne détient pas d'actions propres.

C 2 : La société absorbée détient des actions propres.

L'avis traite des cinq scénarios suivants :

A 1 – B 1 – C 1.²¹

A 1 – B 1 – C 2.²²

A 1 – B 2 – C 1.²³

A 2-1 – B 1 – C 1.²⁴

A 2-2 – B 1 – C 1.²⁵

La représentation du problème sous la forme d'un arbre de décision montre que le nombre de scénarios possibles est de 12 (3 x 2 x 2). On observe que l'avis ne traite que des cinq scénarios repris ci-dessus. Il aurait été utile d'expliquer pourquoi certains scénarios manquants ne sont pas abordés dans l'avis.

K. Avis CNC 2021/11 – Traitement comptable des indemnités COVID-19 et des coûts supportés en raison de la crise sanitaire

Cet avis aborde la question de la comptabilisation des indemnités perçues par certaines entreprises en compensation partielle des coûts encourus par celles-ci en raison de la crise sanitaire causée par l'épidémie de SARS-CoV-2.

²¹ Avis CNC 2021/10, section III A.

²² *Ibidem*, section III B.

²³ *Ibidem*, section III C.

²⁴ *Ibidem*, section III D.

²⁵ *Ibidem*, section III E.

A 2-1: De overnemende vennootschap bezit aandelen van de overgenomen vennootschap.

A 2-2: De overgenomen vennootschap bezit aandelen van de overnemende vennootschap.

B 1: Er wordt geen opleg in geld toegekend.

B 2: Er wordt een opleg in geld toegekend.

C 1: De overgenomen vennootschap bezit geen eigen aandelen.

C 2: De overgenomen vennootschap bezit eigen aandelen.

Het advies beschrijft de volgende vijf scenario's:

A 1 – B 1 – C 1.²¹

A 1 – B 1 – C 2.²²

A 1 – B 2 – C 1.²³

A 2-1 – B 1 – C 1.²⁴

A 2-2 – B 1 – C 1.²⁵

Uit de weergave van het probleem in de vorm van een beslissingsboom blijkt dat er 12 (3 x 2 x 2) mogelijke scenario's zijn. Het advies bespreekt enkel de vijf hierboven beschreven scenario's. Het zou nuttig geweest zijn om uit te leggen waarom sommige ontbrekende scenario's niet aan bod komen in het advies.

K. CBN-advies 2021/11 – Boekhoudkundige verwerking van COVID-19-tegemoetkomingen en van kosten gemaakt ten gevolge van de gezondheids crisis

Dit advies handelt over de boeking van de tegemoetkomingen die sommige ondernemingen hebben ontvangen ter gedeeltelijke compensatie van de kosten die ze hebben gemaakt als gevolg van de gezondheids crisis door de SARS-CoV-2-epidemie.

²¹ CBN-advies 2021/10, deel III A.

²² *Ibidem*, deel III B.

²³ *Ibidem*, deel III C.

²⁴ *Ibidem*, deel III D.

²⁵ *Ibidem*, deel III E.

C'EST À JUSTE TITRE
QUE L'AVIS DE LA CNC
CONTIENT L’AFFIRMATION
QUE LA VENTILATION DE LA
COMPTABILISATION DE L’ACHAT
ENTRE UNE IMMOBILISATION
ET UN COMPTE DE
RÉGULARISATION NE CONDUIT
PAS À COMPTABILISER LA
TRANSACTION À SA JUSTE
VALEUR

De l’avis de la Commission, ces indemnités versées par les autorités doivent être comptabilisées parmi les Produits d’exploitation divers ou parmi les Autres produits d’exploitation non récurrents. L’avis ne fournit pas d’information sur les critères devant présider au choix entre ces deux formules.

De même, les entreprises auront tout au long de la crise sanitaire encouru des frais et des charges supplémentaires, comme, par exemple, une consommation accrue d’eau, de gaz ou d’électricité, l’achat de masques, de gel hydroalcoolique et de plexiglass, l’installation d’équipements audio-visuels dans les salles de réunion, la location de locaux, etc. Certaines entreprises auront dû également procéder à des réductions de valeur sur certains actifs.

De l’avis de la Commission, ces frais et charges doivent être comptabilisés soit en Services et biens divers ou Charges d’exploitation diverses – selon la nature des frais et charges concernés – soit en Autres charges d’exploitation non récurrentes. A nouveau, l’avis ne précise pas dans quelle situation ces frais et charges seront comptabilisés comme éléments non récurrents.

IN HET CBN-ADVIES WORDT
TERECHT BEVESTIGD DAT
DE OPSPLITSING VAN DE
BOEKHOUDKUNDIGE
VERWERKING VAN DE AANKOOP
TUSSEN EEN VAST ACTIEF EN
EEN OVERLOPENDE REKENING
ER NIET TOE LEIDT DAT DE
VERRICHTING VOOR HAAR
WERKELIJKE WAARDE WORDT
GEBOEKT

Volgens de Commissie moeten deze door de overheid betaalde tegemoetkomingen worden opgenomen onder de Diverse bedrijfsopbrengsten of de Andere niet-recurrerende bedrijfsopbrengsten. Het advies zegt niets over de criteria op grond waarvan een keuze tussen deze twee posten moet worden gemaakt.

Evenzo zullen ondernemingen tijdens de hele gezondheids crisis bijkomende kosten en lasten hebben opgelopen zoals bijvoorbeeld een toegenomen verbruik van water, gas of elektriciteit, de aankoop van maskers, alcoholgel, plexiglas, de installatie van audiovisuele apparatuur in de vergaderzalen, de huur van lokalen enzovoort. Sommige ondernemingen zullen ook waardeverminderingen op bepaalde activa hebben moeten boeken.

Volgens de Commissie moeten deze kosten en lasten worden opgenomen onder ofwel de Diensten en diverse goederen ofwel de Diverse bedrijfskosten – naargelang de aard van de betrokken kosten en lasten – ofwel onder de Andere niet-recurrerende bedrijfskosten. Ook hier zegt het advies niets over de situatie waarin deze kosten en lasten kunnen worden geboekt als niet-recurrerende elementen.

L'avis ne requiert pas qu'il y ait congruence entre la comptabilisation des indemnités et celle des frais et charges qu'elles ont pour objectif de compenser au moins en partie. En d'autres mots, à la lecture de l'avis, rien n'empêcherait de comptabiliser les indemnités COVID-19 comme produits récurrents et les frais et charges y relatifs comme éléments non récurrents. Il serait utile à cet égard de réaliser une étude empirique de la présentation des charges et des produits dans le compte de résultats d'un large échantillon d'entreprises, tant en Belgique qu'à l'étranger. Cette étude révélerait à coup sûr que les charges sont plus souvent classées comme non récurrentes que ne le sont les produits. En d'autres mots, on estime que les mauvaises nouvelles ne devraient pas se répéter ; on s'attend en revanche à ce que les bonnes se reproduisent. On est donc clairement dans un scénario où l'image fidèle des comptes pourrait être mise à mal. Notons que l'IASB a publié en décembre 2019 l'exposé-sondage d'une norme qui devrait, entre autres choses, profondément remanier le traitement des éléments non récurrents²⁶.

L'avis traite aussi de manière très succincte des effets de la crise sanitaire sur les opérations de couverture comptable du risque de change. La Commission décrit la situation où la crise sanitaire transforme une opération de couverture en une opération spéculative. Par exemple, à la suite de la crise sanitaire l'achat d'un bien ou d'un service dont le prix est libellé en monnaie étrangère ne serait plus à l'ordre du jour, alors même que, pour couvrir l'exposition au risque de change du flux de trésorerie qui en résulterait, l'entreprise avait déjà conclu un contrat de swap de devise. Dans ces conditions, l'élément couvert (le flux de trésorerie consécutif à l'achat du bien ou du service) disparaît, tandis

Het advies vereist niet dat er overeenstemming is tussen enerzijds de boeking van de tegemoetkomingen en anderzijds die van de kosten en lasten die deze tegemoetkomingen, althans gedeeltelijk, beogen te compenseren. Met andere woorden, uit de lezing van het advies blijkt nergens dat iets zou beletten de COVID-19-tegemoetkomingen te boeken als recurrenente opbrengsten en de kosten en lasten in verband daarmee te boeken als niet-recurrenente elementen. In dit opzicht zou het nuttig zijn een empirisch onderzoek te voeren naar de presentatie van de kosten en opbrengsten in de resultatenrekening van een grote steekproef van ondernemingen in zowel België als het buitenland. Deze studie zou vast en zeker aantonen dat de kosten vaker dan de opbrengsten worden geboekt als niet-recurrent. Anders gezegd: men gaat ervan uit dat slechts nieuws zich niet zal herhalen en men verwacht daarentegen dat goed nieuws wel een herhaling zal krijgen. Het gaat dus duidelijk om een scenario waar het getrouw beeld van de jaarrekening in het gedrang zou kunnen komen. Op te merken valt nog dat de IASB in december 2019 het voorontwerp heeft gepubliceerd van een norm die, onder andere, de verwerking van niet-recurrenente elementen ingrijpend zou moeten herzien²⁶.

Het advies bespreekt ook op zeer beknopte wijze de gevolgen van de gezondheids crisis voor de verrichtingen van boekhoudkundige in dekking van het valutarisico. De Commissie beschrijft de situatie waarin de gezondheids crisis een indekkingsverrichting omzet in een speculatieve verrichting. Als gevolg van de gezondheids crisis zou de aankoop van een goed of een dienst waarvan de prijs in een buitenlandse munt is uitgedrukt bijvoorbeeld niet langer op de agenda staan, terwijl de onderneming al een valutaswapcontract had aangegaan om zich in te dekken tegen het valutarisico van de resulterende cashflow. Onder deze voorwaarden verdwijnt het ingedekte element (de cashflow

²⁶ Exposé-sondage 2019/7. IASB. Décembre 2019. Dispositions générales en matière de présentation et d'informations à fournir.

²⁶ Voorontwerp 2019/7. IASB. December 2019. Algemene bepalingen inzake presentatie en te verstrekken inlichtingen.

que l'instrument de couverture (le swap de devise) subsiste.

De l'avis de la Commission, le principe de réalisation devrait primer sur le principe de rapprochement, et « *un coût devra être comptabilisé si l'opération spéculative impliquera un coût pour l'entreprise* »²⁷.

La position de la CNC sur cette question appelle plusieurs commentaires.

D'une part, c'est à tort selon nous que l'avis décrit ce scénario comme la transformation d'une opération de couverture en une opération spéculative. Une opération spéculative est une opération financière ou commerciale qui a pour objectif de réaliser un gain d'argent en pariant sur la fluctuation des cours du marché. Dans le cas présent, il n'est pas question pour l'entreprise de parier sur quoi que ce soit ; la crise sanitaire est un événement fortuit et indépendant de sa volonté, mais qui a néanmoins pour conséquence que les conditions d'application de la comptabilité de couverture ne sont plus remplies²⁸, à savoir :

- une exposition au risque de change qui porte sur un élément couvert (le flux de trésorerie futur) ;
- l'existence d'une corrélation suffisante entre les variations du prix de l'élément couvert (le flux de trésorerie futur) et celles de l'instrument de couverture (le swap de devise) ; et
- le maintien de la corrélation pendant toute la durée de l'opération de couverture.

En d'autres mots, l'opération de couverture n'est plus « efficace ». Il en résulte que le modèle de comptabilité de couverture ne trouve plus à s'appliquer. Il n'y a pas ici, dans le

als gevolg van de aankoop van het goed of de dienst), terwijl het indekkingsinstrument (valutaswap) blijft bestaan.

Volgens de Commissie zou het realisatiebeginsel voorrang moeten krijgen op het overeenstemmingsprincipe, en "*moet een kost worden erkend indien de speculatieve verrichting een kost zal impliceren voor de onderneming*"²⁷.

De zienswijze van de CBN in verband hiermee geeft aanleiding tot een aantal opmerkingen.

Eenzijds zijn we van mening dat het advies dit scenario ten onrechte beschrijft als de omzetting van een indekkingsverrichting in een speculatieve verrichting. Een speculatieve verrichting is een financiële of commerciële verrichting die als doel heeft geld te verdienen door te wedden op schommelingen van de marktcoersen. In dit geval is er geen sprake van dat de onderneming op wat dan ook wedt; de gezondheids crisis is een toevallige gebeurtenis waarover zij geen controle heeft, maar die niettemin tot gevolg heeft dat niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden voor de toepassing van *hedge accounting*²⁸, te weten:

- een blootstelling aan het valutarisico dat betrekking heeft op een ingedekt element (de toekomstige cashflow);
- het bestaan van een voldoende verband tussen de prijsschommelingen van het ingedekte element (de toekomstige cashflow) en die van het indekkingsinstrument (de valutaswap); en
- het behoud van het verband voor de volledige duur van de indekkingsverrichting.

Met andere woorden, de indekkingsverrichting is niet langer 'doeltreffend'. Daaruit volgt dat het model van *hedge accounting* niet langer van toepassing is. Er is ten aanzien van de

²⁷ Avis CNC 2021/11, paragraphe 14.

²⁸ Avis CNC 2010/12 - Principes comptables généraux applicables aux instruments financiers dérivés.

²⁷ CBN-advies 2021/11, paragraaf 14

²⁸ CBN-advies 2010/12 - De toepassing van de algemene boekhoudprincipes op afgeleide financiële instrumenten.

chef de l'entreprise, la conversion d'un objectif économique de couverture d'un risque en un objectif spéculatif.

D'autre part, il n'est pas clair que, dans le scénario couvert par l'avis, l'objectif de réalisation (prudence) serait contraire à celui de rapprochement, rendant nécessaire un arbitrage entre deux objectifs antinomiques. En effet, comme l'élément couvert (le flux de trésorerie) disparaît, alors même que l'instrument de couverture (le swap de devise) subsiste, il n'y a plus de rapprochement entre les fluctuations du prix de l'élément couvert et celles de l'instrument de couverture. C'est donc bien conformément à la fois au principe de rapprochement et à celui de réalisation que les pertes latentes sur le swap de devise seront désormais comptabilisées, alors que les profits latents eux ne le seront pas.

L. Avis CNC 2021/12 – Traitement comptable de la réserve de reconstitution

La réserve de reconstitution est un mécanisme permettant aux entreprises de reconstituer une partie de leurs capitaux propres en exemption d'impôt, dans la mesure où ceux-ci auraient été obérés par des pertes encourues en 2020 à la suite de la crise sanitaire. En résumé, les sociétés peuvent constituer une réserve exonérée pendant les exercices comptables se rattachant aux exercices d'imposition 2022, 2023 ou 2024, dans certaines limites et moyennant le respect de certaines conditions.

Cet avis de la CNC résume de manière claire et succincte les limites et conditions attachées à la constitution et au maintien de la réserve de reconstitution. En résumé, la réserve de reconstitution se limite aux pertes d'exploitation encourues en 2020, telles qu'elles apparaissent des comptes annuels sous le code 9901, à concurrence d'au maximum € 20 millions.

onderneming geen sprake van de omzetting van een economisch doel van risico-indekking in een speculatief doel.

Anderzijds is het in het scenario dat in het advies wordt beschreven niet duidelijk dat de doelstelling van realisatie (voorzichtigheid) in strijd zou zijn met het doel van overeenstemming, als gevolg waarvan een arbitrage tussen twee tegengestelde doelstellingen noodzakelijk zou zijn. Daar het ingedekte element (de cashflow) immers verdwijnt terwijl het indekkingsinstrument (de valutaswap) blijft bestaan, er is geen overeenstemming meer tussen de prijschommelingen van het ingedekte element en die van het indekkingsinstrument. Het is dus wel degelijk overeenkomstig zowel het overeenstemmingsprincipe als het realisatiebeginsel dat de latente verliezen op de valutaswap voortaan zullen worden geboekt, terwijl dit niet het geval zal zijn voor de latente winsten.

L. CBN-advies 2021/12 – Boekhoudrechtelijke verwerking van de wederopbouwreserve

De wederopbouwreserve is een mechanisme waarmee ondernemingen een deel van hun eigen vermogen belastingvrij kunnen wederopbouwen, voor zover dat vermogen zou zijn bezwaard door verliezen die ze in 2020 hebben opgelopen als gevolg van de gezondheids crisis. Samengevat kunnen ondernemingen een vrijgestelde reserve aanleggen tijdens de boekjaren die betrekking hebben op de aanslagjaren 2022, 2023 of 2024, binnen bepaalde grenzen en mits naleving van bepaalde voorwaarden.

Dit CBN-advies geeft een duidelijke en beknopte samenvatting van de grenzen en voorwaarden die verbonden zijn aan het aanleggen en het in stand houden van de wederopbouwreserve. Samengevat is de wederopbouwreserve beperkt tot de in 2020 opgelopen bedrijfsverliezen, zoals deze voorkomen in de jaarrekening onder code 9901, voor een bedrag van maximaal € 20 miljoen.

La réserve de reconstitution est en outre soumise à la condition qu'elle soit comptabilisée et maintenue dans un ou plusieurs comptes distincts du passif, et qu'elle ne puisse servir de base pour la distribution de dividendes ou toute autre opération comme, par exemple, une réduction de capital ou le rachat d'actions ou de parts propres. De plus, entre le 12 mars 2020 et la fin de la période durant laquelle la société bénéficie de la réserve de reconstitution, elle ne peut pas avoir détenu de participation directe dans une société établie dans un paradis fiscal ou avoir effectué des paiements à de telles sociétés pour un montant égal ou supérieur à € 100.000, sauf dans le cas de transactions répondant à des besoins légitimes de caractère financier ou économique.

Par ailleurs, le bénéfice de l'exonération fiscale de la réserve de reconstitution est subordonné à la condition que les rémunérations et avantages sociaux comptabilisés sous le poste 620, à savoir les rémunérations brutes et les cotisations sociales directes versées aux administrateurs et gérants, au personnel de direction, aux employés, aux ouvriers et aux autres membres du personnel (par exemple, les stagiaires et les apprentis), ne sont pas inférieurs à 85 % des montants correspondants comptabilisés pendant l'exercice comptable clos en 2019. Cette dernière condition constitue une tentative de subordonner l'octroi de l'avantage fiscal de la réserve de reconstitution au maintien de l'emploi. On observe que cet objectif ne serait pas atteint si une réduction du volume de l'emploi était compensée par une augmentation à due concurrence des rémunérations individuelles du personnel toujours en place durant la période concernée.

L'avis fournit des exemples chiffrés qui font intervenir les comptes 132 Réserves immunisées, 689 Transfert aux réserves immunisées et 789 Prélèvements sur les réserves immunisées.

De wederopbouwreserve is voorts onderworpen aan de voorwaarde dat deze moet worden geboekt en behouden op één of meerdere afzonderlijke rekeningen van het passief en niet tot grondslag mag dienen voor de uitkering van dividend of eender welke andere verrichting zoals een kapitaalvermindering of de inkoop van aandelen of eigen aandelen. Bovendien mag de onderneming tussen 12 maart 2020 en het einde van de periode waarin ze de wederopbouwreserve geniet, geen rechtstreekse deelneming hebben gehad in een vennootschap die in een belastingparadijs is gevestigd of betalingen aan dergelijke vennootschappen hebben verricht voor een bedrag gelijk aan of hoger dan € 100.000, behalve in het geval van verrichtingen als gevolg van rechtmatige financiële of economische behoeften.

Bovendien is het voordeel van de belastingvrijstelling van de wederopbouwreserve onderworpen aan de voorwaarde dat de lonen en sociale voordelen die zijn opgenomen onder post 620, *i.e.* de brutolonen en de rechtstreekse sociale voordelen die worden betaald aan de bestuurders en zaakvoerders, aan het directiepersoneel, de bedienden, de arbeiders en andere personeelsleden (bv. stagiairs en leerjongens), niet lager zijn dan 85% van de overeenstemmende bedragen die zijn geboekt tijdens het in 2019 afgesloten boekjaar. Deze laatste voorwaarde is een poging om de toekenning van het belastingvoordeel van de wederopbouwreserve afhankelijk te maken van het behoud van de werkgelegenheid. Op te merken valt dat deze doelstelling niet zou zijn bereikt indien een vermindering van het volume werkgelegenheid zou worden gecompenseerd door een overeenkomstige verhoging van de individuele vergoedingen van het nog in dienst zijnde personeel tijdens de betrokken periode.

Het advies bevat cijfervoorbeelden van de tussenkomst van de rekeningen 132 Belastingvrije reserves, 689 Overboeking naar de belastingvrije reserves en 789 Onttrekkingen aan de belastingvrije reserves.

M. Avis CNC 2021/13 – Plus-values de réévaluation au sein des sociétés : implications des changements apportés par le CSA et l'AR CSA

Cet avis porte sur le traitement comptable des plus-values de réévaluation et sur la définition des bénéfices distribuables, tant dans les sociétés avec capital que dans celles sans capital.

La première question soulevée par l'avis est celle du traitement comptable de la partie non amortie d'une plus-value de réévaluation incorporée au capital, à l'occasion d'une réduction de capital par remboursement aux actionnaires. Cette matière n'avait, jusqu'à l'entrée en vigueur du CSA, pas été traitée par le législateur.

L'article 7:208 du CSA dispose désormais que lorsqu'une plus-value de réévaluation est incorporée au capital, celui-ci ne peut être réduit à un montant inférieur à celui du capital minimum :

- augmenté du montant de la plus-value de réévaluation incorporée; et
- diminué, le cas échéant, du montant de la plus-value réalisée dans l'intervalle résultant de la cession de l'actif concerné.

Par ailleurs, l'article 3.35 de l'AR CSA stipule qu'« *une plus-value de réévaluation ne peut jamais être affectée, directement ou indirectement (souligné par nous), à la compensation totale ou partielle des pertes reportées à concurrence de la partie de la plus-value de réévaluation qui n'a pas encore fait l'objet d'un amortissement* ».

L'avis conclut que la technique consistant à incorporer une plus-value de réévaluation au capital et, consécutivement, à l'affecter à une réduction de capital par apurement de pertes – en clair, annuler les pertes reportées

M. CBN-advies 2021/13 – Herwaarderingsmeerwaarden bij vennootschappen: gevolgen van de wijzigingen aangebracht door het WVV en KB WVV

Dit advies heeft betrekking op de boekhoudkundige verwerking van de herwaarderingsmeerwaarden en op de definitie van de uitkeerbare winst in zowel kapitaalhoudende als kapitaallose vennootschappen.

De eerste vraag die het advies stelt, is die van de boekhoudkundige verwerking van het niet-afgeschreven deel van een in het kapitaal opgenomen herwaarderingsmeerwaarde, in geval van een kapitaalvermindering door terugbetaling aan de aandeelhouders. Voorafgaand aan de inwerkingtreding van het WVV had de wetgever deze kwestie nooit eerder behandeld.

Artikel 7:208 van het WVV bepaalt dat wanneer een herwaarderingsmeerwaarde in het kapitaal is omgezet, het kapitaal niet mag worden verminderd tot een bedrag dat lager is dan het minimumkapitaal,

- verhoogd met het bedrag van de omgezette herwaarderingsmeerwaarde; en
- in voorkomend geval, verminderd met het bedrag van de inmiddels gerealiseerde meerwaarde ingevolge overdracht van het betrokken actiefbestanddeel.

Artikel 3:35 van het KB WVV bepaalt overigens als volgt: *'Een herwaarderingsmeerwaarde mag nooit rechtstreeks of onrechtstreeks (onze onderstreping) aangewend worden om overgedragen verliezen geheel of gedeeltelijk aan te zuiveren voor het nog niet afgeschreven gedeelte van de herwaarderingsmeerwaarde.'*

Het advies komt tot het besluit dat de techniek om eerst een herwaarderingsmeerwaarde te incorporeren in het kapitaal om deze meteen daarna middels een kapitaalvermindering te gebruiken om verliezen aan te zuiveren –

par leur compensation contre les plus-values de réévaluation non réalisées – est désormais proscrite par le CSA.

La Commission estime que l'absence de toute disposition similaire pour les sociétés sans capital n'implique pas qu'il leur est impossible d'incorporer à l'apport une plus-value de réévaluation, déduction faite des impôts différés y relatifs.

L'avis attire également l'attention sur le fait que l'article 7:212 du CSA a modifié la définition des bénéfices distribuables, en assimilant à une réserve légalement indisponible la partie non amortie de la plus-value de réévaluation.

N. Avis CNC 2021/14 – Analyse au regard du droit des comptes annuels de la procédure de sonnette d'alarme sous le CSA

La sonnette d'alarme est une procédure qui impose l'obligation à l'organe d'administration des sociétés dotées d'un capital de convoquer une assemblée générale lorsque, à la suite d'une perte, l'actif net tombe en dessous de la moitié ou du quart du capital souscrit ; dans les sociétés sans capital, lorsque l'actif net est devenu ou risque de devenir négatif, à la suite d'une perte ou de toute autre circonstance. Dans le cas des sociétés sans capital, la procédure doit aussi être lancée lorsque l'organe d'administration constate qu'il n'est plus certain que la société sera en mesure de s'acquitter de ses dettes au fur et à mesure de leur échéance « *pendant au moins les douze mois suivants* », selon les développements auxquels on peut raisonnablement s'attendre.

Cette exigence soulève la question de savoir ce que l'on entend par actif net.

kortom, de overgedragen verliezen afboeken via hun compensatie tegen niet-gerealiseerde herwaarderingsmeerwaarden – voortaan wordt verboden door het WVV.

De Commissie is van mening dat uit de afwezigheid van enige wettelijke bepaling voor kapitaallose vennootschappen niet kan worden afgeleid dat de omzetting van een herwaarderingsmeerwaarde, na aftrek van de geraamde belasting die ingeval van realisatie zou worden geheven, in inbreng onmogelijk zou zijn.

Het advies vestigt tevens de aandacht op het feit dat artikel 7:212 van het WVV de definitie van uitkeerbare winst heeft gewijzigd, door het nog niet afgeschreven gedeelte van de herwaarderingsmeerwaarde gelijk te stellen met wettelijk onbeschikbare reserve.

N. CBN-advies 2021/14 – Jaarrekeningrechtelijke analyse van de alarmprocedure onder het WVV

De alarmprocedure is een procedure die aan het bestuursorgaan van kapitaalhoudende vennootschappen de verplichting oplegt een algemene vergadering samen te roepen wanneer, als gevolg van een verlies, het nettoactief daalt tot een bedrag lager dan de helft of een kwart van het geplaatste kapitaal; in kapitaallose vennootschappen moet dit gebeuren wanneer het nettoactief negatief is geworden of dreigt te worden, als gevolg van een verlies of eender welke andere omstandigheid. In het geval van kapitaallose vennootschappen moet de procedure ook worden opgestart wanneer het bestuursorgaan vaststelt dat het niet langer vaststaat dat de vennootschap, volgens redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen, in staat zal zijn om 'gedurende minstens de twaalf volgende maanden' haar schulden te voldoen naarmate deze opeisbaar worden.

Deze vereiste roept de vraag op wat men dient te verstaan onder 'nettoactief'.

La Commission rappelle dans l'avis que le CSA a supprimé la distinction entre deux mesures distinctes de l'actif net, à savoir celle utilisée pour déterminer les bénéfices distribuables, et celle en vigueur dans le cadre de la procédure de sonnette d'alarme. Une seule définition s'impose désormais, à savoir :

« *Le montant total de l'actif, déduction faite des provisions, des dettes et, sauf dans certains cas exceptionnels à mentionner et à justifier dans l'annexe des comptes annuels, des montants non encore amortis des frais d'établissement et d'expansion et des frais de recherche et de développement* »²⁹.

L'avis fournit des informations sur la fréquence à laquelle la procédure de sonnette d'alarme doit être activée, et sur les documents et pièces comptables devant servir à opérer les comparaisons qui s'imposent.

Concernant la première question, la Commission estime que la procédure doit être appliquée « *chaque fois qu'une disposition légale ou statutaire (souligné par nous) prescrit d'établir un état des lieux de la situation financière de la société* »³⁰. Il en résulte que, selon nous, la procédure ne doit pas être appliquée lorsque la production d'états financiers intermédiaires résulte d'obligations contractuelles – par exemple, la vérification périodique, à la demande des banques, du respect de certaines clauses de prêts (« *loan covenants* »), ou quand elle se situe dans le cadre de la gestion courante de la société – par exemple, la préparation de liasses mensuelles de consolidation (« *reporting packages* »).

Pour ce qui est des documents et des pièces comptables utilisés dans l'application de la procédure, l'avis cite les comptes annuels arrêtés, mais également les projets de comptes

In haar advies wijst de Commissie erop dat het WVV het onderscheid heeft geschrapt tussen twee afzonderlijke invullingen van het nettoactief, *i.e.* deze die wordt gebruikt om de uitkeerbare winst vast te stellen en deze die van toepassing is in het kader van de alarmbelprocedure. Voortaan is er nog maar één definitie van toepassing, die als volgt luidt:

"*het totaalbedrag van de activa, verminderd met de voorzieningen, de schulden en, behoudens in uitzonderlijke gevallen te vermelden en te motiveren in de toelichting bij de jaarrekening, de nog niet afgeschreven bedragen van de oprichtings- en uitbreidingskosten en de kosten voor onderzoek en ontwikkeling*"²⁹.

Het advies verstrekt informatie over de frequentie waarmee de alarmbelprocedure moet worden geactiveerd en over de documenten en boekhoudkundige stukken op basis waarvan de vereiste vergelijkingen moeten worden gemaakt.

Wat betreft de eerste kwestie is de Commissie van mening dat de procedure moet worden toegepast '*telkens indien een wettelijke of een statutaire bepaling (wij onderstrepen) voorschrijft dat de financiële toestand van de vennootschap in kaart moet worden gebracht*'³⁰. Dit betekent volgens ons dat de procedure niet moet worden toegepast wanneer de overlegging van tussentijdse financiële staten voortvloeit uit contractuele verplichtingen – bijvoorbeeld de periodieke verificatie, op verzoek van de banken, van de inachtneming van bepaalde leningclausules ('*loan covenants*'), of wanneer het plaatsvindt in het kader van het gewone beheer van de vennootschap – bijvoorbeeld het opstellen van maandelijks consolidatiebundels ('*reporting packages*').

Wat betreft de documenten en boekhoudkundige stukken die bij de toepassing van de procedure worden gebruikt, wordt in het advies niet alleen verwezen naar

29 Avis CNC 2021/14, paragraphe 8.

30 *Ibidem*, paragraphe 21.

29 CBN-advies 2021/14, paragraaf 8.

30 *Ibidem*, paragraaf 21.

annuels, les états comptables semestriels qui doivent être remis au commissaire, les états trimestriels qui doivent être remis au conseil d'entreprise, les états (intermédiaires) résumant la situation active et passive qui doivent être remis à l'occasion d'autres opérations, comme, par exemple, des distributions, apports supplémentaires, augmentations de capital, dérogation au droit de préférence, modification des statuts et transformation de sociétés, associations et fondations.

La Commission affirme que, si le dépassement des seuils pour l'application de la procédure de sonnette d'alarme pourrait indiquer qu'il existe un doute sur la continuité de l'exploitation, la mise en œuvre de la procédure ne constitue toutefois ni une raison nécessaire ni une raison suffisante pour basculer vers un modèle de comptabilité de liquidation. Ce scénario ne peut cependant être totalement ignoré, et, à notre avis, il en résulte qu'il pourrait, dans certains cas, s'avérer nécessaire d'actionner la procédure d'alarme en cascade.

Si, par exemple, l'actif net de la société calculé en partant de l'hypothèse de la continuité de l'exploitation est réduit à un montant inférieur au quart de son capital, en vertu de l'article 7:228, alinéa 4 du CSA l'assemblée générale convoquée en vue de décider de sa dissolution ou de prendre des mesures pour assurer sa continuité pourrait décider de dissoudre la société au quart des voix émises à l'assemblée générale. Il s'ensuit qu'immédiatement après le vote en assemblée générale, l'organe d'administration, qui, par hypothèse, avait soumis à celle-ci des comptes établis sur la base de l'hypothèse de la continuité de l'exploitation devra réévaluer ces comptes, afin de les établir désormais sur la base de l'hypothèse de la liquidation de ses activités. Dans cette deuxième phase de la procédure, il se pourrait que l'actif net de la société tombe en dessous du seuil de € 61.500, ce qui, dans le

de vastgestelde jaarrekening maar ook naar de ontwerpjaarrekening, de halfjaarlijkse boekhoudkundige staten die aan de commissaris moeten worden bezorgd, de driemaandelijke staten die aan de ondernemingsraad moeten worden overgemaakt, de (tussentijdse) staten van actief en passief die bij andere verrichtingen moeten worden opgemaakt, zoals bij uitkeringen, bijkomende inbrengen, kapitaalverhogingen, beperkingen van het voorkeurrecht, statutenwijzigingen en omzetting van vennootschappen, verenigingen en stichtingen.

De Commissie verklaart dat, hoewel de overschrijding van de drempels voor de toepassing van de alarmbelprocedure erop zou kunnen wijzen dat er twijfel bestaat met betrekking tot de continuïteit van de exploitatie, de toepassing van de procedure echter geen noodzakelijke of voldoende reden vormt om over te gaan naar een model van vereffeningsboekhouding. Dit scenario kan echter niet volledig buiten beschouwing worden gelaten en volgens ons vloeit daaruit voort dat het in sommige gevallen noodzakelijk zou kunnen blijken om de alarmbelprocedure in cascade te activeren.

Indien bijvoorbeeld het nettoactief van de vennootschap, berekend in de veronderstelling van de continuïteit van de exploitatie, daalt tot een bedrag van minder dan een vierde van haar kapitaal, dan zou de algemene vergadering die wordt bijeengeroepen om te beslissen over haar ontbinding of om maatregelen te nemen om haar continuïteit te verzekeren, op grond van artikel 7:228, lid 4 van het WVV, kunnen beslissen om de vennootschap te ontbinden met een vierde van de op de algemene vergadering uitgebrachte stemmen. Hieruit volgt dat, onmiddellijk na de stemming op de algemene vergadering, het bestuursorgaan, dat volgens de veronderstelling aan de algemene vergadering rekeningen had overgelegd die waren opgemaakt op basis van de veronderstelling van de continuïteit van de exploitatie, deze rekeningen opnieuw zal

cas des sociétés à capital, expose la société au risque que toute partie intéressée ou le ministère public, et pas uniquement les actionnaires de la société, demande au tribunal la dissolution de la société, situation qui pourrait interférer avec, notamment, le timing de sa dissolution.

O. Avis CNC 2021/15 – Associations et fondations : compensation des fonds négatifs

Avant l'entrée en vigueur de l'AR CSA, les ASBL, AISBL et fondations tenant une comptabilité en partie double devaient distinguer, au passif du bilan, leurs fonds en deux sous-comptes, le compte 100 Patrimoine de départ et le compte 101 Moyens permanents. Le compte 100 Patrimoine de départ pouvait, contrairement au compte 101 Moyens permanents, présenter un solde débiteur au moment de l'établissement du bilan d'ouverture et par conséquent être négatif. Cette situation pouvait dès lors conduire à la publication de fonds négatifs dans les comptes annuels déposés par les ASBL, AISBL et fondations.

Depuis l'entrée en vigueur de l'AR CSA, la distinction entre ces deux sous-comptes n'apparaît plus au passif du bilan mais bien à l'annexe des comptes annuels.

Par ailleurs, depuis son entrée en vigueur, l'AR CSA prévoit la possibilité pour l'organe d'administration des ASBL, des AISBL et des fondations tenant une comptabilité en partie double de compenser des fonds négatifs par un résultat positif de l'ASBL, de l'AISBL ou de la fondation.

moeten beoordelen, teneinde ze voortaan op te maken op basis van de veronderstelling van de vereffening van haar activiteiten. In deze tweede fase van de procedure zou het kunnen dat het nettoactief van de vennootschap daalt tot onder de drempel van € 61.500 als gevolg waarvan, in het geval van kapitaalhoudende vennootschappen, de vennootschap wordt blootgesteld aan het risico dat eender welke belanghebbende of het openbaar ministerie, en niet enkel de aandeelhouders van de vennootschap, aan de rechtbank kan vragen om de ontbinding van de vennootschap uit te spreken, wat neerkomt op een situatie die een impact zou kunnen hebben op, inzonderheid, de timing van haar ontbinding.

O. CBN-advies 2021/15 – Verenigingen en stichtingen: compensatie van negatieve fondsen

Vóór de inwerkingtreding van het KB WVV waren de VZW's, IVZW's en stichtingen die een dubbele boekhouding voerden er toe gehouden hun fondsen op het passief van de balans uit te splitsen in twee subrekeningen: rekening 100 Beginvermogen en rekening 101 Permanente financiering. Rekening 100 Beginvermogen kon, in tegenstelling tot rekening 101 Permanente financiering, bij de opstelling van de openingsbalans een debetsaldo vertonen en bijgevolg negatief zijn. Deze situatie kon bijgevolg leiden tot de publicatie van negatieve fondsen in de jaarrekening neergelegd door VZW's, IVZW's of stichtingen.

Sinds de inwerkingtreding van het KB WVV is de uitsplitsing tussen deze twee subrekeningen niet meer terug te vinden op de passiefzijde van de balans, maar enkel nog in de toelichting bij de jaarrekening.

Het KB WVV biedt sinds haar inwerkingtreding overigens aan het bestuursorgaan van VZW's, IVZW's en stichtingen die een dubbele boekhouding voeren de mogelijkheid om negatieve fondsen te compenseren met een positief resultaat van de VZW, IVZW of stichting.

L'avis CNC 2021/15 décrit le traitement comptable de cette compensation en distinguant le cas des ASBL, AISBL et fondations qui, de l'avis de l'organe d'administration, tenaient déjà une comptabilité au moins équivalente à celle requise par les dispositions de l'AR CSA relatives à la tenue d'une comptabilité en partie double, de celles qui ne tenaient pas une comptabilité répondant à ces conditions.

Lorsque les fonds négatifs sont compensés par le résultat positif, la compensation s'opère par deux comptes d'affectation, le compte 790 Résultat positif de l'exercice antérieur reporté et le compte 69X Transfert au patrimoine de départ³¹. En revanche, lorsque les fonds négatifs sont compensés par des fonds affectés, la compensation ne transite pas par le tableau des affectations et prélèvements, mais par un transfert direct entre les fonds affectés et les fonds négatifs³².

P. Avis CNC 2021/16 – Évaluation et comptabilisation des cryptomonnaies utilisées comme moyen de paiement

Cet avis porte sur la présentation au bilan des cryptomonnaies. La Commission avait déjà en 2019 émis un projet d'avis sur le traitement comptable des monnaies virtuelles³³.

La Commission rejette la qualification des cryptomonnaies comme valeurs disponibles, au motif que celles-ci ne comprennent, en dehors des encaisses et des valeurs échues à l'encaissement, que les avoirs à vue sur des établissements de crédit, ce qui n'est évidemment pas le cas des cryptomonnaies. Pour des raisons similaires, la Commission

³¹ Avis CNC 2021/15, paragraphes 15 à 17.

³² *Ibidem*, paragraphe 18.

³³ Avis CNC 2019/XX – Traitement comptable des monnaies virtuelles. Projet d'avis du 24 avril 2019.

In CBN-advies 2021/15 wordt de boekhoudkundige verwerking van deze compensatie beschreven; daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de VZW's, IVZW's en stichtingen die, volgens het bestuursorgaan, al een boekhouding voerden die minstens gelijkwaardig is aan die welke wordt vereist door de bepalingen van het KB WVV met betrekking tot het voeren van een dubbele boekhouding, en anderzijds die welke geen boekhouding voerden die aan deze voorwaarden voldoet.

Wanneer de negatieve fondsen worden gecompenseerd door het positief resultaat, verloopt deze compensatie via twee resultaatverwerkingsrekeningen, *i.e.* rekening 790 Overgedragen positief resultaat van het vorige boekjaar en rekening 69X Overdracht aan het beginvermogen³¹. Wanneer de negatieve fondsen echter worden gecompenseerd door bestemde fondsen, verloopt de compensatie niet via de resultaatverwerking maar wel via een rechtstreekse overboeking tussen de bestemde fondsen en de negatieve fondsen³².

P. CBN-advies 2021/16 – Waarderen en boeken van cryptomunten gebruikt als betaalmiddel

Dit advies handelt over de presentatie van cryptomunten op de balans. De Commissie verleende in 2019 al een ontwerpadvies over de boekhoudkundige verwerking van virtuele munten³³.

De Commissie verwerpt de kwalificatie van cryptomunten als liquide middelen omdat deze laatste, behalve de kasmiddelen en de te incasseren vervallen waarden, alleen de tegoeden op zicht bij kredietinstellingen omvatten, wat natuurlijk niet het geval is voor de cryptomunten. Om soortgelijke redenen neemt de Commissie hun presentatie ook niet op bij

³¹ CBN-advies 2021/15, paragraaf 15 tot 17.

³² *Ibidem*, paragraaf 18.

³³ CBN-advies 2019/XX – Boekhoudkundige verwerking van virtuele munten. Ontwerpadvies van 24 april 2019.

ne retient pas leur présentation parmi les placements de trésorerie, compte tenu de ce que les cryptomonnaies ne sont pas (i) des créances en compte à terme sur des établissements de crédit, (ii) des valeurs mobilières acquises au titre de placement de fonds et qui ne revêtent pas le caractère d'immobilisations financières, ou (iii) des métaux précieux³⁴.

La Commission préconise le classement des cryptomonnaies parmi les autres créances, car elles constituent une créance sur une contrepartie future – on remarquera que, étant donné la nature même des cryptomonnaies, cette contrepartie n'est pas nommément identifiée – qui est disposée à livrer des biens ou à prester des services en échange d'une certaine quantité de cryptomonnaies³⁵.

La Commission n'a donc pas retenu la proposition qu'elle avait formulée dans son projet d'avis antérieur, celui-ci préconisant le classement des monnaies virtuelles, selon le cas, soit parmi les placements de trésorerie (autres placements), soit parmi les stocks (marchandises), soit parmi les créances.

Notons que, selon le comité d'interprétation des normes IFRS³⁶, les cryptomonnaies satisfont à la définition et aux caractéristiques d'immobilisations incorporelles et doivent à ce titre être comptabilisées comme telles, sauf si elles sont détenues en vue de leur vente dans le cours normal de l'activité de l'entreprise, auquel cas elles doivent être comptabilisées parmi les stocks (marchandises).

On voit donc que les organes de normalisation comptable ont des vues divergentes quant à la présentation au bilan des cryptomonnaies. D'autres organismes, comme le FASB américain, ont choisi de ne pas édicter de normes à ce sujet, en partie eu égard aux incertitudes sur la survie à long terme des monnaies virtuelles,

de geldbeleggingen, rekening gehouden met het feit dat cryptomunten geen (i) vorderingen op kredietinstellingen uit termijndeposito's, (ii) met beleggingsdoeleinden verkregen effecten die niet het kenmerk hebben van financiële vaste activa, of (iii) edele metalen zijn³⁴.

De Commissie beveelt aan om cryptomunten onder te brengen bij de overige vorderingen, daar ze een vordering op een toekomstige tegenpartij vormen – op te merken valt dat, gelet op het wezen zelf van cryptomunten, deze tegenpartij niet bij naam wordt genoemd – die bereid is goederen te leveren of diensten te verrichten in ruil voor een bepaalde hoeveelheid cryptomunten³⁵.

De Commissie heeft dus niet het voorstel weerhouden dat ze in haar eerdere ontwerpadvies had geformuleerd, waarin werd aanbevolen om virtuele munten naargelang het geval onder te brengen bij de geldbeleggingen (overige beleggingen), ofwel bij de voorraden (goederen) ofwel bij de vorderingen.

Merk op dat, volgens het *IFRS Interpretations Committee*³⁶ cryptomunten voldoen aan de definitie en de kenmerken van immateriële vaste activa en ze daarom als zodanig moeten worden geboekt, tenzij ze worden aangehouden met het oog op hun verkoop in het kader van de normale uitoefening van de bedrijfsactiviteiten; in dat geval ze moeten worden geboekt bij de voorraden (goederen).

We stellen dus vast dat de instellingen voor boekhoudkundige normalisatie uiteenlopende opvattingen hebben over de presentatie van cryptomunten op de balans. Andere instellingen, zoals de Amerikaanse FASB, hebben ervoor gekozen om in verband hiermee geen normen uit te vaardigen, mede gezien de onzekerheden

34 Avis CNC 2021/16, paragraphes 7 et 8.

35 Ibidem, paragraphe 9.

36 Agenda Decision - IFRS Interpretations Committee – June 2019.

34 CBN-advies 2021/16, paragraaf 7 en 8.

35 Ibidem, paragraaf 9.

36 Agenda Decision - IFRS Interpretations Committee – June 2019.

celles-ci étant dans de nombreux cas, le véhicule du règlement d'activités criminelles, chantage, extorsion de fonds, trafic de drogue, terrorisme etc.

Q. Avis CNC 2021/17 – Traitement comptable de la compensation pour le transfert intra-groupe dans le chef de la société transférante en cas d'absence ou d'insuffisance d'Impôts belges sur le résultat au compte 4500 (addendum à l'avis 2019/06)

Cet avis complète un avis antérieur de la Commission sur la comptabilisation de la compensation qu'obtient une société appartenant à un groupe, de la part d'une autre société appartenant au même groupe, lorsque la loi fiscale permet de compenser la perte fiscale d'une de ces sociétés avec le bénéfice fiscal obtenu par l'autre de ces sociétés, à la suite d'un transfert d'actifs au sein du groupe³⁷.

Plus précisément, une compensation est payée par la société qui retire un montant donné de son résultat fiscal et qui transfère ce montant à une autre société du groupe qui doit le reprendre dans son résultat fiscal. La compensation payée est égale au montant de l'impôt économisé par la société qui a appliqué la déduction du transfert intra-groupe. Comme le signale la Commission, il s'agit donc d'une sorte de consolidation fiscale³⁸.

Le précédent avis CNC 2019/06 – Transfert intra-groupe décrit les écritures comptables devant être passées à la fois par le débiteur de la compensation pour le transfert intra-groupe et par le bénéficiaire de la compensation du transfert intra-groupe.

³⁷ Avis CNC 2019/06, paragraphe 3.
³⁸ Ibidem, paragraphe 2.

over het voortbestaan op lange termijn van virtuele munten die, in veel gevallen, het vehikel zijn voor de afwikkeling van criminele activiteiten, chantage, afpersing, drugshandel, terrorisme, enz.

Q. CBN-advies 2021/17 – Boekhoudkundige verwerking van de vergoeding voor de groepsbijdrage in hoofde van de overdragende vennootschap bij gebrek aan Belgische belastingen op het resultaat op rekening 4500 (addendum bij advies 2019/06)

Dit advies vormt een aanvulling op een eerder advies van de Commissie betreffende de boeking van de vergoeding die een vennootschap die deel uitmaakt van een groep ontvangt vanwege een andere vennootschap die tot dezelfde groep behoort, wanneer de belastingwet het mogelijk maakt het fiscaal verlies van één van deze vennootschappen te compenseren met de fiscale winst die de andere vennootschap boekt, na een overdracht van activa binnen de groep³⁷.

Meer bepaald wordt een compensatie betaald door de vennootschap die een bepaald bedrag onttrekt aan haar fiscaal resultaat en die dit bedrag overdraagt aan een andere vennootschap van de groep die het moet opnemen in haar fiscaal resultaat. De betaalde compensatie is gelijk aan het belastingbedrag dat werd uitgespaard door de vennootschap die de aftrek van de groepsbijdrage heeft toegepast. Zoals gezegd door de Commissie gaat het dus om een soort van fiscale consolidatie³⁸.

Het eerdere CBN-advies 2019/06 – Groepsbijdrage beschrijft de boekingen die moeten worden verricht door zowel de schuldenaar van de compensatie voor de groepsbijdrage als de begunstigde van de compensatie voor de groepsbijdrage.

³⁷ CBN-advies 2019/06, paragraaf 3.
³⁸ Ibidem, paragraaf 2.

Dans son avis CNC 2021/17, la Commission remarque que le traitement comptable proposé dans son avis précédent n'est pas applicable lorsque la société transférante réalise un bénéfice tout en disposant de pertes fiscales récupérables. Elle décrit donc dans ce dernier avis le traitement comptable de la compensation pour le transfert intra-groupe, lorsqu'une telle situation se produit³⁹.

Décisions individuelles relevant du droit comptable

A. DIDC 2021/01 – Rectification des comptes annuels

Un contrat de leasing immobilier portant sur un bâtiment est conclu en 2011 entre A (le preneur) et B (le donneur). A et B appartiennent au même groupe, XYZ. A dispose d'une option d'achat sur le bâtiment à la fin du contrat de leasing. A comptabilise la transaction comme un contrat de location-financement (« on-balance sheet »).

Les actions du groupe XYZ sont acquises par le groupe ABC, filiale du groupe LMN, et le contrat de leasing entre A et B est transféré vers une autre société du groupe LMN. Il n'est pas clair si le transfert affecte A, B, ou à la fois A et B.

A la suite de ce transfert, B, qui semble donc intervenir indirectement à la cause, affirme que, comme le contrat de leasing ne permet pas à l'investisseur de reconstituer, par la quote-part du capital dans les redevances échelonnées, le montant d'investissement total du bâtiment dans le délai du contrat, A aurait dû depuis 2011 comptabiliser la transaction comme un contrat de location simple (« off-balance sheet »).

B appuie son argument sur « *le fait qu'ils (sic) portent actuellement les actifs au bilan sous*

In haar CBN-advies 2021/17 merkt de Commissie op dat de boekhoudkundige verwerking die ze in haar vorige advies voorstelde, niet van toepassing is wanneer de overdragende vennootschap winst boekt en tegelijk recupereerbare fiscale verliezen heeft. In dit laatste advies beschrijft ze dus de boekhoudkundige verwerking van de vergoeding voor de groepsbijdrage, wanneer een dergelijke situatie zich voordoet³⁹.

Individuele beslissingen inzake boekhoudrecht

A. IBB 2021/01 – Correctie van de jaarrekening

In 2011 wordt een onroerende lease aangegaan tussen Maatschappij A (leasingnemer) en Maatschappij B (leasinggever). A en B behoren tot dezelfde groep, XYZ. A heeft een aankoopoptie op het gebouw op de einddatum van het leasecontract. A boekt de transactie als een leasecontract ('*on-balance lease*').

De aandelen van de XYZ Groep worden verworven door de ABC Groep, een dochteronderneming van de LMN Groep, en het leasecontract tussen A en B wordt overgedragen aan een andere vennootschap van de groep LMN. Het is niet duidelijk of de overdracht gevolgen heeft voor A of B, dan wel voor A en B tegelijk.

Als gevolg van deze overdracht verklaart B, die dus onrechtstreeks bij de zaak betrokken lijkt te zijn, dat – aangezien het leasecontract het voor de investeerder niet mogelijk maakt om via het aandeel van het kapitaal in de contractueel te storten termijnen het volledige investeringsbedrag in het gebouw weder samen te stellen binnen de contractuele termijn – A sinds 2011 de transactie had moeten boeken als een gewoon huurcontract ('*off-balance lease*').

B baseert haar argument op "*het feit dat zij (sic) de activa thans uitdrukken in hun balans*

39 Avis CNC 2021/17, paragraphes 4 à 7.

39 CBN-advies 2021/17, paragraaf 4 tot 7.

LE TRAITEMENT COMPTABLE EST DÈS LORS DIFFÉRENT, SUIVANT QUE LA RENONCIATION AU PAIEMENT DE L'INTÉRÊT SUR LA DETTE EST CONSENTIE À L'ENTAME DE LA TRANSACTION AYANT DONNÉ LIEU À LA DETTE, OU PLUS TARD, À LA SUITE D'UN ACCORD AMIABLE EXTRAJUDICIAIRE OU D'UNE RÉORGANISATION JUDICIAIRE

DE BOEKHOUDKUNDIGE VERWERKING IS DUS VERSCHILLEND NAARGELANG DE KWIJTSCHELDING VAN BETALING VAN DE RENTE OP DE SCHULD WORDT TOEGEKEND VANAF HET BEGIN VAN DE TRANSACTIE DIE AANLEIDING GAF TOT DE SCHULD, OF LATER, ALS GEVOLG VAN EEN BUITENGERECHTELIJK MINNELIJK AKKOORD OF EEN GERECHTELIJKE REORGANISATIE

la rubrique Terrains et constructions ». La décision ne précise pas qui il faut entendre par « ils », mais on suppose qu'il s'agit de l'organe d'administration de A, qui, s'il s'était agi d'un contrat de location-financement, aurait dû effectivement comptabiliser le bâtiment sous la rubrique Location-financement et droits similaires.

Il n'apparaît pas clairement pourquoi B, qui depuis 2011 appartient au même groupe que A, n'a pas excipé du même raisonnement dès 2011. Par ailleurs, comme, selon l'avis CNC 2015/4 – Location-financement, « *en principe, la qualification comptable du contrat sera identique dans le chef du preneur et du donneur* » et « *dans le cas de sociétés liées, l'échange d'information est d'office présumé possible* »⁴⁰, il n'apparaît pas non plus clairement pourquoi la correction d'une erreur dans le chef de A n'impliquerait pas *ipso facto* la correction de la même erreur dans les comptes de B.

onder de rubriek Terreinen en gebouwen". In de beslissing staat niet gespecificeerd wie wordt bedoeld met 'zij', maar er kan worden van uitgegaan dat het gaat om het bestuursorgaan van A die, indien het een leasecontract zou zijn geweest, het gebouw effectief had moeten opnemen in de rubriek Leasing en soortgelijke rechten.

Het is niet duidelijk waarom B, die sinds 2011 deel uitmaakt van dezelfde groep als A, vanaf 2011 niet dezelfde redenering heeft gevolgd. Bovendien, aangezien volgens CBN-advies 2015/4 – Leasing, "*de boekhoudkundige kwalificatie van de overeenkomst in principe dezelfde [zal] zijn in hoofde van de leasingnemer en in hoofde van de leasinggever*" en "*tussen verbonden vennootschappen steeds [wordt] verondersteld een volledige informatie-uitwisseling te hebben plaatsgevonden*"⁴⁰, is het evenmin duidelijk waarom de correctie van een fout ten aanzien van A niet *ipso facto* de correctie van dezelfde fout in de rekeningen van B zou impliceren.

40 Avis CNC 2015/4, paragraphe 5.

40 CBN-advies 2015/4, paragraaf 5.

Le demandeur, A, souhaite procéder à l'établissement et au dépôt de comptes rectifiés pour la correction d'une violation du droit comptable mettant en cause l'image fidèle, comme requis par l'article 3:19, § 1er, alinéa 2 du CSA (rectification obligatoire).

Le Collège accède à la demande de A et approuve l'adaptation des écritures comptables initiales de 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 et 2018, afin de modifier la comptabilisation du contrat comme location-financement en un contrat de location simple.

B. DIDC 2021/02 – Titre à revenu fixe

Une société souhaite souscrire à un produit d'assurance de droit luxembourgeois prévoyant l'engagement de la compagnie d'assurance de fournir, en contrepartie de versements unique ou périodiques, une prestation qui est, soit fixée dans le contrat, soit liée à l'évolution de la valeur ou du rendement des actifs auxquels le contrat est adossé.

Le Collège est interrogé sur la question de savoir si ce produit doit être considéré comme un titre à revenu fixe et, dès lors, être comptabilisé comme tel.

Le produit est décrit en détail, l'élément le plus déterminant étant que les versements effectués sont investis dans des fonds d'investissement externes et/ou internes, de même que dans des actions, obligations et autres actifs financiers. Les actifs sous-jacents aux fonds sont composés de produits financiers dits « classiques » – on suppose qu'il s'agit ici d'actions et d'obligations – et de produits financiers « communs » – cette dénomination n'étant pas autrement définie. Le produit n'offre ni garantie de remboursement des versements, ni garantie de rendement.

De aanvrager, A, wenst over te gaan tot de opstelling en neerlegging van verbeterde jaarrekeningen wegens de correctie van een schending van het boekhoudrecht die het getrouw beeld in het gedrang brengt, zoals vereist door artikel 3:19, § 1, lid 2 van het WVV (verplichte correctie).

Het College willicht het verzoek van A in en keurt de aanpassing van de initiële boekingen van 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 en 2018 goed met als doel de boeking van het contract als leasecontract te wijzigen in een gewoon huurcontract.

B. IBB 2021/02 – Vastrentend effect

Een vennootschap wil een verzekeringsproduct naar Luxemburgs recht onderschrijven dat voorziet in de verbintenis van de verzekeringsmaatschappij om, in ruil voor een eenmalige betaling of periodieke betalingen, een prestatie te leveren die ofwel in het contract wordt vastgesteld ofwel verband houdt met de evolutie van de waarde of het rendement van de activa die aan het contract verbonden kunnen zijn.

Aan het College wordt de vraag gesteld of dit product moet worden beschouwd als een vastrentend effect en bijgevolg als zodanig in de boekhouding moet worden opgenomen.

Het product wordt gedetailleerd beschreven, waarbij het meest doorslaggevend element is dat de verrichte stortingen worden belegd in externe en/of interne beleggingsfondsen alsook in aandelen, obligaties en andere financiële activa. De onderliggende activa van de fondsen bestaan uit zogenaamde 'klassieke' financiële producten – we veronderstellen dat het hier aandelen en obligaties betreft – en 'gebruikelijke' financiële producten – waarbij deze omschrijving niet op enige andere wijze wordt gedefinieerd. Het product biedt geen terugbetalingsgarantie van stortingen (kapitaalgarantie), noch een rendementsgarantie.

Le contrat est conclu pour « *une durée déterminée de minimum 5 ans (maximum 99 ans), mais peut à tout moment faire l'objet d'un rachat anticipé* ». Il n'apparaît pas clairement comment, dans ces conditions, le contrat pourrait avoir une durée minimale.

Le Collège conclut que le produit ne constitue pas un titre à revenu fixe et doit être comptabilisé comme placement de trésorerie autre que placement à revenu fixe (compte 5101).

C. DIDC 2021/03 – Titre à revenu fixe

Le scénario décrit dans cette décision est en de nombreux points comparable à celui présenté dans la décision DIDC 2021/02, une exception notable étant que le contrat a ici une durée de minimum un an et un jour, quoique le contrat puisse à tout moment faire l'objet d'un rachat anticipé total ou partiel à la demande du preneur.

Le Collège conclut à nouveau que le produit ne constitue pas un titre à revenu fixe et doit être comptabilisé comme placement de trésorerie autre que placement à revenu fixe (compte 5101).

D. DIDC 2021/04 – Activation de paiements d'étape sur les ventes et de redevances

Une société acquiert des licences utilisées dans le développement de médicaments, en particulier une licence de recherche préclinique pour la mise en œuvre d'activités de R&D, et une licence commerciale permettant à la société de commercialiser les produits issus des activités de R&D.

Ces licences octroient à la société les droits perpétuels de savoir-faire et les marques qui sont cédés par le donneur des licences, « *dans le but de (faire) produire, (laisser) utiliser, (laisser) vendre, (laisser) offrir à la vente, (laisser)*

Het contract heeft "een vaste looptijd van minstens 5 jaar (maximum 99 jaar), doch kan te allen tijde vervroegd worden afgekocht". Onder deze voorwaarden is het niet duidelijk hoe het contract een minimale looptijd zou kunnen hebben.

Het College besluit dat het product geen vastrentend effect is en moet worden geboekt als een geldbelegging ander dan een vastrentende belegging (rekening 5101).

C. IBB 2021/03 – Vastrentend effect

Het in deze beslissing beschreven scenario is op vele punten vergelijkbaar met het scenario dat wordt voorgesteld in IBB-beslissing 2021/02, met als belangrijk verschil echter dat het contract hier een looptijd van minimaal één jaar en één dag heeft, ook al kan het contract eerder wanneer volledig of gedeeltelijk vervroegd worden afgekocht op verzoek van de verzekeringnemer.

Het College besluit ook hier dat het product geen vastrentend effect is en moet worden geboekt bij de geldbeleggingen andere dan vastrentende beleggingen (rekening 5101).

D. IBB 2021/04 – Activering van betaalde Sales Milestone-vergoedingen en Royalties

Een vennootschap verwerft licenties die worden gebruikt bij de ontwikkeling van geneesmiddelen, inzonderheid een licentie voor preklinisch onderzoek met het oog op de uitvoering van O&O-activiteiten, alsook een commerciële licentie waarmee de vennootschap de producten die het resultaat zijn van de O&O-activiteiten op de markt kan brengen.

Deze licenties verlenen aan de vennootschap eeuwigdurende rechten van knowhow en merken die worden overgedragen door de licentiegever, "teneinde producten te (laten) maken, te (laten) gebruiken, te (laten)

importer, exploiter ou commercialiser les produits concernés de quelque façon que ce soit »⁴¹.

La société s'acquitte auprès du donneur de licence (i) de frais de licence préalables, (ii) de paiements d'étape à chaque étape du développement, de l'approbation et de la commercialisation des produits issus de la R&D, et (iii) de redevances annuelles calculées sur la base du chiffre d'affaires réalisé par la société durant l'année sur les produits issus de la R&D.

La société considère que les paiements d'étape et les redevances annuelles représentent des coûts qui généreront des avantages économiques futurs et, dès lors, elle entend porter ces paiements à l'actif – on suppose au titre d'immobilisations incorporelles, quoique la décision n'apporte pas de précisions à ce sujet.

Le Collège de la Commission marque son accord sur la demande formulée par la société.

Notons que la décision porte sur la comptabilisation des paiements d'étape et des redevances dans le chef du preneur d'une licence, pas dans celui du donneur. Pour ce dernier, la question qui se pose est celle de la comptabilisation des revenus, qui est traitée en détail dans certains référentiels comptables, comme les normes IFRS et U.S. GAAP.

E. DIDC 2021/05 – Rectification des comptes annuels

Une société contracte un crédit d'investissement auprès d'une banque. Le remboursement du crédit est garanti par un gage sur un contrat d'assurance vie pris sur la tête de l'actionnaire principal de la société, et dont le bénéficiaire est l'épouse dudit actionnaire.

verkopen, te koop aan te (laten) bieden, te (laten) importeren, of te exploiteren of commercialiseren op eender welke manier»⁴¹.

De vennootschap betaalt aan de licentiegever (i) voorafgaande licentievergoedingen, (ii) mijlpaalbetalingen die verschuldigd zijn bij elke stap bij de ontwikkeling, goedkeuring en commercialisering van de producten die het resultaat zijn van O&O en (iii) jaarlijkse royalty's berekend op basis van de door de vennootschap tijdens het betrokken jaar gerealiseerde omzet uit de producten die het resultaat zijn van O&O.

De vennootschap beschouwt de mijlpaalbetalingen en de jaarlijkse royalty's als kosten die toekomstige economische voordelen zullen genereren en is daarom van plan deze betalingen te boeken aan de actiefzijde – vermoedelijk als immateriële vaste activa, ook al bevat de beslissing in dit verband geen nadere informatie.

Het College van de Commissie gaat akkoord met het verzoek van de vennootschap.

Op te merken valt dat de beslissing betrekking heeft op de boeking van de mijlpaalbetalingen en de royalty's voor de licentienemer, niet voor de licentiegever. Voor deze laatste stelt zich de vraag waar de inkomsten moeten worden geboekt; deze vraag wordt in detail behandeld in een aantal boekhoudkundige referentiestelsels (bv. IFRS-normen en U.S. GAAP).

E. IBB 2021/05 – Correctie van de jaarrekening

Een vennootschap gaat bij een bank een investeringskrediet aan. De aflossing van het krediet wordt gewaarborgd door een pandrecht op een levensverzekeringscontract dat werd aangegaan voor de hoofdaandeelhouder van de vennootschap en waarvan de begunstigde de echtgenote van deze hoofdaandeelhouder is.

41 DIDC 2021/04, section II.

41 IBB 2021/04, deel II.

Trois ans plus tard, au décès de l'actionnaire, le solde du crédit d'investissement semble avoir été apuré par un versement effectué directement par la compagnie d'assurances auprès de la banque, le solde restant du capital assuré étant apparemment versé par la compagnie d'assurances à la veuve de l'actionnaire :

« A la suite du décès de Monsieur X en 2008, la firme F a versé le capital assuré à Madame Y. Le solde du crédit d'investissement a été apuré au moyen d'un versement direct sur le compte en banque de la banque B (souligné par nous) en sa qualité de créancier gagiste de l'attribution bénéficiaire. Le solde restant du capital assuré a été réglé sur le compte de Madame Y (souligné par nous) »⁴².

La description du scénario faite dans la décision manque de clarté. En effet, à la lecture de la première phrase de ce qui précède, il semblerait que la compagnie d'assurances ait versé l'intégralité du capital assuré à la veuve de l'actionnaire, alors que la deuxième et la troisième phrases semblent indiquer que la compagnie d'assurances a fait deux versements, le premier à la banque, au titre du solde du crédit d'investissement, le second à la veuve de l'actionnaire, pour le solde restant du capital assuré.

Plus loin, la confusion est encore exacerbée, le texte de la décision parlant de « *produits en question perçus par Madame Y* » (quels produits ?), alors même que « *le montant* » (quel montant ?) a été transféré à la banque (transféré par qui : par la société A ou par Madame Y ?) :

« *Les produits en question ont été perçus par Madame Y, en tant que bénéficiaire – bien que*

42 DIDC 2021/05, paragraphe 5.

Drie jaar later, wanneer de aandeelhouder overlijdt, blijkt het saldo van het investeringskrediet te zijn aangezuiverd door een betaling die de verzekeringsmaatschappij rechtstreeks aan de bank heeft verricht, terwijl het resterende saldo van het verzekerde kapitaal blijkbaar door de verzekeringsmaatschappij aan de weduwe van de aandeelhouder werd betaald:

"Naar aanleiding van het overlijden van de heer X in 2008 ging firma F over tot uitkering van het verzekerde kapitaal aan mevrouw Y. De aanzuivering van het krediet saldo gebeurde via een rechtstreekse betaling op de bankrekening van bank B (onze onderstreping) in diens hoedanigheid van pandhouder van de verzekeringsbegunstiging. Het resterende saldo van het verzekerde kapitaal werd uitbetaald op de rekening van mevrouw Y (onze onderstreping)."⁴²

De beschrijving van het scenario in de beslissing laat aan duidelijkheid te wensen over. Uit de lezing van de eerste zin van het voormelde zou immers blijken dat de verzekeringsmaatschappij het volledige verzekerde kapitaal aan de weduwe van de aandeelhouder heeft betaald, terwijl de tweede en de derde zin lijken aan te geven dat de verzekeringsmaatschappij twee betalingen heeft verricht, de eerste aan de bank tot aanzuivering van het krediet saldo en de tweede aan de weduwe van de aandeelhouder voor het resterende saldo van het verzekerde kapitaal.

Verderop wordt de verwarring nog groter, wanneer de tekst van de beslissing spreekt van "*de opbrengst in casu [werd] verkregen door mevrouw Y*" (welke opbrengst?), terwijl "*de uitkering*" (welke uitkering?) werd overgemaakt aan de bank (door wie: door de vennootschap of door mevrouw Y?):

"*De opbrengst werd in casu verkregen door mevrouw Y, als begunstigde van de uitkering*

42 IBB 2021/05, paragraaf 5.

le montant ait été transféré à la banque B dans le cadre de son droit de gage – et non par la société A »⁴³.

Le remboursement du solde du crédit par la compagnie d'assurances est comptabilisé par la société parmi les produits exceptionnels. Treize ans plus tard, la société considère que la comptabilisation de ce montant comme produit exceptionnel était erronée, puisqu'une société ne peut prendre en résultat qu'un produit qui lui appartient effectivement. En d'autres mots, le montant versé par la compagnie d'assurances aurait dû être comptabilisé au crédit du compte courant de la veuve de l'actionnaire, sans incidence donc sur le résultat comptable – et imposable – de la société.

La société souhaite donc procéder à la correction des comptes annuels des treize exercices comptables affectés par cette erreur, et le Collège marque son accord sur cette proposition.

Comme indiqué plus haut, le scénario manque de clarté. Suivant la décision du Collège, le remboursement du solde du crédit aurait dû être comptabilisé au compte courant de la veuve de l'actionnaire : comment ce compte courant aurait-il ensuite été apuré ? Par le remboursement du montant visé par la société à la veuve de l'actionnaire principal ? Mais cette dernière semble avoir perçu la totalité du capital assuré.

A note avis, la décision aurait dû, exemple chiffré à l'appui, décrire précisément les versements effectués (i) par la compagnie d'assurances à la société et à la veuve de l'actionnaire, (ii) par cette dernière à la société, et (iii) éventuellement, par la société à la veuve de l'actionnaire. En d'autres mots : qui a payé quoi, à qui, et quand ? Au regard de chacun de ces flux de trésorerie, la décision

- hoewel deze werd overgemaakt aan bank B uit hoofde van diens pandrecht - en niet door vennootschap A. »⁴³.

De vennootschap boekt de terugbetaling van het kredietsaldo door de verzekeringsmaatschappij onder de uitzonderlijke opbrengsten. Dertien jaar later oordeelt de vennootschap dat de boeking van deze uitkering als uitzonderlijke opbrengst verkeerd was, aangezien een vennootschap alleen opbrengsten die haar daadwerkelijk toebehoren kan boeken in het resultaat. Met andere woorden, de vennootschap had de door de verzekeringsmaatschappij betaalde uitkering moeten inschrijven in de creditrekening-courant van de weduwe van de aandeelhouder, dus zonder gevolgen voor het boekhoudkundig – en belastbaar – resultaat van de vennootschap.

De vennootschap wenst dus de jaarrekeningen van de dertien boekjaren waarin deze fout voorkomt te corrigeren, en het College keurt dit voorstel goed.

Zoals hierboven reeds aangehaald, is het scenario onvoldoende duidelijk. Volgens de beslissing van het College had de vennootschap het kredietsaldo moeten boeken op de rekening-courant van de weduwe van de aandeelhouder: hoe zou deze rekening-courant vervolgens zijn aangezuiverd? Door de terugbetaling van de bedoelde uitkering door de vennootschap aan de weduwe van de hoofdaandeelhouder? Blijkbaar heeft deze laatste echter het totaal van het verzekerde kapitaal ontvangen.

Volgens ons had de beslissing, met cijfervoorbeeld tot staving, een nauwkeurige beschrijving moeten bevatten van de betalingen (i) door de verzekeringsmaatschappij aan de vennootschap en aan de weduwe van de aandeelhouder, (ii) door deze laatste aan de vennootschap, en (iii) eventueel, door de vennootschap aan de weduwe van de

43 *Ibidem*, paragraphe 8.

43 *Ibidem*, paragraaf 8.

aurait dû mentionner les écritures comptables passées par la société et les corrections qui s'avèreraient nécessaires.

F. DIDC 2021/06 – Commissionnaire – Intermédiaire – Comptes individualisés

Une société X fournit des services à une société M, ces services consistant dans le traitement de biens meubles appartenant à la société M, la nature de ces services n'étant pas précisée. La société X cède à la société M la rémunération qu'elle perçoit pour les services rendus pour le compte de la société M, après déduction de sa commission.

La décision précise qu'en « *vue du financement des biens meubles (souligné par nous), la société M met des fonds à disposition de la société X sur un compte client individualisé ouvert par la société X en son nom mais pour le compte de la société M* »⁴⁴.

Il n'apparaît pas clairement de la description du scénario si par « *financement des biens meubles* » il faut entendre les fonds nécessaires à l'acquisition desdits biens meubles, ou seulement les sommes nécessaires au financement des services prestés sur ces biens meubles, ou les deux à la fois.

Comme « *la société X estime que ni les biens meubles, ni les comptes ouverts pour le compte de la société M ne doivent être repris dans son bilan* »⁴⁵, il faut sans doute entendre par « *financement des biens meubles* », les sommes versées par la société M sur un compte individualisé ouvert par la société X

aandeelhouder. Met andere woorden: wie heeft wat betaald, aan wie, en wanneer? Met betrekking tot elk van deze geldstromen had de beslissing de door de vennootschap verrichte boekingen moeten vermelden alsook de correcties die noodzakelijk zouden blijken.

F. IBB 2021/06 – Commissionair – Tussenpersoon – Geïndividualiseerde rekeningen

Een vennootschap X verleent diensten aan een vennootschap M; deze diensten omvatten de verwerking van roerende goederen die eigendom zijn van vennootschap M, maar de aard van deze diensten wordt niet nader beschreven. Deze vennootschap maakt aan vennootschap M de vergoeding over die zij verkrijgt voor de diensten verleend voor rekening van vennootschap M, na aftrek van haar commissie.

De beslissing verduidelijkt als volgt: "*Voor de financiering van de roerende goederen (onze onderstreping) stelt vennootschap M aan vennootschap X fondsen ter beschikking op een geïndividualiseerde cliëntenrekening die door vennootschap X in eigen naam maar voor rekening van vennootschap M werd geopend.*"⁴⁴

Uit de beschrijving van het scenario blijkt niet duidelijk of met "*financiering van de roerende goederen*" de fondsen worden bedoeld die nodig zijn om die roerende goederen te kopen, dan wel enkel de bedragen die nodig zijn voor de financiering van de op deze roerende goederen verleende diensten, of beide.

Aangezien "*vennootschap X meent dat noch de roerende goederen, noch de rekeningen geopend voor rekening van vennootschap M in haar balans moeten worden opgenomen*"⁴⁵, verwijst "*financiering van de roerende goederen*" wellicht naar de bedragen die vennootschap M betaalt op een geïndividualiseerde rekening die vennootschap X heeft geopend ter financiering

44 DIDC 2021/06, paragrafe 3.

45 *Ibidem*, paragrafe 5.

44 IBB 2021/06, paragraaf 3.

45 *Ibidem*, paragraaf 5.

pour financer le coût des services rendus pour le traitement des biens meubles.

Le Collège considère que ni les biens meubles, ni les avoirs se trouvant sur les comptes individualisés, ne doivent être repris au bilan de la société X, étant donné qu'ils ne font pas partie de son patrimoine et qu'ils ne peuvent en aucun cas servir de gage aux créanciers de la société X. Concernant les biens meubles, il convient d'en faire mention dans l'annexe, parmi les droits et engagements hors bilan. En revanche, pour ce qui est des comptes individualisés, la décision ne précise pas si leur existence et les soldes qui y figurent doivent être mentionnés dans l'annexe, alors même que, selon le Collège, « *le statut de droit réel de ces comptes est (...) identique à celui des biens meubles que la société X conserve* »⁴⁶.

G. DIDC 2021/007 – Adaptation du prix d'acquisition d'actions dans le cadre d'une décision judiciaire

Une société A soumet au Collège la question de savoir si la somme qu'elle a perçue au titre de l'indemnisation du préjudice qu'elle a subi à l'occasion de l'acquisition d'une participation dans une société B peut être comptabilisée comme une réduction du prix d'acquisition des actions de la société B. En l'espèce, la société A avait fait procéder à une « due diligence » légale par un avocat qui avait conclu au fait que la société B respectait les lois et réglementations qui lui étaient applicables. Il est apparu par la suite que tel n'était pas le cas, et la société A avait, par voie judiciaire, obtenu de l'avocat réparation du dommage qu'elle avait subi en ayant payé un prix trop élevé pour acquérir les actions de la société B.

⁴⁶ *Ibidem*, paragraphe 9.

van de kosten van de diensten die zijn verleend voor de verwerking van de roerende goederen.

Volgens het College moeten noch de roerende goederen, noch de tegoeden op de geïndividualiseerde rekeningen worden vermeld op de balans van vennootschap X, aangezien deze geen deel uitmaken van het vermogen en in geen geval als onderpand kunnen dienen voor schuldeisers van vennootschap X. Wat betreft de roerende goederen past het om ze te vermelden in de toelichting bij de niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen. Wat betreft de geïndividualiseerde rekeningen geeft de beslissing echter niet aan of het bestaan ervan en de saldi die daarin voorkomen moeten worden vermeld in de toelichting, hoewel – volgens het College – “*het zakenrechtelijk statuut van deze rekeningen (...) identiek is aan dat van de roerende goederen die vennootschap X onder zich houdt*”⁴⁶.

G. IBB 2021/07 – Aanpassing van de aanschaffingsprijs van aandelen in het kader van een rechterlijke beslissing

Een vennootschap A stelt aan het College de vraag of het bedrag dat zij heeft verkregen als vergoeding voor het nadeel dat ze heeft geleden bij de aanschaffing van een deelneming in een vennootschap B mag worden geboekt als een vermindering van de aanschaffingsprijs van de aandelen van vennootschap B. *In casu* had vennootschap A een juridisch ‘due diligence’-onderzoek laten uitvoeren door een advocaat die tot de conclusie was gekomen dat vennootschap B alle op haar toepasselijke wetten en regelgevingen had nageleefd. Naderhand is gebleken dat dat niet het geval was en vennootschap A had, via gerechtelijke weg, van de advocaat een vergoeding verkregen voor de schade die ze had geleden als gevolg van het feit dat ze een te hoge prijs had betaald om de aandelen van vennootschap B te kopen.

⁴⁶ *Ibidem*, paragraaf 9.

L'écriture comptable proposée par la société conduit à ne pas prendre au débit du compte de résultats une réduction de valeur sur la participation ni à comptabiliser au crédit du compte de résultats l'indemnité reçue de l'avocat, cette dernière étant déduite directement de la valeur comptable de la participation au bilan.

Le Collège n'accède pas à la demande de la société A et conclut que l'indemnité reçue de l'avocat doit être comptabilisée comme produit dans le compte de résultats.

La valeur comptable d'une participation au bilan est, en effet, affectée par tout événement générateur d'une perte, celui-ci devant donner lieu à la comptabilisation d'une charge au compte de résultats. Une indemnité du dommage subi est un événement distinct qui doit être comptabilisé séparément au compte de résultats.

A notre avis, la conclusion du Collège aurait été différente si le coût de la « due diligence » légale effectuée par l'avocat avait lui-même été porté à l'actif au titre de frais accessoires relatifs à l'acquisition d'immobilisations financières. Ce n'est évidemment pas le cas, les honoraires versés à un professionnel ne constituant pas, à notre sens, des frais accessoires à l'acquisition d'une participation. Dans la mesure où il est hautement probable que les honoraires pour la « due diligence » avaient été pris en charge, la logique, et pas seulement le droit comptable, commande en effet que l'indemnité versée par l'avocat soit prise en produit.

De door de vennootschap voorgestelde boeking leidt ertoe dat een waardevermindering op de deelneming niet wordt gedebiteerd in de resultatenrekening en dat de van de advocaat verkregen vergoeding niet wordt gecrediteerd in de resultatenrekening, daar deze laatste rechtstreeks wordt afgetrokken van de boekwaarde van de deelneming op de balans.

Het College willicht het verzoek van vennootschap A niet in en besluit dat de van de advocaat verkregen vergoeding als opbrengst moet worden opgenomen in de resultatenrekening.

Eender welke gebeurtenis die een verlies doet ontstaan, heeft immers een weerslag op de boekwaarde van een deelneming; in dit geval leidt die gebeurtenis tot het boeken van een kost in de resultatenrekening. Een vergoeding voor geleden schade is een afzonderlijke gebeurtenis die los van de resultatenrekening moet worden geboekt.

Volgens ons zou het College tot een andere conclusie zijn gekomen indien de kosten van de door de advocaat uitgevoerde juridisch 'due diligence'-onderzoek zelf op de actiefzijde zouden zijn opgenomen als bijkomende kosten met betrekking tot het aanschaffen van financiële vaste activa. Dit is uiteraard niet het geval, aangezien het ereloon dat aan een beroepsbeoefenaar wordt betaald, naar onze mening niet kan worden beschouwd als bijkomende kosten met betrekking tot het aanschaffen van een deelneming. Voor zover het zeer waarschijnlijk is dat het ereloon voor het 'due diligence'-onderzoek als kost werd geboekt, gebiedt de logica – dus niet alleen het boekhoudrecht – immers dat de door de advocaat betaalde vergoeding als opbrengst wordt geboekt.

Summary

This contribution aims to briefly comment the opinions issued by the Belgian Accounting Standards Board in 2021.

CLASSES OF SHARES - LEGAL AND VALUATION CONSIDERATIONS (PART 2)

CEDRIC POPA

Partner, Deloitte Financial Advisory

EMMANUEL LEROUX

Lawyer, Deloitte Legal – Lawyers

ALEXANDRE PASDERMADJIAN

Avocat, Deloitte Legal - Lawyers

Introduction

Classes of shares are frequently used in non-listed companies and are a key mechanism in order to allocate different rights between (groups of) shareholders.

Such classes of shares are subject to specific rules under Belgian corporate law, which are meant to ensure a proper information of the

shareholders and to safeguard the rights of each class against majority resolutions. We have started, in the first section of this article, published in the previous edition of TAA (n° 73), with an overview of these rules and the main legal concepts, as provided for by the new Companies and Associations Code.

In the present second section, we take a closer look at valuation considerations in respect

Glossary

Abbreviation	Explanation
Capex	Capital Expenditure
CVM	Current Value Method
DCF	Discounted Cash Flow
EBIT	Earnings Before Interest and Taxes
EBITDA	Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization
EV	Entreprise Value
FCFE	Free Cash Flow to Equity
FCFF	Free Cash Flow to the Firm
FY	Fiscal / Financial Year
IPO	Initial Public Offering
IVS	International Valuation Standards
IVSC	International Valuation Standards Council
M&A	Mergers and Acquisitions
NWC	Net Working Capital
OPM	Option Pricing Method
P&L	Profit and Loss
PV	Present Value
PWERM	Probability-Weighted Expected Return Method
TV	Terminal Value
WACC	Weighted Average Cost of Capital

of different classes of shares, starting from a detailed presentation of the financial and economic impact of typical rights attached to such classes of shares, and then focusing on methods and approaches for valuing such different classes of shares.

Valuation considerations

A. Background

As a general observation, from a valuation perspective it is the financial and economic attributes or characteristics of the shares that ultimately influence their value, and hence the valuation approach should always be based on a full understanding of these financial and economic attributes. However, specific legal rights also affect value through their indirect impact on financial and economic aspects. For

instance, voting rights may enable a shareholder to declare a dividend, or to block a strategic initiative (capital increase, M&A, etc.) that may have negative impacts on that shareholder.

In this article, we make several references to the International Valuation Standards (IVS), which are valuation standards issued by the International Valuation Standards Council (IVSC) and widely accepted globally. We note in this context that the Institut van de Bedrijfsrevisoren / Institut des Réviseurs d'Entreprises has become a member of the International Valuation Standards Council.

The IVS mention under Section 90, Ownership Rights, para 90.1 "The rights, privileges or conditions that attach to the ownership interest, whether held in proprietorship, corporate or partnership form, require consideration in the valuation process."

Furthermore para 90.4 of IVS states under paragraph a):

"if there are multiple classes of stock, the *valuation should* consider the rights of each different class, including, but not limited to:

1. liquidation preferences,
2. voting rights,
3. redemption, conversion and participation provisions, and
4. put and/or call rights".

B. Typical rights of various classes of shares

From a general economic point of view, shares can be broadly classified in:

- ordinary (or common) shares, which typically receive an equal share of the company's residual profit (and liquidation rights), after the profit distribution to other providers of financing (debtholders such as banks, bondholders, or mezzanine financing providers), holders of preference shares, etc.
- preference shares, which may receive a preferential dividend (and/or liquidation rights) before the profit distribution to ordinary shares (but typically after distributions to debtholders).

The economic purpose of such preference shares is to provide a financial instrument / type of investment with a different risk-reward profile of the investment in order to attract (and/or reward) a specific type of investor. Accordingly, their valuation should take into account both the modified reward characteristics (dividends, liquidation rights, etc.) and the different risk profile.

In practice, there can be several classes of shares with relatively simple or quite complex rights, including for instance:

a. Economic / financial rights:

- Preferential dividend up to a certain fixed amount (followed by distribution of residual profit to ordinary shareholders).

- o The preferential dividend may be payable immediately or rolled forward as a debt to the shareholders holding that particular class of shares, and paid out only at certain milestones (e.g. a transaction, or the company becoming cash generative).
- Preferential dividend equal to or up to a certain % of the investment value.
- Preferential dividend in case the value of the underlying investment increases by more than a certain threshold.
- Preferential return of the invested capital in case of a sale (or other transaction) or liquidation of the business.
- Preferential minimum return on the invested capital in case of a sale / other transaction / liquidation of the business (this is equivalent to a compound preferential dividend which is only paid out in such a transaction).
- Accelerated return (e.g. increasing % of investment value or increasing % of total profits) if the value of the underlying investment increases by more than a certain threshold.

b. Governance rights

- Right to propose one or several candidates to be appointed as members of the board of directors.
- Multiple voting rights (or, conversely, no voting rights).
- Only specific voting rights (e.g. blocking rights for certain types of transactions).

In practice, classes of shares can combine several of the rights above. A common example may be a company which has gone through several financing rounds, each of which creates its own class(es) of shares:

- Founding shareholders may hold common / ordinary shares plus a class of shares giving them a preferential minimum return and / or preferential dividend, and certain minimum Board presence / voting rights.
- Early investors may hold preference shares, in some cases with accelerated returns, as well as ordinary shares.

- Later round investors may hold ordinary shares, or conversely add a class of preference shares whose dividend / liquidation rights take priority over the preferential rights of (some of) the earlier shareholders.

The structuring of such classes of shares will depend on the circumstances of the transaction, e.g. if a firm is growing and successful, or restructuring due to financial or operating underperformance.

C. Valuation approaches

At the most fundamental level, all valuation approaches for any financial instrument (including common shares, preference shares, options, debt instruments, etc.) take into account both (i) an underlying view of the future, and (ii) the current market conditions, including other investors' views and preferences regarding the respective financial instruments or similar / comparable ones.

As an example, the valuation of a loan is based on the expected principal reimbursement and interest payments (a view of the future), as well as on the risk of (not) receiving these cash flows, and on the current market conditions, both of which influence the rate at which these future cash flows should be discounted to present value.

Alternatively, the valuation of common shares using a "market" approach is primarily based on market conditions, including in particular the valuation of similar shares in comparable companies by other investors, but also on an underlying view of the future (is the company whose shares are valued expected to perform similarly to the comparable companies?)

In general, there are three main types of valuation approaches for a business, or for the overall equity in a company:

- Income approach: based on expected future benefits to be generated by the business,

discounted at a rate that reflects the time value of money and the risk associated to generating these benefits.

- Market approach: based on comparing the business to be valued with other companies for which a market value is available, either from a sale/purchase transaction or based on the price of their quoted shares.
- Cost / net asset value approach: based on adjusting the value of the assets and liabilities of the business to arrive at its adjusted net equity value.

In the specific case of valuing specific classes of unquoted shares (focus of this article), we can distinguish two broad cases:

- *There already exists a "market" valuation of the company as a whole or of a certain class of shares.*

This may be, for instance, where a certain class of unquoted preference shares should be valued, but the company's common / ordinary shares are quoted on a stock exchange, or where a company has been subject to a recent transaction (sale, capital raising) which represents an external ("market") valuation of certain classes of shares (ordinary or preference).

In such cases, the valuation of a specific class of shares may be:

- 1) derived from the overall market value of the company or from the market value of other classes of shares through adjustments (discounts, premia);
- 2) estimated using specific valuation techniques (e.g. option valuation methods as set out below) based on the value of the underlying ordinary shares; or
- 3) estimated through a direct approach, probability-weighted where applicable, taking into account its expected cash flows given the specific rights of that class of shares.

- *There is no current or recent market valuation of the company as a whole or of certain of its common or preference shares.*

In such cases, the first step is often to perform a valuation of the business as a whole, or of its ordinary shares, and then the second step is in line with the approach described above: value the specific class of shares through adjustments to the value of ordinary shares, through option methods or through a direct valuation (although the latter approach may be applicable in some cases without the need for the first step).

Para 130.1 of IVS also mentions "While equity or a particular class of equity can occasionally be valued directly, more often the enterprise value of the business is determined and then that value is allocated between the various classes of debt and equity."

D. Valuations of specific classes of shares – methods

- *Common / ordinary shares*

The valuation of common / ordinary shares is the most "traditional" type of share valuation, and hence the valuation methods are quite widely known. We include below a brief description of the valuation methods, as these are also relevant as a basis in the valuation of other classes of shares.

- Shares for which there exists an external valuation

The valuation of quoted shares falls outside the scope of this article. However, we provide limited comments for reference.

In case the shares to be valued are quoted, or there has been a recent transaction with these shares, the value retained is typically the quoted / transaction value of the shares, which is considered to represent market value.

In specific cases, the quoted value of the shares or the value of a recent transaction may not be indicative of market value (e.g. thinly traded shares, high market volatility, forced sale situations, trading restrictions, control, etc.), required.

- Shares for which there does not exist a (recent) external valuation

In case the shares are not quoted and there has been no recent transaction, as set out above, the typical valuation methods are income-based, market-based and net asset value-based.

A. Discounted cash flow ("DCF")

The discounted cash flow method is the most common income-based method.

- The typical approach is to discount the free cash flows of a business (cash flows before financing) at the weighted average cost of capital (WACC, which represents the expected average return of an investor in the business, and is derived based on market observations of risk free rates, of financial performance of comparable companies, and on an assessment of specific risk).
 - Forecast free cash flows are derived from the forecast operating P&L of a business, excluding financial items such as interest, debt repayment or capital injections, and adjusted for cash flow elements such as capital expenditure and required investment in working capital
 - The discount rate can be seen as a measure of the time value of money and of the risk that actual performance may be different to forecast performance
- This results in the "enterprise value" of the business, from which the net debt value is deducted in order to arrive at the common share valuation. Para 130.4 of IVS mentions "For simple capital structures that include only common stock and simple debt structures (such as bonds, loans and overdrafts), it may be possible to estimate the value of all of the common stock within

the enterprise by directly estimating the value of debt, subtracting that value from the enterprise value, then allocating the residual equity value pro rata to all of the common stock.”

- However, if there are also other classes of shares, the value of those should be separately assessed (see below) in order to also deduct it from enterprise value and then arrive at the common share values.
- The reason why ordinary shares are typically valued last is because they usually receive the residual profit, after the remuneration of any other classes of shares, and hence such other classes need to be valued first, before the residual profit and residual value of ordinary shares is estimated.
- However, in instances where a new class of shares is created, the standard approach is to rely on the estimated value of ordinary shares before valuing the new shares.

Value per common share = total value of common equity / number of common shares

Total value of common equity =
Enterprise value (total value of business)
less market value of net debt (= debt and debt-like items less cash and cash-like items),
less market value of other classes of (preferred) shares, if any

Enterprise value (EV) = present value of future free cash flows of the business, discounted at WACC

In practice, for going concern businesses, i.e. the majority of companies, cash flows beyond a certain forecast year will be represented by a terminal value, which can be estimated through a number of methods: Gordon-Shapiro growth model, exit multiple. For finite-life businesses, there is no terminal value or the terminal value is equal to the remaining net asset value less disposal costs and any liabilities.

- An alternative approach is to discount the cash flows to equity (i.e. cash flows after financing) of the business at the cost of equity (which, in line with the WACC above, is derived based on market observations of risk-free rates and comparable companies).

It is important in this case to ascertain which cash flows are included as part of financing cash flows. If the returns on other classes of shares are included therein (or if there are no other classes of shares), then the valuation results directly in the value of common / ordinary shares. If they are not included, then the valuation results in the total of common shares and preference shares, and hence other classes of shares will need to be valued.

DCF - FCFF with Gordon Growth formula

€m	FY0	FY1	FY2	FY3	FY4	FY5	TV
Revenues	1,000	1,020	1,040	1,061	1,082	1,104	1,126
EBITDA	150	153	156	159	162	166	169
Taxes (on EBIT)	(25)	(26)	(26)	(27)	(27)	(28)	(28)
Capex	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)
Change in NWC	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)
FCFF	74	76	77	79	80	82	83
Terminal value							1,829
Discount factor		0.9	0.9	0.8	0.8	0.7	0.7
PV FCFF		71	68	65	62	59	1,332
Enterprise value	1,657						
Net financial debt	(500)						
Equity value	1,157						
EV / FY0 EBITDA	11.0x						
					TV / FY5 EBITDA		11.0x

Value per share calculation

Equity value (€m)	1,157
Number of common shares outstanding (m)	10
Value per common share (€)	<u>115.7</u>

B. Market methods

The market methods include the market multiples method, which consists of deriving selected multiples from the analysis of the implicit market valuation of a peer group of listed comparable companies, and the transaction multiples method, which consists in using multiples derived from market transactions involving comparable companies, both listed and non-listed. Multiples are calculated as the ratio between the value of a company (which is known in the case of listed companies and those subject to disclosed transactions) and a relevant indicator, most usually a financial one such as sales, operating profit or net profit, or an operating one such as number of subscribers, etc. Subsequently, these multiples are applied to the same financial or operating indicator of the company being valued. Depending on which multiple is used, the resulting value may be enterprise value, from which net debt should be deducted to arrive at the value of the equity, or directly equity value (as described in more detail above).

Market method - Multiple valuation

€m	Revenues	EBITDA	EBIT
FY0 amount	1,000	150	100
Multiple	1.5x	12.0x	16.0x
Enterprise value	1,500	1,800	1,600
Net financial debt	(500)	(500)	(500)
Equity value	<u>1,000</u>	<u>1,300</u>	<u>1,100</u>

- Discounts and premia

There are a number of potential adjustments to the value of shares, which may reflect characteristics of the company in which the shares are held (e.g. size or specific risk discounts / premia), or of the shareholding valued (e.g. marketability / liquidity, or level of control). A

THERE ARE CLEAR ADVANTAGES FROM CREATING SPECIFIC CLASSES OF SHARES, WHICH ALLOW COMPANIES TO PROVIDE A STRUCTURED RETURN AND AN ADJUSTED RISK PROFILE TO DIFFERENT TYPES OF SHAREHOLDERS

detailed discussion of discounts and premia is outside the scope of this article. Nevertheless, since some of these adjustments may relate to characteristics of specific classes of shares, we provide limited comments below:

- Liquidity or marketability discounts apply when the shares to be valued have lower liquidity or marketability than "reference" shares from which their value is derived. Such discounts can be estimated based on a number of studies (restricted share studies, pre-IPO studies, option models, etc.)
- Control premia (or lack of control discounts) apply when the control level of the shareholding being valued is higher or lower than that of the "reference" shares with which they are compared. These premia are usually estimated based on studies assessing the level of control premia paid in acquisitions of listed companies.
- Size or specific risk discounts / premia are estimated taking into account the differences between the business being valued and its peer group used as the benchmark.
- *Preference shares*

In most cases, since there can be several classes of shares with different rights, and specific classes of shares may be created for specific purposes, there will be no specific market value of a specific class of (preference) shares, and hence they need to be valued using a different approach.

- Shares with different governance rights

In cases where the only differences between the class of shares being valued and ordinary shares are different governance rights (IVS: "control rights"), the value of this class of shares may be derived from that of ordinary shares by applying an appropriate premium or discount (IVS para 90.4 b): "When a controlling interest in a business may have a higher value than a non-controlling interest [,] control premiums or discounts for lack of control may be appropriate depending on the valuation method(s) applied."

In line with the discussion above, estimating a premium or discount is based on the specific rights of a class of shares, and on a number of considerations and market observations.

For instance, lack of voting rights is one of the factors affecting the lack of control discount, and hence a (partial) lack of control discount may be a reasonable proxy to use in the valuation of shares with limited or no voting rights (a lack of control discount is simply the inverse of a control premium).

In general, valuation studies have estimated control premiums by reference to transactions with shares in quoted companies, measuring the excess value paid for the quoted shares in such transactions over their quoted value immediately or shortly before the announcement of the transaction. Estimates of the control premium vary depending on the historical period, the specific sector, etc, but figures often quoted are in the range of 20-45%. While this remains a generally accepted approach, a number of limitations are relevant in respect of such studies:

- While studies show the median or average control premium over a period in a certain market, the actual control premia vary widely within the selected sample of transactions, and selecting a different measure than the median or average may be reasonable in certain cases;
- The actual premia paid in acquisitions of quoted companies may reflect the net of a control premium and a liquidity discount

(especially if the acquired company is taken private);

- The actual premia paid in transactions may reflect a mixture of factors other than control, including also available synergies, the buyer's access to cheaper capital, etc;
- These control premia are derived from a subset of quoted companies actually acquired in transactions. It may not be appropriate to extrapolate the results of these studies to all companies (this is less relevant when valuing different classes of shares, since the specific point in this case is to consider the impact that control would have if a transaction needs to be effected)

When looking in detail at governance rights, there is no one single level of control (or lack of control). For instance, a class of shares with double voting rights may not result in a majority of voting rights, but may have sufficient rights to block certain decisions, i.e. a partial level of control.

In practice, there is no single precise scale of control premium or lack of control discount applicable to very specific governance rights – valuers should analyse the actual governance rights and use their experience and judgment to assess a premium or discount starting from general control premium research and the ranges of premia observed, and applying this to the specific situation, taking into account the specific governance rights concerned.

In the example below, the preference shares being valued make up 20% of the total capital and have double voting rights, hence 40% of total voting rights. Considering the research mentioned above on average control premia for full control varying (broadly) between 20% and 45%, but also that 40% of voting rights represent a significant blocking minority, it would make sense to use a control premium, but select a level below the range of premia for full control. Accordingly, in this example a 10% control premium is selected. This of course remains, to some extent, a subjective judgment of the valuer, as set out above.

Value per share calculation

Pref shares (20% of capital) with double voting rights

Value per common share (€)	115.7
Assessed control premium	10%
Value per preference share (€)	<u>127.3</u>

Rights attached to classes of shares vs. individual shareholder's rights or obligations

As set out above, certain rights can be agreed in shareholders' agreements, rather than in the articles of association, in which case they pertain to the specific shareholder rather than to the class of shares.

The impact on the valuation of the respective shares may depend on the basis of value used:

- In case a market value needs to be derived, specific rights pertaining to the individuals are only relevant if they would be taken into account by a typical market participant to the transaction. For instance, double voting rights would have no value if the typical buyer of the shares would not benefit from this right (and conversely a lack of voting rights would not require a discount). That said, assessing the typical buyer of such shares, and whether or not they would expect to receive similar control rights, may in itself be a question of judgment;
- In case the basis of value is "fair value", the question that arises is what is fair to the specific seller and buyer involved in a transaction. This may depend on a legal analysis as much as on a valuation one. For instance, if the shareholders' agreement also limits the transactions with shares to transactions between existing shareholders, or prioritizes them, one could argue that additional governance / control rights should impact the valuation of these shares.
- Classes of shares with different financial / economic rights (and different legal rights)

In practice, separately from ordinary shares, these are the most frequently encountered classes of shares requiring valuation.

VALUING CLASSES OF SHARES WITH DIFFERENT ECONOMIC RIGHTS CAN BE DONE BASED ON FORECASTS OF BUSINESS PERFORMANCE, BASED ON ADJUSTMENTS TO THE VALUE OF ORDINARY SHARES, OR BASED ON OPTION VALUATION APPROACHES

There are two broad approaches to value such classes of shares:

B.1: based on a forecast of the business performance

Such approaches are based on the overall financial projections for the underlying business, similarly to DCF approaches used in valuing a business or ordinary shares. We distinguish two specific approaches below.

B.1.a: Single scenario

Under this approach, the value of a certain class of shares is based on the forecast cash flows to this share class based on a single scenario (i.e. the overall financial forecast for the business), discounted at a specific discount rate.

The key differences compared to valuing a business or ordinary shares are:

- o identifying the specific cash flows correctly (which may be complex in the case of several classes of shares with differing rights – the usual terminology in this case is that the returns follow a "waterfall structure", i.e. various returns for various levels / classes of shares); and
- o estimating the appropriate discount rate (which may be different from the discount rate for the business or equity as a whole).

For instance, certain preference shares may have the right to a dividend equal to a minimum

X% return on investment. Based on the financial forecasts of the business, the dividend on these shares can be calculated as either X% or a higher amount in each forecast year. The discount rate may be different than that for the entire business: the fact that the dividend is received before that of ordinary shares would reduce its risk and hence lower the discount rate, but if the minimum return is sufficiently high the business may not be able to generate it, which increases the risk of actually earning the forecast cash flows (preferential dividends), and hence should increase the discount rate.

The advantage of this method is its relative simplicity and the link to the expected performance of the underlying business of the company, whereas a disadvantage is its relative "deterministic" use of a single forecast scenario (which may be seen as prudent, aggressive, etc.). This approach can be seen as a special case of

the approach below, which uses a probability-weighted approach applied to several scenarios.

The simplified example below shows the valuation of the entire equity of a company using a free cash flow to the equity approach (starting from the same figures as in the FCFF example further above), and below the valuation of preference shares with a guaranteed return on investment of 10%, based on a single forecast cash flow scenario. In this example, the value of preference shares is higher than the initial investment in these shares. This could be because, as the business evolved, the risk of earning a profit has significantly reduced (meaning there is a lower earnings volatility), and hence the discount rate on these dividends should be lower (6% in the example), or simply because there is another reason to provide an investor with a higher return (e.g. a return to an investor that brings key knowledge to a company).

DCF - FCFE with Gordon Growth formula

€m	FY0	FY1	FY2	FY3	FY4	FY5	TV
Revenues	1,000	1,020	1,040	1,061	1,082	1,104	1,126
EBITDA	150	153	156	159	162	166	169
Taxes (on EBT)	(21)	(22)	(22)	(23)	(23)	(23)	(24)
Capex	(50)	(51)	(52)	(53)	(54)	(55)	(56)
Change in NWC	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)
FCFF	78	79	81	83	84	86	88
Increase in debt		10	10	10	11	11	11
Interest cost	(15)	(15)	(16)	(16)	(16)	(17)	(17)
FCFE	63	74	76	77	79	80	82
Terminal value							1,277
Cost of equity	8.4%						
Discount factor		0.9	0.9	0.8	0.7	0.7	0.7
PV FCFE		68	64	60	57	54	854
Equity value	1,157						
Pref shares - investment	100						
Preference dividend	10%						
Preference dividend		10	10	10	10	10	10
							167
Discount rate for pref div	6.0%						
		0.9	0.8	0.8	0.7	0.6	0.6
		9	8	8	7	6	103
Value of preference shares	141						

B.1.b: Several scenarios

This method is largely similar to B.1.a, the difference being that, instead of a single scenario, the cash flows are forecast under several scenarios, and then discounted at specific discount rates (which may be different). Subsequently, the resulting values for each scenario are weighted for the estimated likelihood of such scenarios.

This approach is mentioned in IVS Art 130.5 and then described in paras 130.21 – 130.24, as the “Probability-Weighted Expected Return Method (PWERM)”.

For instance, a certain class of shares (e.g. class C, management shares) may earn a return only if the overall return on investment of another class of shares (e.g. class B, investor shares) exceeds X%. The business may prepare three forecast scenarios, of which only two generate above X% return for Class B shares. A specific probability is estimated for each of these three scenarios (of course, the sum of all probabilities should be 100%) and then the value of the class C shares will be based on the present value of these shares in each scenario (of which one, in this example, will be zero). Of course, the rights of class C shares may actually be more complex, e.g. adding a higher return or payout in case Class B shares earn a return of above Y%.

A key advantage of this method is its flexibility to reflect potentially different expectations about the future of the business, whereas a disadvantage is that it is usually difficult to prepare several financial forecasts and to estimate their likelihoods objectively.

IVS also mentions in para 130.24 that “Valuers should reconcile the probability-weighted present values of the future exit values to the overall asset value to make sure that the overall valuation of the enterprise is reasonable.”.

We do not include a specific example here, as the cash flows can quickly become complex if

there are several classes of shares and several forecast scenarios. However, the basic approach is in line with that outlined under B.1.a above.

B.2: Option valuation techniques

Methods B.1.a and B.1.b above start from specific financial forecasts for the underlying business. A methodologically different approach is to consider specific classes of shares with preferential dividend or liquidation rights as financial derivatives (options) with a specific payout profile. In other words, while the legal form remains that of a share, the economic payout profile is that of a financial derivative, and hence the valuation techniques are derived from option valuation techniques used widely in financial markets.

IVS para 130.13: “The Option Pricing Method (OPM) values the different share classes by treating each share class as an option on the cash flows from the enterprise. The OPM is often applied to capital structures in which the payout to different share classes changes at different levels of total equity value, for instance, where there are convertible preferred shares, management incentive units, options, or other classes of shares that have certain liquidation preferences.”

A key point is that all option valuation techniques require as a starting point the valuation of an “underlying” asset on which the option is given (e.g. an ordinary share) – i.e., it is not possible to value an option without having a clearly defined underlying asset with a value already available from the market or estimated through another method. (IVS para 130.15: “The starting point for the OPM is the value of total equity for the asset. The OPM is then applied to allocate the total equity value among equity securities.”)

In case the payout of the shares is relatively simple (e.g. payout in line with the return of the underlying common share if the common share is above a certain value), then standard option valuation models may be used, such as the

Black Scholes or binomial model. Such models do not require a forecast of performance for the business – they only require an estimate of the value of the underlying share (as noted above), of the volatility of this type of share, of the risk-free rate, as well as the option vesting period, and the estimated dividend yield of the underlying share.

A key advantage of this method is that it eliminates the need for a financial forecast, which may be biased or simply difficult to prepare. However, this may also be seen as a disadvantage, since it disconnects the valuation of the class of shares from the forecast of business performance.

Para 130.17 of IVS mentions that: “The OPM most frequently relies on the Black–Scholes option pricing model to determine the value associated with distributions above certain value thresholds.”

A simple example of the use of the Black-Scholes option pricing model is in case a class of shares has no return and no redemption / liquidation value until ordinary shares reach a certain value X, and then earns returns (dividends) in line with the ordinary shares, for the portion of their value above the threshold X. This is similar to an option with the exercise price set at X.

Assume for instance that:

- the current value of the ordinary shares is €100;
- the threshold X is €120 - the class of preference shares starts earning dividends in line with the ordinary shares only once the ordinary shares have a value above €120, on the portion above this threshold, and has no redemption / liquidation value below that threshold
- the expected period of holding the preference shares is four years (this may be the case for instance when this class of shares is provided to management / employees as part of an incentive plan)
- the risk free rate is 1%

- the annualised volatility of ordinary shares is 40%.

In this example, the value of the preference share is equal to the value of a call option on the underlying share, which can be calculated with the Black-Scholes formula (or with an online calculator for this formula) as €26.3. This value is significantly below the value of ordinary shares since the preference share has value only once ordinary shares arrive at a value above €120, for the portion above that value.

More complex structures may be able to be modelled with a combination of simple call and put option payout patterns, considering different thresholds (exercise prices).

However, in case the payout of the specific class of shares being valued is more complex, or if there are several classes of shares with different payout profiles, another widely-used approach is to use a “Monte Carlo” model to value the respective shares.

A Monte Carlo model simply calculates the payout to each share class depending on the future value of the underlying business or ordinary shares, effectively using the formulas in the waterfall structure for this purpose, and then randomly generates a very large number (e.g. 10,000 – 50,000) of simulations of future values of the underlying business / share, based on its initial value, a certain probability distribution, an assumption of volatility, the total period until vesting and the estimated dividend yield. Accordingly, each of these simulations has equal probability and results in a certain value for (each) specific class of shares being valued. The value of a specific class of shares is simply the sum of its calculated values in all simulations divided by the number of simulations.

The advantage of this method, besides the fact that it also eliminates the need to refer to a specific financial forecast for the company, is that it can be used to value several share classes with complex payout profiles. The disadvantage

SPECIFIC VOTING RIGHTS ALSO AFFECT VALUE THROUGH THEIR INDIRECT IMPACT ON FINANCIAL AND ECONOMIC ASPECTS

is that it can be seen as a black box, and hence seem less intuitive.

IVS para 130.9 also mentions the current value method (CVM), which “allocates the enterprise value to the various debt and equity securities assuming an immediate sale of the enterprise”. However, para 130.10 cautions that “A limitation of the CVM is that it is not forward looking and fails to consider the option-like payoffs of many share classes” and para 130.11 specifies a limited number of cases when this approach can be used (when a liquidity event is imminent, when the company is in very early stage, etc”).

Considering the complexity of the Monte Carlo option valuation models, as well as the fact that they actually require modelling of a high number of outputs, we did not include an example here. Our key point is that complex preference rights can result in complex valuations, and only some of these can be simplified to a standard Black-Scholes model, or a combination of several Black Scholes calculations.

Conclusions

There are clear advantages from creating specific classes of shares, which allow companies to provide a structured return and an adjusted risk profile to different types of shareholders. However, shareholders should also be aware that increasing the number of such classes of shares and the complexity of their dividend, liquidation and voting rights can lead to a significant increase in the complexity (and hence time, effort and cost) of the valuation of such shares, and potentially in a decrease of transparency and (perceived) objectivity in the process of valuation and review (e.g. by auditors or by tax authorities). In extreme cases, potential disputes which may arise may be more difficult to address.

Accordingly, we would recommend that the relative benefits and costs of introducing such classes of shares should be considered from the outset, and that a process for their valuation should be agreed in advance by the shareholders (e.g. in the shareholders’ agreement). On the other hand, we would not usually recommend that detailed valuation rules and specific assumptions should be included in the shareholders’ agreement, as in our experience such rules often do not take into account all possible future situations, and hence can result in unreasonable valuations once market conditions and the performance of the company change.

Résumé

L'introduction du nouveau Code des sociétés et des associations en 2019 a donné un nouvel élan aux opportunités offertes en termes de différenciation des droits attachés aux actions. Alors que c'était déjà possible pour les sociétés anonymes et coopératives, le Code autorise désormais également l'utilisation de classes d'actions dans les sociétés à responsabilité limitée, et prévoit des définitions plus claires, des limites et un processus de gouvernance uniforme. L'introduction de classes d'actions n'ajoute pas seulement un degré de complexité dans les règles applicables aux opérations sur titres ; cela nécessite également une méthode d'évaluation plus élaborée. Cet article en deux parties résume le cadre légal (voir TAA précédent) et analyse les considérations en termes d'évaluation des différentes classes d'actions.

Samenvatting

De invoering van het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen in 2019 luidde een toegenomen belangstelling in voor de geboden mogelijkheden om rechten verbonden aan aandelen te differentiëren. Terwijl dit voor de naamloze vennootschappen en coöperatieve vennootschappen reeds mogelijk was, staat het Wetboek nu ook het gebruik van aandelenklassen in besloten vennootschappen toe, en voorziet het in duidelijkere definitives, beperkingen en een uniform bestuursproces. De invoering van aandelenklassen maakt de regels die van toepassing zijn op beheersdaden (*corporate actions*) niet alleen ingewikkelder, maar het vereist ook een nader uitgewerkte waarderingsmethode. Dit artikel in twee delen vat het wettelijk kader (zie vorig TAA-nummer) samen en analyseert de overwegingen in termen van waardering van verschillende aandelenklassen.

EUROPEAN SINGLE ELECTRONIC FORMAT (ESEF): MOVING EU DIGITAL REPORTING FORWARD

HILDE BLOMME

Deputy CEO Accountancy Europe

HARUN SAKI

Manager at Accountancy Europe

Introduction

The European Single Electronic Format (ESEF) is the new digital reporting format for the annual financial reports of the issuers listed on the European Union (EU) regulated markets. This initiative is part of the European Commission's (EC) broader strategy towards increasing the accessibility of the capital markets information to stakeholders.

In the language of technology, ESEF annual financial reports must now be prepared in the eXtensible Hypertext Markup Language (XHTML) and IFRS consolidated financial statements must be marked up in the same file with the eXtensible Business Reporting Language (XBRL). This will result in having

these financial statements in both human and machine-readable formats.¹

A. an electronic European-wide system

A harmonised electronic format for financial reporting is very beneficial for investors. It facilitates accessibility, analysis and comparability of the financial information reported. Investors and other stakeholders, such as financial analysts, regulators will be able to use software tools (called as review and consumption software) to analyse this machine-readable data and make comparisons across issuers. Depending on how structured electronic reporting is implemented, the

¹ European single electronic format (ESEF) Digitalising EU listed companies' financial information, *Accountancy Europe (2019)*, available at: <https://www.accountancyeurope.eu/publications/european-single-electronic-format-esef/>.

issuers can also benefit from cost savings and a reduction of manual interfaces.

The first ESEF-compliant annual financial reports have now been published and audited. This is not only the result of an intense preparation process but also as the start of a new era. ESEF is a significant first step and will be followed by further initiatives for more transparent and reliable capital markets information. The members of the accountancy and auditing profession should closely monitor these developments which will shape their future role. The future is digital, and the profession should invest in it to be ready for the upcoming challenges and opportunities.

This article will cover what ESEF reporting means in practice, how to prepare for ESEF, auditor's involvement with ESEF audit and upcoming developments.

ESEF reporting: What does It mean in practice?

Under ESEF requirements, issuers are required to mark up (or 'tag') specified disclosures in their consolidated financial statements using structured data formatting processes. The tags are based on the International Financial Reporting Standards (IFRS) and are defined in taxonomies. The European Securities and Markets Authority (ESMA) is responsible for the preparation and update of the ESEF Regulatory Technical Standards (RTS) that include the core taxonomy and related requirements. ESEF RTS specifies the technical format and does not require companies to produce new information.

Issuers can extend ESEF taxonomy by creating their own tags as long as they 'anchor' (link or connect) these tags to the closest element in the core taxonomy. While providing issuers with flexibility; to some extent, extensions impair the comparability of financial information across entities.

TO PREPARE FOR THE ESEF IS A PROJECT MANAGEMENT EXERCISE IN ITSELF. IT WILL BE A TEAM EFFORT THAT REQUIRES SUFFICIENT TIME AND RESOURCES

There is a phased implementation of ESEF requirements. For 2020 and 2021 Annual Financial Reports², basic information on the issuer and figures in the primary financial statements (statements of financial position, financial performance, changes in equity and cash flow) will have to be marked up. It will cover all disclosures in IFRS consolidated financial statements, including the notes, for financial years beginning on or after 1 January 2022. The notes to financial statements will be tagged in blocks, by applying mark-ups for whole sections of the notes.

Preparing for ESEF

To prepare for the ESEF is a project management exercise in itself. It will be a team effort that requires sufficient time and resources. There will be a learning phase to get ready for reporting in this new format. Different skills will need be involved with clear roles and responsibilities assigned to the project team members. At least a few of them should have an understanding of the technical details.

It is practically impossible to manually create ESEF-compliant digital files (instance documents). Therefore, a software solution is mandatory. There are two types of approaches:

- a 'built-in' (integrated) approach in which the record-to-report processes and systems are reconsidered, and single transactions

² The first year of implementation started with 2020 Annual Financial Reports (AFR) in four EU member states, which have not used the member state option for one-year delay.

are marked-up in source documents (auto-tagging)

- a 'bolt-on' approach in which the financial statements are first prepared as usual and then, the XBRL tags are created as an additional step (usually via outsourcing to a service provider)

There are numerous software products certified by the XBRL International. Companies should keep in mind that they will not be procuring the software solution for a short term. Additionally, auditor's access and use are important factors to consider and discuss with the service provider offering the software solution, in advance.

ESEF experts recommend several actions to companies for a smooth transition. Companies should:

- prepare a timetable that works backwards from the date of publishing AFR and has buffer for dealing with unexpected problems
- create a mapping file which stores the relationship between the disclosures and corresponding tags
- perform a 'dry-run' on the prior year's financial statements to identify any potential issue before year-end
- communicate regularly with auditors about their implementation plans and any new processes prompted by ESEF.

ESEF audit and auditor's involvement

Stakeholders will make decisions based on the financial information provided in this new format and assurance on its reliability is needed. The level of assurance should in principle be the same regardless of the way the financial information is reported.

This is where auditors are coming in. The auditor should obtain reasonable assurance about whether the financial statements are marked-up in compliance with ESEF requirements. Auditors are familiar with the professional approach to take on this compliance and meets the preconditions of such an engagement, such

STAKEHOLDERS WILL MAKE DECISIONS BASED ON THE FINANCIAL INFORMATION PROVIDED IN THIS NEW FORMAT AND ASSURANCE ON ITS RELIABILITY IS NEEDED

as independence. The CEAOB guidelines³ and Accountancy Europe's publication on ESEF Assurance⁴ are the main guidance available for auditors. They both facilitate consistency at EU-level and present practical considerations for auditors.

In October 2020, the discussion during our webinar *Implementing ESEF*⁵ supported national efforts and contribute to an efficient and effective ESEF implementation. The scope of the debate covered the opportunities, challenges and practical considerations about ESEF reporting and audit.

In 2021, Accountancy Europe hosted two webinars on ESEF: ESEF in Practice⁶ and ESEF in Practice - 2⁷ to share the experiences of the first ESEF implementers and ongoing work in several EU member states. Experts from our ESEF Audit Task Force presented insights for companies and

3 CEAOB Guidelines on the auditors' involvement on financial statements in European Single Electronic Format (ESEF), available at: https://ec.europa.eu/info/files/211109-ceaob-esef-guidelines-auditors_en.

4 Independent assurance on the European Single Electronic Format, Accountancy Europe (2019), available at: <https://www.accountancyeurope.eu/publications/considerations-for-independent-assurance-on-the-european-single-electronic-format/>.

5 Implementing ESEF, webinar organised by Accountancy Europe, recording available at: <https://www.accountancyeurope.eu/events/implementing-esef-opportunities-challenges-and-way-forward/>.

6 ESEF in practice, webinar organised by Accountancy Europe, recording available at: <https://www.accountancyeurope.eu/events/esef-in-practice/>.

7 ESEF in practice – 2, webinar organised by Accountancy Europe, recording available at: <https://www.accountancyeurope.eu/events/esef-in-practice-2/>.

auditors. Main recommendations to auditors for a better ESEF preparation were as follows:

- start building up technical expertise in the audit firm (in the form of an excellence centre which will support the audit teams)
- update the audit programs to integrate ESEF related procedures and prepare for educating the audit teams
- (similar to companies) start with working on mapping documents and performed dry-runs
- work with regulators and standard setters to clarify expectations and discuss practical uncertainties.

A. Scope of the engagement

ESEF audit engagements typically include two aspects:

1. compliance of the marking-up with the ESEF RTS
2. technical validity of the ESEF files submitted to the Officially Appointed Mechanism (OAM).

There will also be a third aspect for the Member States following the two-document model. Auditors in these jurisdictions will also check whether the digitally submitted financial statements are consistent with the audited financial statements. In cases where an inconsistency is identified, the auditor will ask the issuer's management to make necessary corrections.

B. Performing the engagement

To perform an audit engagement with due care requires mobilising necessary resources and competence in the engagement team. This is one of the most important aspects to comply with ethical requirements. ESEF audit engagement leaders may use the work of an XBRL expert; however, their responsibility is not reduced by doing so.

The auditor is required to exercise professional judgement in planning and performing the audit

engagement, for determining the nature, timing and extent of procedures. This is particularly relevant in cases of extension tags and anchoring where issuers choose the most appropriate approach based on their judgement.

Auditors may benefit from efficiencies particularly when the issuer applies the built-in approach for ESEF reporting. In this approach, issuers will update their internal procedures to deliver the entire suite of financial reporting. Accordingly, audit procedures can be performed to understand and test these procedures for the purposes of both financial statements audit and ESEF audit.

If an issuer performs a dry run⁸ of their ESEF tagging, auditors could perform some of their procedures to test the proposed tagging well before the year-end date. This will reduce the potential for all necessary audit work to be performed close to the reporting deadline, such as discussing and resolving identified misstatements.

C. Audit Report

The auditor needs to express a modified conclusion in circumstances when, in the auditor's professional judgement, the tagging of the consolidated financial statements is materially misstated, and the issuer has refused to make the appropriate adjustments. In such cases the auditor expresses a qualified conclusion or an adverse conclusion, having considered materiality appropriately.

This audit report will be incorporated in the issuer's annual financial report and will be presented in a human-readable format (since the process for electronic verification⁹ is yet to

⁸ This can be done using either proforma or prior year consolidated financial statements.

⁹ In some jurisdictions, there are local solutions created for electronic verification. For instance, see the tool developed by NBA-Netherlands at <https://www.nba.nl/themas/ict/reporting-package-hash-generator/>.

WE BELIEVE THAT THE ESEF EXPERIENCE WILL FACILITATE AND INSPIRE THE CSRD PROPOSALS IMPLEMENTATION ON DIGITAL REPORTING AND AUDIT THEREOF

be introduced for ESEF) to the respective OAM as required by the Transparency Directive.

What is next?

Stakeholders believe in the necessity and the benefits of consistency across the EU. Differences in national implementation should remain minimal if ESEF is to achieve its intended objectives. There will be a learning phase not only for issuers but also for users of financial information reported in ESEF format. The lessons learnt and the feedback in this phase will be the source of improvement for the review and consumption software and for further policymaking on ESEF. For example, country-specific and/or industry-specific taxonomies may be developed to mitigate the risk of incomparability due to extensions used by issuers.

In many jurisdictions, professional institutes and national standard-setters are developing guidance for auditors. Accountancy Europe will be monitoring these and the results of first year implementation¹⁰. Its dedicated website aims to serve as a hub for information-sharing with Accountancy Europe members.

¹⁰ [European Single Electronic Format \(ESEF\) – collected guidance, Accountancy Europe, available at: https://www.accountancyeurope.eu/publications/esef-guidance/.](https://www.accountancyeurope.eu/publications/esef-guidance/)

Other EU initiatives

The European Single Access Point (ESAP)¹¹ is another initiative by the EC on the digital front. It aims to make companies' financial and sustainable investment-related information (e.g., disclosures required by the proposed Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)¹²) publicly accessible. Once established ESAP will enhance transparency and reduce asymmetry of information in the EU markets. Financial information provided in ESEF format will be accessible via ESAP.

Sustainability and digitalisation are core and connected elements on the EU agenda. The EC addresses the strong demand for digital, preferably machine-readable companies' non-financial information in its proposed CSRD. This will provide a comprehensive overview of corporate performance in the broadest sense, essential for investment decisions in today's world. The ESEF experience will unquestionably facilitate and inspire the CSRD proposals implementation on digital reporting and audit thereof.

¹¹ Capital markets union: Commission adopts package to ensure better data access and revamped investment rules (November 2021), available at: https://ec.europa.eu/info/publications/211125-capital-markets-union-package_en.

¹² Sustainable finance package (April 2021): available at: https://ec.europa.eu/info/publications/210421-sustainable-finance-communication_en#csrd.

Résumé

Depuis janvier 2021, le format électronique unique européen (*European Single Electronic Format*, ESEF) est le nouveau format de déclaration obligatoire, structuré et numérique pour les émetteurs de l'UE. Le *reporting* d'informations financières sous le format ESEF permettra aux parties prenantes d'accéder plus facilement aux informations financières des entreprises, de les comparer et de les utiliser. Tous les débuts sont difficiles, mais l'avenir est numérique. Il est dans l'intérêt des entreprises et de la profession comptable d'investir dans la numérisation et d'être prêt pour les défis et opportunités à venir.

Les principaux défis pour les entreprises et les auditeurs lors de la première mise en œuvre du format ESEF seront de maintenir une communication efficace et de gérer efficacement le temps. Les entreprises et les auditeurs y sont parvenus pour les rapports financiers annuels 2020 dans les États membres de l'UE n'ayant pas reporté l'application du format ESEF aux rapports financiers annuels 2021.

L'ESEF reste l'une des étapes les plus importantes du plan d'action de l'UE visant à créer un marché unique des capitaux. Il doit donc être considéré comme faisant partie du plan d'action pour l'Union des marchés des capitaux (UMC), au même titre que d'autres initiatives importantes telles que le point d'accès unique européen (PAUE) et la directive sur les rapports de durabilité des entreprises (*Corporate Sustainability Reporting Directive*, CSRD).

Accountancy Europe surveille de près les développements concernant le *reporting* numérique des entreprises, y compris les informations sur la durabilité, et appuie la nécessité d'une transparence accrue des informations concernant les marchés des capitaux.

Samenvatting

Sinds januari 2021 is het Europees uniform elektronisch formaat (*European Single Electronic Format*, ESEF) het nieuwe verplichte, gestructureerde en digitale verslagleggingsformaat voor uitgevende instellingen in de EU. Door financiële informatie in ESEF te rapporteren, wordt het voor belanghebbenden gemakkelijker om toegang te krijgen tot financiële informatie van ondernemingen en om deze informatie te vergelijken en te gebruiken. Alle begin is moeilijk, maar de toekomst is digitaal. Het is in het belang van ondernemingen en economische beroepsbeoefenaars om te investeren in digitalisering en klaar te zijn voor de uitdagingen en opportuniteiten die voor hen liggen.

De belangrijkste uitdagingen voor ondernemingen en auditors bij de eerste implementatie van ESEF zijn het onderhouden van effectieve communicatie en het efficiënt beheren van tijd. Ondernemingen en auditors hebben dit bereikt voor de jaarlijkse financiële verslagen 2020 in de EU-lidstaten die de toepassing van ESEF niet hebben uitgesteld tot de jaarlijkse financiële verslagen 2021.

ESEF blijft één van de belangrijkste stappen in het actieplan van de EU om een interne kapitaalmarkt tot stand te brengen. Het moet daarom worden beschouwd als een onderdeel van het actieplan voor de kapitaalmarktenuie (KMU), samen met andere significante initiatieven zoals het Europees centraal toegangspunt (*European Single Access Point*, ESAP) en de richtlijn betreffende duurzaamheidsrapportage door ondernemingen (*Corporate Sustainability Reporting Directive*, CSRD).

Accountancy Europe monitort nauwgezet de ontwikkelingen op het gebied van digitale bedrijfsrapportage, met inbegrip van duurzaamheidsinformatie, en onderschrijft de behoefte aan meer transparante informatie over kapitaalmarkten.

L'ESEF en Belgique

Le Parlement européen et le Conseil ont décidé, fin 2020¹, d'offrir aux États membres la possibilité de reporter d'un an l'application des exigences ESEF, qui, selon le Règlement délégué 2019/815², sont applicables aux rapports financiers annuels contenant des états financiers pour les exercices commençant le 1er janvier 2020 ou après cette date. La Belgique a également fait usage de cette option.

Cela signifie qu'à partir de 2021, les sociétés cotées sur un marché réglementé devront établir et publier leurs rapports financiers annuels dans le format ESEF (*European Single Electronic Format*). Elles devront dès lors, à partir de cette date, télécharger les rapports financiers annuels établis *via* l'application extranet eCorporate de la FSMA³.

Dans l'attente d'une clarification de la mission du commissaire à l'égard de l'ESEF, le Centre d'information du révisorat d'entreprises (ICCI) a déjà fourni fin 2020, un projet modèle de rapport basé sur la norme ISAE 3000 (Missions d'assurance autres que les audits ou les examens d'informations financières historiques)⁴.

La Commission européenne a confirmé dans une communication interprétative⁵ que l'opinion sur la conformité des états financiers aux exigences légales pertinentes du règlement ESEF doit être incluse dans le rapport du commissaire.

C'est pourquoi, fin 2021, le Conseil de l'Institut des Réviseurs d'Entreprises (IRE), qui dispose du droit d'initiative pour formuler des normes pour les réviseurs d'entreprises⁶, a décidé d'étendre le champ d'application de la norme complémentaire aux normes ISA applicables en Belgique (qui traite, entre autres, des spécificités belges en matière de rapport du commissaire) afin d'y inclure les exigences de *reporting* ESEF et d'élaborer, parallèlement, une norme ESEF spécifique, en tenant compte des spécificités et de la technicité de la mission. Les travaux à effectuer par le commissaire sont décrits dans la norme ESEF. Ces travaux mènent à la conclusion à inclure dans le rapport du commissaire, qui sera reprise dans la norme la norme complémentaire (modèle de rapport). La consultation publique sur ces projets de normes a été lancée le 1er décembre 2021 pour trois mois⁷. Parallèlement à la consultation publique, un document d'accompagnement a été rédigé par l'IRE, résumant un certain nombre de points clés afin d'aider les personnes intéressées à formuler une éventuelle réponse.

Le 24 décembre 2021, la FSMA a publié un guide pratique complet sur l'ESEF, assorti d'une FAQ⁸. Lors de la finalisation des projets de normes susmentionnés, l'IRE tiendra compte de la position de la FSMA.

INGE VANBEVEREN
Secrétaire général adjoint
Chef de service Expertise professionnelle-normes

1 [st13798-ad02-en20.pdf \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:st13798-ad02-en20.pdf).

2 Règlement délégué (UE) 2019/815 de la Commission du 17 décembre 2018 complétant la directive 2004/109/CE du Parlement européen et du Conseil par des normes techniques de réglementation précisant le format d'information électronique unique.

3 <https://www.fsma.be/fr/news/ecorporate-adaptations-pour-permettre-le-depot-de-rapports-financiers-annuels-en-european>.

4 <https://www.icci.be/fr/publications-et-outils/mod-les-de-documents/mod-les-de-documents-detail-page/european-single-electronic-format>.

5 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC1110\(01\)&from=FR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC1110(01)&from=FR).

6 Art. 31 de la loi du 7 décembre 2016 portant organisation de la profession et de la supervision publique des réviseurs d'entreprises.

7 <https://www.ibr-ire.be/fr/reglementation-et-publications/normes-et-recommandations/normes/norme-detail-page/projet-de-norme-relative-au-contr-le-de-la-conformit-des-tats-financiers-avec-le-format-lectronique-unique-europ-en-esef>.

8 https://www.fsma.be/sites/default/files/media/files/2021-12/fsma_2021_19_fr.pdf.

ESEF in België

Het Europees Parlement en de Raad hebben eind 2020¹ beslist om lidstaten de mogelijkheid te bieden om de toepassing van de ESEF-vereisten, die volgens de Gedelegeerde Verordening 2019/815² van toepassing zijn op de jaarlijkse financiële verslagen met jaarrekeningen voor boekjaren die beginnen op of na 1 januari 2020, met een jaar uit te stellen. Ook België heeft van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

Dat betekent dat de op een gereguleerde markt genoteerde vennootschappen vanaf 2021 hun jaarlijkse financiële verslagen moeten opstellen en openbaar maken in het ESEF-verslaggevingsformaat (*European Single Electronic Format*). Vanaf dan moeten zij de aldus opgestelde jaarlijkse financiële verslagen uploaden via de eCorporate-extranetapplicatie van de FSMA³.

In afwachting van duidelijkheid rond de opdracht van de commissaris met betrekking tot ESEF, stelde het Informatiecentrum voor het bedrijfsrevisoraat (ICCI) eind 2020 reeds een ontwerp van modelverslag ter beschikking, gebaseerd op ISAE 3000 (Assurance-opdrachten anders dan de controle of de beoordeling van historische financiële informatie)⁴.

De Europese Commissie heeft in een interpretatieve mededeling⁵ bevestigd dat het oordeel over de vraag of de financiële overzichten voldoen aan de desbetreffende wettelijke vereisten in de ESEF-verordening in het commissarisverslag moet worden opgenomen.

Daarom heeft de Raad van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren (IBR), die het initiatiefrecht heeft tot het formuleren van normen voor de bedrijfsrevisoren⁶, eind 2021 beslist om de bijkomende norm bij de in België van toepassing zijnde ISA's (die onder meer de Belgische bijzonderheden met betrekking tot het commissarisverslag behandelt) uit te breiden met de ESEF-rapporteringsverplichtingen en tegelijkertijd een specifieke norm ESEF uit te werken, rekening houdend met de bijzonderheden en de techniciteit van de opdracht. De werkzaamheden die de commissaris moet uitvoeren worden beschreven in de ESEF-norm. Deze werkzaamheden leiden tot de conclusie op te nemen in het commissarisverslag, die opgenomen wordt in de bijkomende norm (modelverslag). De openbare raadpleging over deze ontwerpnormen werd op 1 december 2021 gelanceerd gedurende 3 maanden⁷. Samen met de openbare raadpleging werd door het IBR een begeleidend document opgesteld met een summier beschrijving van een aantal kernpunten om geïnteresseerde respondenten te ondersteunen bij het formuleren van een eventuele reactie.

Op 24 december 2021 heeft de FSMA een uitgebreide praktijkgids over ESEF met vragen en antwoorden gepubliceerd⁸. Bij het finaliseren van voormelde ontwerpnormen zal het IBR rekening houden met het standpunt van de FSMA.

INGE VANBEVEREN
Adjunct-Secretaris-generaal
Diensthoud Vaktechniek-normen

1 [st13798-ad02-en20.pdf \(europa.eu\)](#).

2 Gedelegeerde Verordening (EU) 2019/815 van de Commissie van 17 december 2018 tot aanvulling van Richtlijn 2004/109/EG van het Europees Parlement en de Raad met technische reguleringsnormen voor de specificatie van een uniform elektronisch verslagleggingsformaat.

3 <https://www.fsma.be/nl/news/aanpassing-van-ecorporate-voor-filings-het-european-single-electronic-format-esef>.

4 [European Single Electronic Format \(icci.be\)](#).

5 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2020:379:FULL&from=NL>.

6 Art. 31 Wet 7 december 2016 tot organisatie van het beroep van en het publiek toezicht op de bedrijfsrevisoren.

7 [Ontwerp van norm inzake de controle van de overeenstemming van de financiële overzichten met ESEF \(ibr-ire.be\)](#).

8 [Q & A over het Europees uniform verslagleggingsformaat en eCorporate \(fsma.be\)](#).

Mot du Rédacteur en chef

VERDISSEMENT DE LA FISCALITÉ AUTOMOBILE ET APPORTS EN NATURE

Woord van de hoofredacteur

VERGROENING VAN DE AUTOBELASTING EN INBRENGEN IN NATURA

Une loi du 25 novembre 2021 organisant le verdissement fiscal et social de la mobilité, déjà retouchée (légèrement) par une loi du 21 janvier 2022, remanie en profondeur la déductibilité des frais de voiture¹. Ceci n'est pas sans impact sur la mission du réviseur d'entreprises appelé à contrôler un apport en nature ou un quasi-apport d'une voiture.

Ce que prévoit la loi organisant le verdissement fiscal et social de la mobilité en matière de déductibilité des frais de voiture de société

On peut tenter de synthétiser cette législation complexe, insérée essentiellement dans les articles 66, 198bis et 550 du Code des impôts sur les revenus.

Tout d'abord, **les frais de voitures acquises² à partir du 1er janvier 2026 ne seront plus déductibles, sauf s'il s'agit d'une voiture qui n'émet pas de gaz carbonique ; en outre, les frais de cette dernière connaîtront un taux de déduction allant *decrecendo***. Une telle voiture acquise en 2026 permettra en effet une déduction à 100% de ses frais (dans la mesure où et tant qu'elle est utilisée à des fins professionnelles), mais le pourcentage descendra à 95% pour les voitures acquises en

Een wet van 25 november 2021 houdende fiscale en sociale vergroening van de mobiliteit, die reeds (licht) werd gewijzigd door een wet van 21 januari 2022, herzielt grondig de aftrekbaarheid van autokosten¹. Dit is niet zonder impact op de opdracht van de bedrijfsrevisor die wordt ingeschakeld voor de controle van een inbreng in natura of quasi-inbreng van een auto.

Bepalingen van de wet houdende fiscale en sociale vergroening van de mobiliteit inzake de aftrekbaarheid van de kosten van bedrijfswagens

We kunnen proberen deze complexe wetgeving samen te vatten, voornamelijk ingevoegd in de artikelen 66, 198bis en 550 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen.

Allereerst **zullen de kosten van auto's aangeschaft² vanaf 1 januari 2026 niet meer aftrekbaar zijn, tenzij het een auto betreft die geen koolstofdioxide (CO₂) uitstoot; bovendien zal voor de kosten van deze laatste een afnemend aftrekpercentage gelden**. De kosten van een dergelijke auto aangeschaft in 2026 zullen immers 100% aftrekbaar zijn (voor zover en zolang hij voor beroepsdoeleinden wordt gebruikt), maar het percentage zal dalen tot 95% voor auto's aangeschaft in 2027, 90%

1 Par voitures, il faut entendre aussi les voitures mixtes, les minibus et certaines camionnettes (cf. art. 65 du C.I.R.).

2 Le texte légal parle itérativement de véhicules « achetés, pris en leasing ou en location » pendant telle ou telle période. Nous utilisons plus brièvement le terme « acquis ». Techniquement, un véhicule « apporté » n'est pas un véhicule « acheté », mais il s'agit manifestement d'une lacune législative, qui sera probablement corrigée.

1 Onder auto's moet ook worden verstaan auto's voor dubbel gebruik, minibussen en bepaalde bestelwagens (cf. art. 65 WIB).

2 In de wettekst wordt herhaaldelijk verwezen naar voertuigen "aangekocht, geleased of gehuurd" gedurende een bepaalde periode. We gebruiken korter de term "aangeschaft". Technisch gezien is een "ingebracht" voertuig geen "aangekocht" voertuig, maar dit is duidelijk een lacune in de wetgeving, die waarschijnlijk zal worden gecorrigeerd.

2027, 90% pour celles acquises en 2028, 82,5% pour celles acquises en 2029, 75% pour celles acquises en 2030, et 67,5% pour celles acquises en 2031 ou ultérieurement.

La désactivation de toute déduction des frais des voitures polluantes connaît de son côté de nombreuses exceptions transitoires.

Premièrement, le verdissement s'accompagne du maintien, sans limite dans le temps, du régime actuel de déduction (variable selon le taux théorique d'émission de gaz carbonique, avec une déduction minimale de 50% à l'ISoc³) des frais des **voitures acquises avant le 1er janvier 2023**. Toutefois, le taux de déduction est fixé forfaitairement à 40% pour les véhicules émettant plus de 200 grammes par kilomètre ou pour lesquels aucune donnée à ce sujet n'est disponible auprès de la Direction pour l'immatriculation des véhicules.

Deuxièmement, le régime actuel de déduction sera également maintenu, sans limitation dans le temps, pour les **voitures acquises entre le 1er janvier 2023 et le 30 juin 2023**, mais avec plafonnement à 50% de la déduction des frais d'essence ou de diesel des hybrides rechargeables (afin d'inciter les conducteurs de ces véhicules à utiliser leur batterie). Ici aussi, le taux de déduction est fixé forfaitairement à 40% pour les véhicules émettant plus de 200 grammes par kilomètre ou pour lesquels aucune donnée à ce sujet n'est disponible auprès de la Direction pour l'immatriculation des véhicules.

Troisièmement, la loi organise l'extinction progressive de toute déduction pour les **voitures émettant du gaz carbonique, acquises entre le 1er juillet 2023 et le 31 décembre 2025**. Le régime actuel de déduction est d'abord maintenu jusqu'à l'exercice d'imposition 2025 compris, avec une déduction minimale de 50%. Pour l'exercice 2026, il n'y a plus de pourcentage minimum, mais un pourcentage maximum de 75%. Le maximum tombe à 50% pour l'exercice

pour diegene die zijn aangeschaft in 2028, 82,5% voor die aangeschaft in 2029, 75% voor die aangeschaft in 2030 en 67,5% voor die aangeschaft in 2031 of later.

Daarnaast kent de deactivering van elke aftrek van de kosten van vervuilende auto's talrijke tijdelijke uitzonderingen.

Ten eerste gaat de vergroening gepaard met de handhaving, zonder tijdsbeperking, van de huidige aftrekregeling (variabel volgens het theoretische percentage van de CO₂-uitstoot, met een minimale aftrek van 50% in de Ven.B.³) voor de kosten van **auto's aangeschaft vóór 1 januari 2023**. Het aftrektarief is echter forfaitair vastgesteld op 40% voor voertuigen die meer dan 200 gram CO₂ per kilometer uitstoten of waarvoor geen gegevens ter zake beschikbaar zijn bij de Dienst voor Inschrijvingen van Voertuigen.

Ten tweede zal de huidige aftrekregeling, zonder tijdsbeperking, ook worden gehandhaafd voor **auto's aangeschaft tussen 1 januari 2023 en 30 juni 2023**, maar met een maximum van 50% voor de aftrek van benzine- of dieselkosten voor plug-in hybrides (om de bestuurders van deze voertuigen aan te moedigen hun batterij te gebruiken). Ook hier is het aftrektarief forfaitair vastgesteld op 40% voor voertuigen die meer dan 200 gram CO₂ per kilometer uitstoten of waarvoor geen gegevens ter zake beschikbaar zijn bij de Dienst voor Inschrijvingen van Voertuigen.

Ten derde regelt de wet de geleidelijke afschaffing van elke aftrek voor **auto's die CO₂ uitstoten, aangeschaft tussen 1 juli 2023 en 31 december 2025**. De huidige aftrekregeling wordt in eerste instantie gehandhaafd tot en met het aanslagjaar 2025, met een minimale aftrek van 50%. Voor het aanslagjaar 2026 is er geen minimumpercentage meer, maar een maximumpercentage van 75%. Het maximum daalt tot 50% voor het aanslagjaar 2027, tot

³ Dans cet article, nous négligeons certaines particularités à l'IPP, puisque les voitures que nous visons sont uniquement les voitures « de société ».

³ In dit artikel gaan wij voorbij aan enkele bijzonderheden van de personenbelasting (PB), aangezien de auto's waarop we ons richten enkel "bedrijfsauto's" zijn.

d'imposition 2027, à 25% pour l'exercice 2028, et à 0% à partir de l'exercice d'imposition 2029. Pour ce qui est des hybrides rechargeables acquises pendant cette période, le taux de déduction des frais d'essence ou de diesel est plafonné à 50% (si tant est qu'un pourcentage plus bas ne s'applique pas aux frais généraux de telles voitures pour l'exercice d'imposition considéré). Quant aux voitures émettant 200 grammes ou plus par kilomètre, acquises pendant cette période, elles ne pourront plus remonter leur taux de déduction naturel à 40% que pendant les exercices d'imposition 2024 et 2025. Les voitures pour lesquelles aucune donnée à ce sujet n'est disponible auprès de la Direction pour l'immatriculation des véhicules, acquises pendant cette période, seront soumises à un taux de déduction de 40% pendant les exercices d'imposition 2024 et 2025, et de 0% ensuite.

Quelle valeur d'apport pour une voiture ?

Nombre de petites sociétés sont constituées avec des apports comprenant une voiture.

Or lorsqu'ils prévoient un apport en nature, les fondateurs ou l'organe d'administration d'une SA, d'une SRL, d'une SC, d'une SE ou d'une SCE, doivent exposer dans un rapport spécial « l'intérêt que l'apport présente pour la société, l'évaluation adoptée et les modes d'évaluation appliqués » (cf. art. 5:7, 5:133, 6:8, 6:110, 7:7, et 7:197, du Code des sociétés et des associations).

Le commissaire ou un réviseur d'entreprises est, sauf exception, amené à contrôler cette évaluation.

La norme professionnelle du 29 janvier 2021 relative à la mission du réviseur d'entreprises dans le cadre d'un apport en nature et d'un quasi apport apporte à cet égard les précisions suivantes: « *L'objectif de l'examen de l'évaluation de chaque apport en nature est de déterminer dans quelle mesure les modes d'évaluation appliqués conduisent à une ou des valeur(s)*

25% pour het aanslagjaar 2028, en tot 0% vanaf het aanslagjaar 2029. Voor plug-in hybrides die in deze periode zijn aangeschaft, wordt het aftrektarief voor benzine- of dieselkosten gemaximeerd op 50% (indien voor de algemene kosten van dergelijke auto's voor het betreffende aanslagjaar geen lager percentage geldt). Voor auto's met een CO₂-uitstoot van 200 gram of meer per kilometer, die in deze periode zijn aangeschaft, zal het natuurlijke aftrektarief enkel kunnen worden verhoogd tot 40% in de aanslagjaren 2024 en 2025. Voor auto's die in deze periode zijn aangeschaft en waarvoor geen gegevens ter zake beschikbaar zijn bij de Dienst voor Inschrijvingen van Voertuigen, geldt een aftrektarief van 40% in de aanslagjaren 2024 en 2025, en daarna van 0%.

Te weerhouden inbrengwaarde voor een auto

Een aantal kleine vennootschappen worden opgericht met inbrengen waaronder een auto.

Wanneer echter wordt voorzien in een inbreng in natura, dienen de oprichters of het bestuursorgaan van een NV, een BV, een CV, een SE of een SCE in een bijzonder verslag uiteen te zetten "waarom de inbreng van belang is voor de vennootschap, de toegepaste waardering en de daartoe aangewende waarderingmethoden" (cf. art. 5:7, 5:133, 6:8, 6:110, 7:7 en 7:197 van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen).

Behoudens uitzondering, wordt de commissaris of een bedrijfsrevisor ertoe gebracht om deze waardering te controleren.

De beroepsnorm van 29 januari 2021 inzake de opdracht van de bedrijfsrevisor in het kader van een inbreng in natura en quasi-inbreng brengt in dit verband de volgende verduidelijkingen aan: "Het onderzoek van de waardering van elke inbreng is erop gericht vast te stellen in welke mate de toegepaste waarderingmethoden leiden tot een waarde of waarden die niet hoger is of zijn

qui ne s'écarte(nt) pas de façon manifeste des valeurs qui résulteraient d'un contrat entre parties non liées dans des circonstances normales de marché. Si la ou les valeur(s) retenue(s) excède(nt) les valeurs du marché, l'organe d'administration doit le motiver. »⁴

Avec le régime mis en place par la loi organisant le verdissement fiscal et social de la mobilité, le taux de déduction des frais de voiture varie en fonction, notamment, de la date d'acquisition⁵ du véhicule. Ceci implique qu'un même véhicule d'occasion, selon qu'il sera apporté avant telle date ou après celle-ci, devrait logiquement être porteur d'une valeur de marché différente : une dépense non admise plus ou moins importante y sera en effet associée. Et cette dernière ne touche pas seulement l'amortissement de la valeur d'apport, mais également les frais d'assurance, d'entretien, de carburant (éventuellement), etc. du véhicule⁶.

Bien sûr, rien n'interdira à une société d'acquérir un véhicule hyper polluant, mais sa valeur d'apport devra selon nous nécessairement traduire les désavantages fiscaux et donc économiques qu'il comporte. A défaut, l'apporteur, qui en fait occupe souvent une position dominante dans la société, imposerait à cette dernière un choix, non seulement contraire à la volonté du législateur de « verdir » le parc automobile des sociétés (ce qui n'est pas interdit), mais aussi contraire à l'intérêt social (ce qui l'est).

Le nouveau cadre fiscal implique en outre que la valeur d'apport fixée, probablement non sans mal, par les fondateurs ou l'organe

dan de waarde(n), die zou(den) volgen uit een overeenkomst tussen niet-verbonden partijen in normale marktomstandigheden. Indien de weerhouden waarde(n) de marktwaarden overschrijden, dient het bestuursorgaan dit te motiveren.»⁴

Met de door de wet houdende fiscale en sociale vergroening van de mobiliteit ingevoerde regeling, varieert het aftrektarief voor autokosten in functie van meer bepaald de aanschafdatum⁵ van het voertuig. Dit houdt in dat eenzelfde gebruikt voertuig, naargelang het vóór of na die datum wordt ingebracht, logischerwijze een andere marktwaarde zou moeten hebben: hiermee zal immers een meer of minder significante niet-toegestane uitgave gepaard gaan. En deze uitgave heeft niet alleen een invloed op de afschrijving van de inbrengwaarde, maar ook op de kosten van verzekering, onderhoud, brandstof (indien van toepassing), enz. van het voertuig⁶.

Uiteraard zal niets een vennootschap ervan weerhouden een hypervervuילend voertuig aan te schaffen, maar de inbrengwaarde ervan zal naar onze mening de fiscale en dus economische nadelen moeten weerspiegelen die daaraan verbonden zijn. Anders zou de inbrenger, die in feite vaak een machtspositie in de vennootschap inneemt, de vennootschap een keuze opleggen, die niet alleen indruist tegen de wens van de wetgever om het wagenpark van de vennootschap "groener" te maken (wat niet verboden is), maar ook tegen het maatschappelijk belang (wat wel het geval is).

Het nieuw fiscaal kader houdt bovendien in dat de inbrengwaarde die, waarschijnlijk niet

4 Modalité d'application A34.

5 Et très clairement pas de la date de première immatriculation.

6 Une « cote » unique des véhicules d'occasion subsistera probablement. Déjà aujourd'hui, il s'agit cependant d'un marché (et donc de valeurs) largement orienté par des acquéreurs non soumis aux futures limitations (particuliers et marchands de voiture). Cette cote ne pourra plus automatiquement être acceptée pour l'évaluation de véhicules (d'occasion sauf rares exceptions) apportés en société.

4 Toepassingsgerichte tekst A34.

5 En duidelijk niet de datum van eerste inschrijving.

6 Een enkele "notering" voor tweedehands voertuigen zal waarschijnlijk blijven bestaan. Nu reeds is het echter een markt (en dus waarden) die grotendeels wordt gedreven door kopers die niet aan de toekomstige beperkingen zijn onderworpen (particulieren en autohandelaars). Deze waardering zal niet langer automatisch worden aanvaard voor de taxatie van (gebruikte) voertuigen die in een vennootschap worden gebracht (zeldzame uitzonderingen daargelaten).

d'administration, et contrôlée par un réviseur d'entreprises, devra être très clairement conditionnée à la réalisation de l'apport avant l'expiration du taux de déduction fiscale sous-jacent à l'évaluation réalisée et contrôlée.

Conclusion

Ce énième nouveau régime de déduction des frais de voiture est d'une rare complexité sur le plan fiscal, avec sa multitude d'hypothèses et de dispositions transitoires. Il implique dès lors une complexité de la tâche d'évaluation des voitures apportées en société dont sont chargés les fondateurs ou l'organe d'administration des sociétés, souvent petites, qui entendent constituer ou renforcer leur capital ou leurs capitaux propres à partir d'un tel apport. Il demandera aussi une expertise renforcée des réviseurs d'entreprises⁷.

Prof. Dr. Michel DE WOLF,
Doyen honoraire de la *Louvain School of Management*,
Président honoraire de l'Institut des
réviseurs d'entreprises.

Prof. Dr. Michel De Wolf,
Eredocaan van de *Louvain School of Management*
Erevoorzitter van het Instituut van
de Bedrijfsrevisoren

zonder moeite, door de oprichters of het bestuursorgaan wordt vastgesteld en door een bedrijfsrevisor wordt gecontroleerd, zeer duidelijk afhankelijk zal moeten worden gesteld van de verwezenlijking van de inbreng vóór het verstrijken van het tarief van de belastingaftrek dat aan de uitgevoerde en gecontroleerde waardering ten grondslag ligt.

Conclusie

Deze zoveelste nieuwe regeling voor de aftrek van autokosten is vanuit fiscaal oogpunt ongewoon complex, met haar veelheid aan veronderstellingen en overgangsbepalingen. Dit maakt derhalve de taak van de waardering van de in de vennootschap ingebrachte auto's ingewikkelder voor de oprichters of het bestuursorgaan van de vaak kleine vennootschappen die voornemens zijn hun kapitaal of eigen vermogen uit een dergelijke inbreng op te bouwen of te versterken. Het zal ook een grotere deskundigheid van de bedrijfsrevisoren vergen⁷.

⁷ Pareille difficulté concernera aussi, en matière d'assurances auto, l'évaluation du dommage causé par la perte d'un véhicule de société qui ne peut plus être remplacé à l'identique sans une altération du taux de déduction fiscale.

⁷ Een dergelijke moeilijkheid zal zich, op het gebied van autoverzekeringen, ook voordoen bij de vaststelling van de schade veroorzaakt door het verlies van een bedrijfsvoertuig dat niet meer op identieke wijze kan worden vervangen zonder wijziging van het tarief van de belastingaftrek.

Votre avis nous intéresse : n'hésitez pas à nous faire part de vos suggestions à l'adresse info@icci.be.

Uw advies interesseert ons: aarzel niet ons uw suggesties mee te delen op het adres info@icci.be.